

BRIQ

Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi

Akdeniz'i Barış ve Kalkınma Denizi Yapmak İçin Kuşak ve Yol Girişimi Fırsatı

ZIAD AYOUB ARBACHE - BASSAM ABU ABDULLAH
Ortadoğu'da Bölgesel İşbirliği için
Yeni Bir Ekonomik
Politika Yolu

ELİF ERKEÇ
Türkiye-Yunanistan Geriliminin
Doğu Akdeniz Güvenlik
Kompleksine Yansımaları

RÖPORTAJ
SMAIL DEBECHE
Türkiye, Cezayir, Suriye,
Libya ve Mısır stratejik
ittifak kurmalı

XI JINPING
Çin, Uluslararası Dostluk ve
İşbirliğini Geliştirmeye Kararlıdır

YE ZHANGXU
KYG Bağlamında Çin ve
Doğu Akdeniz Ülkeleri Arasında İşbirliği

FABRIZIO VERDE
İtalya ve
BRICS Alternatifi

KİTAP İNCELEME
DOMINIK PIETZCKER
Kayıp Küresel Denge

KİTAP İNCELEME
ZHANG LILI
Milli Pullarla İpek Yolu

FOTOĞRAF YEVGENİY HALDEY

RESİM SEMYON PAVLOV

KARİKATÜR ABRAR SABBAAH

300 TL • KKC 350 TL

ABONE OL

DERGİMİZE ABONE OLUN
YENİ DÜNYANIN SESİNİ MASANIZDA BULUN

**1 YILLIK
ABONELİK 1000₺**

**2 YILLIK
ABONELİK 1800₺**

ABONELİK VE İLETİŞİM
+90 (546) 100 70 95

✉ www.briqjournal.com
🌐 editor@briqjournal.com @ f t b [briqdergisi](#)

Genel Yayın Yönetmeni (Sorumlu Müdür)

Fikret Akfırat

Genel Yayın Yönetmen Yardımcısı • Prof. Dr. Li Xi, Kuzeybatı Politeknik Üniversitesi

Yayın Kurulu Koordinatörü • Doç. Dr. Efe Can Gürcan, İstinye Üniversitesi

Yazışları Müdürü • Onurcan Balcı, Liaoning Normal Üniversitesi

Yayın Kurulu

Mehmet Adnan Akfırat, Türk-Çin İş Der • Rafet Ballı, Gazeteci-Yazar • Latif Bolat, Türk Müziği ve Folklorü Uzmanı

Salih Ertan, Elektrik Mühendisi • Doç. Dr. Efe Can Gürcan, İstinye Üniversitesi

Hüseyin Haydar, Şair • Prof. Dr. Ruan Hongmei, Kuzeybatı Politeknik Üniversitesi • Doç. Dr. Şiir Kılış, TÜBİTAK, ODTÜ

Serhat Latifoğlu, Serbest Fon Yöneticisi • Prof. Dr. Uğur Murat Leloğlu, Türk Hava Kurumu Üniversitesi

Ebru Şahin, Dokuz Eylül Üniversitesi • Dr. Hande Günözül Ulusoy

Dr. Öğr. Üyesi Yang Chen, Şanghay Üniversitesi • Prof. Dr. Zhang Yi, Kuzeybatı Politeknik Üniversitesi

Danışma Kurulu

Cankut Bagana, Onur Air Yönetim Kurulu Başkanı • Prof. Cheng Enfu, Çin Sosyal Bilimler Akademisi

Prof. Ding Xiaoqin, Dünya Politik Ekonomi Derneği Genel Sekreteri • Prof. Dr. Guo Changgang, Şanghay Sosyal Bilimler Akademisi

Prof. Dr. Emin Gürses, Yeditepe Üniversitesi • Doç. Dr. Han Zhimin, Şanghay Uluslararası Çalışmalar Üniversitesi • Faik Işık, Avukat

Prof. Dr. Birol Kılış, OSTİM Teknik Üniversitesi • Murat Kolbaşı, DEİK Asya Pasifik İş Konseyleri Koordinatör Başkanı

Prof. Dr. Semih Koray, Bilkent Üniversitesi • Ethem Sancak, ES Yatırım Yönetim Kurulu Başkanı • Prof. Dr. Sun Degang, Fudan Üniversitesi

Wu Keming, Emekli Büyükelçi • Prof. Dr. Yang Guang, Tsinghua Üniversitesi

Editörler

Necati Demircan, Şanghay Üniversitesi, Doktora öğrencisi • Tolga Dişçi, Hacettepe Üniversitesi, Lisans öğrencisi

Orçun Göktürk, Tsinghua Üniversitesi, Yüksek Lisans öğrencisi • Ertuğrul Gazi Kızılok, Fudan Üniversitesi

Ece Kırbaş Perinçek, Sanat Tarihçisi-Ressam • Ahu Yalçın Terzi, Çevirmen • Şafak Terzi, Gazeteci

Arda Tunçel, Şanghay Üniversitesi, Yüksek Lisans öğrencisi • Serdar Yurtçiçek, Uluslararası İşletme ve Ekonomi Üniversitesi, Doktora öğrencisi

İngilizce Dil Editörü • Dr. Sean Thomas McKenna

Grafik Tasarım • Çiçek İlsever

Yönetim Yeri

Esentepe Mah. Yüzbaşı Kaya Aldoğan Sk. No: 4 İç Kapı No: 209 Şişli-İstanbul

www.briqjournal.com • editor@briqjournal.com

+90 (212) 401 13 33 +90 (212) 401 13 34 +90 (546) 100 70 95

Yayın Türü • Süreli Bilimsel Dergi

Genel Müdür • Elif Nisa Kılavuz

Sahibi • Çin İş Geliştirme ve Dostluk Derneği (Türk-Çin İş Der) adına Emine Sağlam

Baskı • Öztepe Matbaa

Zübeyde Hanım Mah. Kazım Karabekir Cad. İskitler Özer Han D:95 Altındağ - Ankara

Bu dergi INDEX COPERNICUS ve CiteFactor da indekslenmektedir.

INTERNATIONAL

[@](#) [f](#) [t](#) [in](#) /briqdergisi

Yayın İlkeleri

Dünya siyasetinin çok kutuplaşması ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki işbirliğinin hız kazanması, Amerika Birleşik Devletleri'nin tek kutuplu bir dünya düzeni yaratma arzusunun boşa çıkarmıştır. İşte böyle bir dönemde, emperyalist devletlerin küreselleşmeciliğini reddeden yeni bir dünya düzeninin şekillendiği gözlemlenmektedir. Şekillenmekte olan yeni dünya düzeni, kamusal ağırlıklı projeler üzerinden ortak kalkınma ve dayanışma sağlamaya meyilli gelişmekte olan ülkelerin gereksinim ve özelemlerine yanıt vermelidir. Özellikle Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Başkanı Xi Jinping'in 2013'te ortaya attığı Kuşak ve Yol Girişimi, bu temelde yeni bir işbirliği modeli için uygun bir fırsat ve zemin oluşturmıştır.

Kuşak ve Yol Girişimi, İpekyolu kavramını yeniden uygulamaya yönelik çağırıcı bir hamledir. İpekyolu, 2 bin yıl öncesine kadar Çin'in küresel refaha, ticarete ve işbirliğine yoğun şekilde katkı koyduğu bir dönemi betimlemektedir. Günümüzün İpekyolu projesi ise bu kez demir ve deniz yollarının yanı sıra dijital sistemleri de içermektedir.

Kuşak ve Yol Girişimi; Çin'in teklifi ve desteğiyle Asya, Avrupa, Afrika ve Latin Amerika'dan 60'ın üzerinde ülkeyi ortak refah ve kalkınma gayesiyle bir araya getirmeyi öneriyor. Bütün bu ülkeler, günümüzde dünya gayri safi milli hasılasının neredeyse yarısını gerçekleştirmektedir. Kuşak ve Yol Girişimi; Batı merkezli dünya düzeninden farklı olarak, insanlığın ortak çıkarları adına küresel üretim ve ticareti ilerletmeye yönelik barışçıl bir işbirliği yaratma arzusundadır. Emperyalist sömürü düzenini kesin olarak reddetmektedir. Barut, baharat, ipekliler, pusula ve kâğıdı 2 bin yıl önce insanlığa sunan Asya merkezli İpekyolu; bugün de yapay zekâ, kuantum bilgisayar, yeni enerji ve malzeme teknolojileriyle uzay vizyonunu yaygınlaştırmayı, gelişmekte olan ülkelere teklif ediyor. Bunun yanı sıra, Kuşak ve Yol Girişimi, ekosistemi yok olmanın eşiğine getiren iklim değişikliği ve diğer çevresel tehditlere karşı biyoekonomik planların oluşturulup harekete geçirilmesi için paydaş ülkelere teşvik ve fırsatlar sunmaktadır.

Türkiye, gelişmekte olan ülkeler arasındaki işbirliğini ilerletmede kilit bir konuma sahiptir. Tıpkı eski İpekyolu'nda olduğu gibi, Kuşak ve Yol Girişimi'nin Asya'dan batıya açılan en ileri kapısı konumunda olacaktır. Yine Türkiye, Kuşak ve Yol Girişimi'nin Kuzey-Güney ve Doğu-Batı ekseninde son derece önemli bir konumdadır. Ancak genel olarak Çin'in gelişmesi ve Kuşak ve Yol Girişimi'nin insanlığın geleceğine katkıları; Türkiye'de akademide, medyada ve siyaset dünyasında çok yüzeysel bir şekilde bilinmektedir. Bu durumun başlıca nedeni, Türk akademi ve medyasının, buna bağlı olarak da siyasi karar vericilerin, Çin'i Batı kaynaklarından takip etmeleridir. Aynı şekilde Türkiye'deki değişim ve dönüşümlerle ilgili bilgiler, Batı kaynakları süzgecinden geçerek Çin'e ve Kuşak ve Yol Girişimi'nin potansiyel ortakları olan diğer ülkelere ulaşmaktadır.

BRIQ, Asya Yüzyılı'na doğru ortaya çıkan yeni olanak ve güçlükleri derinlemesine anlama amacıyla yayın hayatına atılmıştır.

BRIQ, öncelikle Çin ve Türkiye'nin akademisyen, aydın ve karar vericileri arasında doğrudan görüş ve bilgi alışverişini sağlayacaktır. Aynı zamanda insanlığın ortak geleceği için tarihsel olanaklar sağlayan Kuşak ve Yol Girişimi temelinde bütün dünyanın, özellikle de gelişmekte olan dünyanın entelektüel birikimini bir araya getirecek bir platform olma iddiasındadır.

Dergi, bireysel kâr ve çıkar sistemine karşı halkın yararının temel ilke olarak benimsendiği kamucu ekonomilerin dönüştürücü gücünü ortaya koyan entelektüel katkıların yayımlanmasına adanmıştır. Özellikle Kuşak ve Yol Girişimi'nin kamucu ekonomi modelinin uygulanmasındaki rolünü ve bu girişimin gelecekteki ortaklarının mevcut dönüştürücü potansiyele katkılarını anlamak derginin öncelikleri arasındadır.

BRIQ, adil bir uluslararası dünya düzeni altında insanlığın birliğini savunmaktadır. Dolayısıyla Avrasya, Afrika ve Amerika başta olmak üzere tüm dünyadan seçkin akademisyen ve aydınların bulunduğu bir yayın organı olacaktır. Barış, kardeşlik, işbirliği, refah, toplumsal fayda ve ortak kalkınma ilkeleri temelinde yeni bir uygarlığın savunucuları BRIQ çatısı altında buluşacaklardır.

Yazım Kuralları

BRIQ, akademik makalelerden kitap incelemelerine, araştırma/inceleme yazılarına, röportajlara, haber bültenlerine ve ana makalelere uzanan geniş bir içerik dizisini yayımlar.

Yayın Kurulu, özel konular için bildiri çağrısı yayımlayabilir; yazılara katkı sağlaması için yazarları davet edebilir. Ayrıca talep edilmemiş gönderileri de memnuniyetle karşılar.

Gönderiler İngilizce ya da Türkçe kabul edilir. Tüm gönderiler kısa bir biyografi (en fazla 150 kelime) içermeli ve briq@briqjournal.com adresine Microsoft Word dosya eki olarak gönderilmelidir. Daha önceden yayımlanmış olan ya da başka dergiler tarafından incelenmekte olan makaleler ve diğer içerikler yayımlama için dikkate alınmayacaktır.

BRIQ, American Psychology Association (APA, 6th edition, <https://www.apastyle.org>) yöntemini izler ve İngilizce makalelerde Amerikan İngilizcesi yazımını kullanır.

BRIQ, tüm "akademik makaleler" için çift kör hakem değerlendirme sürecini uygular.

Akademik makaleler özetler, notlar, referanslar ve diğer tüm içerikler dahil 5000 ila 9000 kelime aralığında olmalıdır. Bir özet (en fazla 200 kelime) ve 5 anahtar kelime içeren tamamen isimleştirilmiş yazının ve tam yazar bilgisinin dahil olduğu bir kapak sayfası da dergiye ulaştırılmalıdır.

Kitap incelemeleri 1000 kelimeden uzun olmamalıdır. İki ya da daha fazla çalışmayı içeren araştırma/inceleme yazıları en fazla 3000 kelime olabilir.

Haber gelişmelerinin kısa analizini içeren haber bültenleri, 1500 kelimeden uzun olmamalıdır. Rapor ve analizi birleştiren ana makaleler en fazla 3500 kelime olabilir.

Röportaj önerileri için lütfen Yayın Kurulu ile iletişime geçiniz.

Hegemonyacı Kuşatmaya Karşı Akdeniz Ortaklığı Fırsatı

ABD'nin kendi yarattığı Ukrayna krizini, gerilemeye başladığı hegemonyacılık çabasında bir fırsata dönüştürmek istediği görülüyor. ABD'nin uyguladığı Doğu Akdeniz ve Karadeniz siyasetinin merkezinde Rusya'yı çevrelemek olduğu ilan edilmektedir. Fakat, amaç bununla sınırlı değildir. Aynı zamanda, ABD'nin İsrail, Güney Kıbrıs ve Yunanistan ile kurduğu ortaklığın hedefinde Rusya ile birlikte Türkiye'nin de bulunduğu görülmektedir. Dahası, Avrupa'yı NATO üzerinden Rusya ve Çin ile karşı karşıya getirmeye çalışan ABD, Akdeniz ve Karadeniz'i sadece Rusya ve Türkiye'ye karşı değil, başta Çin ve İran olmak üzere gelişen dünya ülkelerine karşı stratejik bir cephe olarak değerlendirmektedir.

Özellikle Akdeniz bölgesi, Eylül ayında 10'uncu yılını dolduracak olan Kuşak ve Yol Girişimi (KYG) açısından en hassas bölgelerden birini oluşturmaktadır. Kuşak ve Yol'un, güzergâhında yer alan ülkeler arasında ekonomik temelli bir işbirliğiyle sınırlı olmadığı bugün daha berrak bir şekilde görülebilmektedir. KYG kapsamındaki 10 yıllık pratik, milli devletlerin birbirinin iç işlerine karışmama ilkesiyle geliştirdikleri işbirliğinin hegemonyacılığı geriletmediğini ortaya koymaktadır. Bu bakımdan değerlendirilecek olursa, KYG'nin hem Afrika'ya hem de Avrupa'ya doğru genişlemesinde kilit önemde stratejik bir alan olan Akdeniz, gelişen dünya için bir fırsat penceresi sunmaktadır.

Türkiye'den başlayarak, Suriye, Lübnan, Filistin, Ürdün, Mısır, Libya, Tunus ve Cezayir'e uzanan doğu ve güney Akdeniz ülkelerinin her biri ayrı ayrı Kuşak ve Yol Girişimi için ortaklık anlaşmaları imzalamıştır. Bazıları arasında ikili düzeyde önemli işbirlikleri vardır. Bu ülkeler, farklı düzeylerde de olsa, ekonomi, siyaset ve güvenlik alanlarında Atlantik sisteminin dayatmalarına karşı mücadele etmektedir.

Atlantik hegemonyacılığının yıkıcı "demokrasi" ihracı politikasına karşı, KYG bağımsız kalkınma ve gelişen dünya ülkeleri ile çok taraflı ortaklıklar kurarak paylaşarak gelişme olanağı sunmaktadır. Bu hat boyunca, KYG zemininde kurulacak çok taraflı ortaklık, bölgeye yıkım getiren Atlantik hegemonyacılığını bertaraf etmeyi sağlayabilecektir. Akdeniz ülkelerinin ulusal çıkarlarını korumak için güçbirliği kurması, Akdeniz'in kuzeyinde de yankı bulacaktır.

Nihayetinde Türkiye, Rusya, Çin ve İran ile birlikte doğu ve güney Akdeniz kıyısındaki ülkelerin ortaklaşan çıkarlarının kuvveden fiile dökülmesi, hegemonyacı kuşatmayı alt edecek daha kuvvetli bir güçbirliği ortaya çıkaracaktır. Bu güçbirliği Atlantik'te derinleşen ABD ve Avrupa arasındaki merkezkaç eğilimleri artıracak, Atlantikçi hegemonyacılığın Avrupa üzerindeki etkisini zayıflatacaktır.

Sonuç olarak, Akdeniz bölgesindeki ülkeler için KYG'de bütünleşme, iki yönlü bir yarar sağlama potansiyeline sahiptir. Her ülkenin, kendi özelliklerine göre kendi yolunda kalkınmasını ve ortak yarar temelinde uluslararası işbirliğini, aynı zamanda hegemonyacı dayatmaların boşa çıkarılmasını ve dünyada barış ortamının kurulmasını sağlayacaktır.

İÇİNDEKİLER

06-22

ZIAD AYOUB ARBACHE, BASSAM ABU ABDULLAH

HAKEMLİ DERLEME MAKALESİ

**Ortadoğu’da Bölgesel İşbirliği için
Yeni Bir Ekonomik Politika Yolunun Geliştirilmesi**

24-48

ELİF ERKEÇ

HAKEMLİ DERLEME MAKALESİ

**Adalar Denizi’nde Yaşanan Türkiye-Yunanistan Geriliminin
Doğu Akdeniz Bölgesel Güvenlik Kompleksine Yansımaları**

50-57

SMAIL DEBECHÉ

RÖPORTAJ

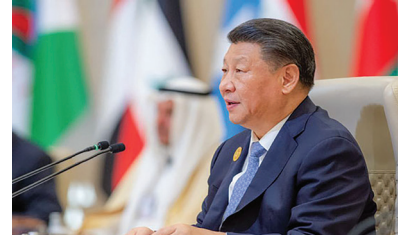
**ABD’nin Akdeniz atağına karşı Türkiye, Cezayir,
Suriye, Libya ve Mısır stratejik ittifak kuralı**

58-61

XI JINPING

KONFERANS KONUŞMASI

**Çin, “Barış İçinde Bir Arada Yaşamının Beş İlkesi”
temelinde dostluk ve işbirliğini geliştirmeye karardır**

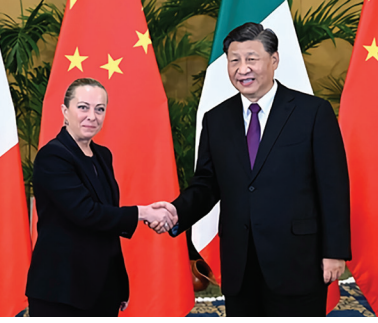

62-77

YE ZHANGXU

HAKEMLİ DERLEME MAKALESİ

**Kuşak ve Yol Girişimi Bağlamında Çin ve Doğu Akdeniz
Ülkeleri Arasında İşbirliği:
Güncel Durum, Fırsatlar ve Zorluklar**

78-82

FABRIZIO VERDE

GÖRÜŞ MAKALESİ

İtalya ve BRICS Alternatifi

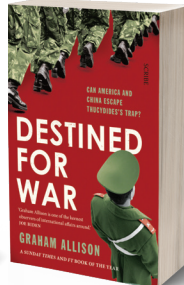
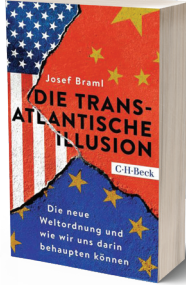

90-92

KİTAP İNCELEME

ZHANG LILI

Milli Pullarla İpek Yolu: Tıpkı
İpek Yolu'nun Üzerinde Beliren
Gökkuşakları Gibi, Pullar da
Dostluğun Simgelerindendir

KİTAP İNCELEME

84-89

DOMINIK PIETZCKER

Kayıp Küresel Denge

FOTOĞRAF

93

YEVGENİY HALDEY

Futbol Taraftarları

RESİM

94

SEMYON PAVLOV

Donbass Tuz Madeni

KARİKATÜR

95

ABRAR SABBAAH

Yeniden Ayağa Kalkacağız

Ortadoğu'da Bölgesel İşbirliği için Yeni Bir Ekonomik Politika Yolunun Geliştirilmesi

ZIAD AYOUB ARBACHE*

Dr. Öğretim Üyesi
İktisat Fakültesi, Şam Üniversitesi

BASSAM ABU ABDULLAH**

Dr.
Baas Partisi Merkez Parti Okulu Başkanı

*Ziad Ayoub Arbache, Grenoble, Fransa'daki (1998) Enerji Ekonomisi ve Politikası Enstitüsü'nden (IEPE-INPG) doktora derecesine sahiptir. Suriye'deki çeşitli bakanlıklara müşavir olarak ve uluslararası kalkınma örgütleri ve ajansları için danışman olarak çalışmıştır. Suriye Başbakanı'nın Danışma Kurulu üyesidir. Çeşitli yüksek lisans merkezlerde öğretim görevlisi ve çeşitli medya kanallarında konuk olarak yer almaktadır. Başlıca araştırma alanları jeo-ekonomik ve stratejik ileriye dönük çalışmalar, barış inşası ve kurtarma stratejileri, bölgesel planlama ve enerji jeopolitiğidir. Arapça, Fransızca ve İngilizce bilmektedir.

E-posta: ziad-ay@scs-net.org

**Bassam Abu Abdullah, Özbekistan Üniversitesi Bilimler Akademisinden Uluslararası İlişkiler alanında doktora derecesine sahiptir (1993). 2004-2008 yılları arasında Türkiye'deki Suriye büyükelçiliğinde diplomat olarak görev yapmıştır. Üniversitelerde ve diğer yüksek öğretim kurumlarında öğretim görevlisi olarak ders veren bir yazar ve siyasi uzmandır. Çeşitli medya kuruluşlarında kamuoyu huzuruna çıkmış ve Mayıs 2017'de Pekin'deki "Kuşak ve Yol" zirvesi de dahil olmak üzere uluslararası konferanslara katılmıştır. Şam Stratejik Çalışmalar Merkezi'nde (2012-2014) ekip lideriydi. 2019'da Dr. Ziad Ayoub Arbache ve Malaz Moukada ile Çin üzerine Arapça bir kitap yayınlamıştır (The Founding Act of a New World Order, Orient Printing & Publishing, Şam, 2019). Şangay Uluslararası Çalışmalar Üniversitesi Ortadoğu Çalışmaları Enstitüsü'nde misafir araştırmacı olarak görev yapmaktadır. Arapça, İngilizce, Rusça ve Türkçe bilmektedir.

E-posta: DCSSI@live.com

Geliş Tarihi: 25.01.2023

Kabul Tarihi: 19.02.2023

Atrf: Arbache, Z. A. & Abdullah, B. A. (2023). Ortadoğu'da uluslararası ilişkilerin kavramsal mimarisi: bölgesel işbirliği için yeni bir ekonomik politika yolunun teşvik edilmesi. *BRIQ Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi*, 4(2), 6-22.

ÖZ

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılmasından Ukrayna'daki Rusya ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ülkeleri arasındaki mevcut savaşa kadar, uluslararası kutuplaşma ve dünya güçleri arasındaki Ortadoğu bölgesine yönelik etki mücadeleleri bugün gördüğümüz ölçüde yoğun olmamıştır. Bu makale şu soruyu yanıtlamayı amaçlamaktadır: İran, Suriye, Türkiye ve Rusya gibi büyük Avrasya güçleri, Körfez ülkelerinin de ilgisini çekebilecek uzun vadeli bir işbirliğini nasıl inşa edebilir? Bölgesel ilişkiler ile ilgili dikkatlerin çoğu, bir yandan Arap Körfezi'nden Akdeniz'e ve diğer yandan Türkiye ana karası üzerinden Rusya Federasyonu'ndan Avrupa ve Amerika'ya yönelik uluslararası enerji tedarik projelerine odaklanmıştır. Etkili ve uzun vadeli işbirliği, yalnızca büyük Avrasya güçlerinin öncü rolünü değil, aynı zamanda enerji ürünleri dışındaki stratejik emtiaların önemini ve bu güçlerin paylaştığı ortak zorluklar hakkında daha güçlü bir farkındalığı da gerektirir. Bu durum, "Beş Deniz" sahasında devlet odaklı, yatırımlara, üretime ve istihdama dayalı yeni bir ekonomik model gerektirmektedir. Bu modelin ön koşulu, istikrarın sağlanması ve aşırı cılızlığın yeniden canlanmasının önlenmesi, yerinden edilmiş kişilerin geri dönüşünün kolaylaştırılması ve bölge genelinde yeniden yapılanma ve barış çabalarının teşvik edilmesi için Birleşmiş Milletler şartlarına uygunluk çerçevesinde uluslararası hukuka saygı duyulmasıdır. Daha önce Türkiye ile "Beş Deniz yaklaşımını" itici bir güç olarak destekleyen Suriye'nin yanı sıra, Levant'ın diğer ülkeleri (Lübnan, Ürdün ve Irak), Körfez'deki Arap ülkeleri ve Kuzey Afrika ülkeleri dünya siyasetindeki küresel değişimden yararlanma fırsatına sahiptir. Bu ülkeler, Rusya, Çin, Hindistan ve diğer gelişmekte olan ülkeler ile birlikte, bölgenin enerji arzı, altyapı yatırımı, ulaşım ve uluslararası ticarette merkez olan coğrafi konum avantajını kullanarak dünya siyasetinin çok kutuplu hale getirilmesinde kilit bir rol üstleneceklerdir.

Anahtar Kelimeler: Beş Deniz, jeopolitik, Kuşak ve Yol Girişimi, Ortadoğu, Suriye

Küresel Bağlamda Ortadoğu Bölgesi

RUSYA VE BATI ARASINDAKİ ÇATIŞMA, özellikle "Arap Baharı" olarak adlandırılan süreci yaşayan ülkelerde, savaşın gıda güvenliği, enerji fiyatları ve işgücü piyasaları üzerindeki etkileri de dâhil olmak üzere, Ortadoğu ülkelerinin ekonomisi ve siyaseti üzerinde derin sonuçlar doğurmuştur.

1990'lı yıllardan sonra, özellikle Batı'nın Sovyetler Birliği'ni dağıtması ile (1988-1991) kapitalizm için eş görülmemiş bir zafere tanık olduk. Gerçekte, ABD dünyaya liderlik etmek

ya da en azından dünya barışını ve istikrarını geliştirmek için tarihi bir fırsatı kaçırmıştır. Bunun yerine, Amerikalı liderler istilalar, yaptırımlar ve "yumuşak savaş" kullanımı yoluyla birçok ülkeye zor yoluyla dayatmalar uygulamıştır (Motaghi ve Mahboobeh, 2012). Sonrasında, ABD'nin Afganistan (2001) ve Irak'ı (2003) işgali, sözde Arap Baharı (2010), uluslararası kutuplaşma ve dünya güçleri arasında Ortadoğu'ya yönelik nüfuz mücadeleleri küresel istikrarı, barışı ve refahı ciddi şekilde bozmuştur (Gürcan, 2019b, 2020, 2022).

Gerçekte, jeopolitik olarak, bölgenin en az 650 milyon tüketici potansiyeli, kanıtlanmış küresel petrol rezervlerinin %66'sını oluşturan enerji zenginliği ve Doğu ile Batı arasında (ve yükselen yolu olan Çin, Hindistan ve Rusya) ve Kuzey ile Güney arasında bir geçiş koridoru olarak stratejik konumu, bölge ülkelerinin (farklı jeostratejik ve jeoekonomik ağırlıkları ile) statülerindeki mevcut yeniden düzenlemelerin önemini göstermektedir. Çin, Rusya, Hindistan, Pakistan, Türkiye, İran, Arap ülkeleri, Afrika ülkeleri ve Avrupa'nın kendisi gerçek bağımsızlığı ancak jeopolitik bir Avrasya ittifakı (Abbas, 2022), çok kutuplu bir ittifak (Dugin, 2020) veya "hegemonya sonrası çok kutupluluk" (Gürcan, 2020) oluşturarak güvence altına alabilirler. Gerçekte, daha iyi ittifaklar ve daha iyi işbirliği potansiyelinin daha iyi anlaşılması, 1990'lı yıllardan bu yana Amerikan tarzında kapitalizmin zaferinden sonra meydana gelen dinamik gelişmelerin tanımlanmasını gerektirir (The week UK, 2023).

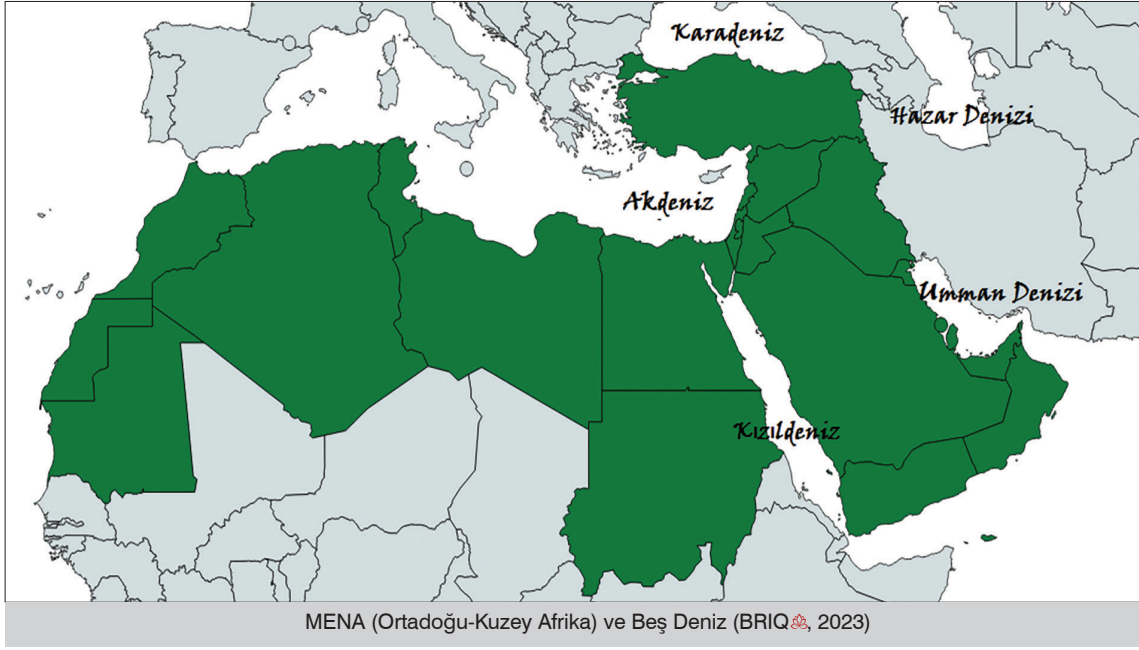
1980'lerin sonlarından bu yana ABD, doğrudan askeri müdahaleler yoluyla veya yumuşak gücün farklı bileşenlerini organize ederek tek kutuplu küresel bir model empoze etmeye çalışmıştır.

Küresel olarak yeni ekonomik kutupların ve gelişmekte olan ülkelerin artan ağırlığının incelenmesinde, Batı'dan Doğu'ya ve Kuzey'den Güney'e bir güç kaymasının meydana geldiği kolayca fark edilebilir. Bu süreç 1990'lı

yıllarda yeni büyüme merkezlerinin ortaya çıkması ve gelişmekte olan piyasalardaki oyuncuların ağırlığı arttıkça çok kutuplu bir küresel ekonomik sistemin oluşması suretiyle başlamıştır (Abdullah, 2019). Ancak, bu süreçte, petrol ve gaz, yenilenebilir enerji için daha güçlü bir potansiyel geliştirme çabalarına rağmen iki stratejik emtia olarak kalmıştır (Dünya Ekonomik Forumu, 2017).

1980'lerin sonlarından bu yana ABD, doğrudan askeri müdahaleler yoluyla veya daha sonra yaptırımlar ve medya kullanımı gibi yumuşak gücün farklı bileşenlerini organize ederek tek küresel kutup olarak yeni bir küresel model empoze etmeye çalışmıştır. Bu sırada, tek bir kültüre dayanmayan ilk bölgesel olmayan ittifak olan BRICS, "adil uluslararası düzen" talebini önemle yeniden ileri sürmüştür. Bu anlayışla, bir yatırım bankası kurmuş olup, doların hegemonyasından çıkmak için çaba göstermeye devam etmektedir (Gürcan, 2019a, 2019b, 2022). Bu ortamda, gelişmekte olan ülkeler uluslararası ticaret ilişkilerinde ulusal para birimlerine ve tercihli alışverişlere (Çin ve Hindistan'a düşük bir fiyatla yakıt tedarik etmek gibi) dayalı uluslararası ticarete giderek daha fazla yönelmektedir.

Bu küresel gelişmeler bir yana, Ortadoğu son derece değişken bir bölge olarak kalmıştır. 2010 yılından bu yana, İsrail'in Birleşmiş Milletler kararlarına uyma konusundaki uzlaşmazlığı ile Ortadoğu'daki barış sürecinin çökmesi, bölgedeki istikrarsızlığın tırmanması ve özellikle Arap Baharı olarak adlandırılan süreçle birlikte kolektif güvenlik kavramının çöküşü de dahil olmak üzere çok sayıda zorluklar statükonun kırılmasını ortaya koymuştur (Sun & Zhang, 2022). Ayrıca,

Ukrayna'daki savaşın seyri, küresel enerji sisteminin kırılganlığını ve Batı'nın alternatif kaynaklara dayanma politikalarındaki başarısızlığını göstermiştir. Bu durum, Rusya ve OPEC ülkelerinin ön plana çıkmasına yol açmış ve yeni pozisyonlar ve ittifaklar ortaya çıkmıştır.

Yukarıda belirtilen mücadeleleri göz önünde bulundurarak, bu makale aşağıdaki soruyu cevaplamayı amaçlamaktadır: İran, Suriye, Türkiye ve Rusya gibi büyük Avrasya güçleri, Körfez ülkelerini de etkileyebilecek uzun vadeli bir işbirliğini nasıl inşa edebilir? Etkili ve uzun vadeli işbirliği, yalnızca büyük Avrasya güçlerinin öncü rolünü değil, aynı zamanda enerji ürünleri dışındaki stratejik emtiaların önemini ve bu güçlerin paylaştığı ortak mücadeleler konusunda daha güçlü bir farkındalığı da gerektirir. Bu durum, “Beş Deniz” sahasında devlet odaklı yatırımlara, üretime ve istihdama dayalı yeni bir ekonomik

model gerektirmektedir. Bu modelin ön koşulu, istikrarın sağlanması ve aşırıcılığın yeniden canlanmasının önlenmesi, yerinden edilmiş kişilerin geri dönüşünün kolaylaştırılması ve bölge genelinde yeniden yapılanma ve barış çabalarının teşvik edilmesi için Birleşmiş Milletler şartlarına uygunluk çerçevesinde uluslararası hukuka saygı duyulmasıdır. Daha önce Türkiye ile “Beş Deniz yaklaşımını” itici bir güç olarak destekleyen Suriye'nin yanı sıra, diğer Levant ülkeleri (Lübnan, Ürdün ve Irak), Körfez'deki Arap ülkeleri ve Kuzey Afrika ülkeleri, dünya siyasetindeki küresel değişimden yararlanma fırsatına sahip olup, bölgedeki enerji arzı, altyapı yatırımı, ulaşım ve uluslararası ticaretteki merkez olma niteliği taşıyan coğrafi konum avantajını kullanarak, Rusya, Çin, Hindistan ve diğer gelişmekte olan ülkeler ile birlikte dünya siyasetinin çok kutuplu hale getirilmesinde kilit bir rol üstleneceklerdir.

Dönüm Noktalarında Ortadoğu

Bölgedeki her ülkenin kendine has özelliklerinden ve dünyadaki konumundan bağımsız olarak, Ortadoğu hem ekonomik hem de siyasi olarak kargaşadan barışçıl bir çıkış yolu arıyor. Bölge şu anda yapısal değişikliklerden geçmektedir: Çeşitli yumuşak güç yöntemleriyle (yapırımlar, baskı, medya, kamuoyunun manipölasyonu, vb.) devam eden Batı müdahaleciliğine rağmen, bazı ölkelerde zayıflayan yönetim ve Amerika'nın geri çekilmesi zemininde artan güç rekabetinin bir sonucu olarak bölgesel düzen bir geçiş sürecindedir. Amerika veya vekilleri tarafından yönlendirilen bölgesel hegemonya için bu yeni rekabet, geleneksel güç hiyerarşisini ve her şeyden önce bölgedeki her ülkenin kendi iç kapasitesine dayanan ekonomik kalkınmanın iç yolunu sorgulatmaktadır.

Pek çok Ortadoğu devleti, dış politikalarını yürütürken ulusal çıkarlarını ve bölgesel menfaatlerini göz önünde bulundurmaksızın siyasi ve ideolojik önyargılarında ısrar etmektedir.

Petrol, gaz ve diğer hammadde rantlarının genelleştirilmiş etkileri veya dolaylı gelirler (turizm, transit geçiş ve yurtdışındaki işçilerin dövizleri gibi) yoluyla sosyopolitik istikrarı sağlayan ekonomi, bölgesel ilişkilerde ve uluslararası güçlerle olan dış "ilişkilerinde" önemli bir siyasi araç olarak ortaya çıkmıştır.

Pek çok Ortadoğu devleti, dış politikalarını yürütürken ulusal çıkarlarını ve bölgesel menfaatlerini göz önünde bulundurmaksızın siyasi ve ideolojik önyargılarında ısrar etmektedir. Dahası,

ekonomik yönetişimin evrimi, dış baskılar veya yapıtımların kullanımı, ekonominin devletlerarası ilişkiler alanında daha agresif bir şekilde kullanıldığını kanıtlamakta, rantıye modelinin içsel kırılğanlığını ve muhafazakâr bir ekonomi sağlamak için servet seferberliğindeki çıkmazı göstermektedir. Makro-ekonomik açıdan bakıldığında, Körfez ölkelerine fayda sağlayan hidrokarbon fiyatlarındaki son dönemdeki artışa rağmen (Fitch Solutions, 2022), Ortadoğu ve Kuzey Afrika ölkelerinin insani ve ekonomik güvenliğinin zaman içinde kötüleştiği söylenebilir. MENA bölgesinde, makroekonomik istikrara yönelik riskleri artıracak olan, stratejik öneme sahip birçok malın (bu ölkelerde üretilen veya ithal edilen) fiyatlarındaki artış nedeniyle Kuzey Afrika ve Levant'ta olası bir protesto riski göz ardı edilemez.

Gerçekten de Ortadoğu'daki tüm ölkeler, demografik baskılar ve genç nüfus patlamasıyla başa çıkma konusundaki akut sorunların yanı sıra, ekonomilerini reforme etme, dışa açma ve özel sektör dahil olmak üzere tüm potansiyel iç güçleri harekete geçirme konusundaki başarısızlıktan muzdariptir. Sosyal gerilimler, Ortadoğu'nun bazı bölgelerinde son derece yıkıcı kitlesel protestolara dönüşebilmektedir. Kuşkusuz, ekonomik durumu zor olan ve çatışmalarla daha da kötüleşen yüksek toplumsal huzursuzluk riski altındaki ölkeler ile yine yüksek işsizlik ve enflasyon gibi kötü sosyo-ekonomik koşullardan kaynaklanan toplumsal şikayetler yaşayabilecek orta derecede toplumsal huzursuzluk riski altındaki ölkeler ve son olarak sosyo-ekonomik baskıları hafifletmek için mali açıdan iyi donanımlı olan orta derecede riskli ölkeler arasında bir ayırım yapılmalıdır (Economist Intelligence Uni, 2022; Dünya Bankası, 2022). Genel makroekonomik göstergeler, artan enflasyon ve işsizlik, azalan sermaye varlıkları, artan mali sektör kırılğanlıkları ve düzeltici politika eylemlerinin düzensiz

Lübnan'da ekonomik kriz nedeniyle alevlenen protestolar. (CGTN, 2020)

uygulanması nedeniyle azalan doğrudan petrol ve diğer enerji (ve/veya turizm) rant kaynaklarına dayandığından belirsizdir. Bu ülkelerden bazıları, bağımsız bir kalkınma modeli ve karşılıklı yarar sağlayan bölgesel işbirliği arayışına girmek yerine, ortak zorluklarla yüzleşmeyi başaramayarak yalnızca bölgesel sorunları sürdüren “kolektif batı yaklaşımı” ile uyumlu olma eğilimindedir (Cordesman, 2020).

Uluslararası ve Bölgesel Kutuplaşmaların Ötesinde: Ekonomiye Yönelik bir Engel Olarak Güçler Arasındaki Gerilimler

Batılı devletler, kendi çıkarları adına, dışlayıcı bir ekonomik kalkınma söylemi izleyerek farklı ekonomik stratejileri uygulamaya koymaktadırlar. Ancak bu durum, uluslararası işbirliğinin

aleyhine, ekonomik rekabeti ve istikrarsızlık ortamını körükleyerek bölgesel refahı artırmak yerine bölgesel gerilimlere yol açmaktadır. İç kalkınma ve bölgesel entegrasyon modeli (pan-devlet altyapıları, ticaret, yatırım, ulaştırma, telekom ağı ve turizm açısından) akut kapitalizm veya rant muhafazakarlığı biçimindeki ekonomik liberalizmin aksine, barış ve sürdürülebilir bir denge durumu elde etmenin en iyi yolu olmaya devam etmektedir. Ortadoğu’yu inceleyen akademisyenler, aynı krizlerin ortaya çıkmasında ve yönetiminde ekonomik belirleyicilerin kapsamını genellikle hafife almaktadırlar (Schmid & Benbernou, 2020). Ortadoğu’nun politik ekonomisi, devletler arasındaki evrimleri ve ilişkileri anlamının bir unsuru olarak daha ilgi çekicidir.

Emtia fiyatlarına bağlı, jeopolitik şoklara duyarlı ve sanayileşmiş ekonomilerin seçimlerine bağlı ekonomilerin kırılganlığı, büyümlü ücretli tembellik hayalini paramparça etmiştir. Mali ve sosyal güçlükler birikerek hem rantıye devletler hem de onların cömertliğinden doğrudan ya da dolaylı olarak yararlananlar için büyük bir istikrarsızlığa neden olmaktadır. “Arap Baharı'nın” yayılmasından büyük güçler arasındaki gerilimlerin kaçınılmaz yükselişine kadar son zamanlarda bölgeyi altüst eden ve biri diğerine yol açan büyük jeopolitik gelişmelerin çoğu, ekonominin prizması üzerinden analiz edilebilir.

Modern uluslararası sistemin doğuşuna eşlik eden “güç takıntısı” bugün Ortadoğu’da muhteşem bir şekilde kristalleşiyorsa, bunun nedeni özellikle dış aktörlerin çekişmelerinin rekabet alanını ortaya çıkarmasıdır. Batı hegemonyası politikası, Orta Doğu devletlerinin ulusal yönetimlerinin (tamamen homojen olmasa da), kolektif Batı’nın arzularına göre şekillendirilmesine katkıda bulunmaya devam etmiştir. Açıkçası, bu durum bazı bölge devletlerinin kendi kurumsal çıkarlarını gözeterek, bölgesel ekonomik ve sosyal düzenin korunmasına zarar verecek şekilde dış bir amaca hizmet etmek üzere muazzam kaynakları seferber ederek, fakat bölgesel liderliği üstlenme fırsatını azaltmadan gerçekleştirilmiştir. Bunlar, bölgesel nüfuz pazarından pay almaya çalışarak hükümetler arasındaki rekabeti arttırmaktadır.

Ortadoğu, dünyada bir köprü olarak, Hindistan’ı Akdeniz’e bağlayan, Kızıldeniz, Hint Okyanusu ve Hazar Denizi’ne uzanan stratejik bir yere sahiptir. Bu yer her zaman

Amerikan ve Avrupa güçleri arasındaki sömürgecilik veya sömürgecilik sonrası rekabette bir hedef olmuştur. Son otuz yıldır, kolektif Batı, bölgeyi çok kutupluluğun başarısını önlemek için bir arena ve sınır olarak görmüştür. Gerçekten de, kendilerini “uluslararası toplumu” temsil ediyor olarak gören Amerikalı liderler ve birçok Avrupalı lider, Çin’in Kuşak ve Yol Girişimi (KYG), Rusya’nın BRICS grubunu geliştirme çabaları ve Hindistan ve diğer gelişmekte olan ülkeler aracılığıyla dolar hegemonyasını kırma çabaları gibi küresel girişimlerin ortaya çıkardığı yeni kutupların yükselişiyle yüzleşmenin önemini sıklıkla vurgulamaktadırlar.

Bugün, bölgede en geniş kara ve deniz yüzeyine ve hidrokarbon kaynaklarına sahip olan ülkeler belirleyici bir avantaja sahiptir; bu olası konum avantajını arttırmak için toprakları da stratejik yatırımlara (altyapı, ulaşım ve ekonomik kalkınma) konu olmalıdır. Başta limanlar ve havaalanları olmak üzere altyapının geliştirilmesi; havaalanı taşımacılığı, enerji tedariki, telekomünikasyon ve transit geçiş için bir platform ve güzergah olarak Avrupa, Asya ve Afrika arasında bir kavşak noktasındaki büyük bir bölgesel merkez olmak şeklindeki rasyonel bir stratejinin parçası olabilir. Dahası, bölgenin demografik yapısı ekonomik kalkınma için yeni bir çağın eşliğindedir. Büyüme modellerine bakarsak, bölgede kabaca iki farklı modelin bir arada var olduğunu görürüz: Körfez ülkeleri gibi enerji ve hammadde ihracatçısı ülkeler ya da transit, turizm ve göçmen akımları gibi ranta bağımlı ülkelerin oluşturduğu gerçek anlamda ranta dayalı ekonomiler ile ekonomisi daha üretken

Çin'in Ürdün Büyükelçisi Chen Chuandong, Çin ile Ürdün arasındaki diplomatik ilişkilerin 45. yıldönümünde Amman'da konuşma yapıyor. (Ürdün Çin Büyükelçiliği, 2022)

olan ülkeler: İran, küresel üretim zincirine entegre olan Türkiye ya da kolektif Batının oluşturduğu koalisyonun yönettiği savaştan önce çeşitlendirilmiş mallar üreten Suriye gibi. Bu iki model arasında, Ürdün ve Lübnan, komşuları ve müttefiklerinden gelen yardım ve sübvansiyonlara bağlı olarak ithalat yapan ülkelerdir. Ancak bunların tümü, ham madde fiyatları ve döviz kuru üzerinden uluslararası piyasalardaki değişimlere bağlıdır ve bu unsurlar üzerinde giderek daha az kontrole sahip olmaktadır. Bu durum, bu devletlerin neden çeşitli ortaklarla ve gelişmekte olan dünyanın ana finansörleriyle serbest ticaret anlaşmaları imzaladıklarını ve OPEC+ işbirliği ya da Çin ve Hindistan aracılığıyla Rusya'ya yaklaştıklarını açıklamaktadır.

Batı'nın Afganistan ve Irak'taki müteakip varlığı yardımcı olmamış ve bölgenin istikrara kavuşturulamaması belirsiz bir sonuca yol açmıştır. Mücadele, kutuplaşma süreciyle ortaya çıktı ve bu süreç daha sonra hırsların kabarması şeklini aldı. Büyük güçler, yeni bir dengenin kurulmasını etkilemek ya da en azından yeterli caydırıcılığı uygulamak için kolektif Batı'nın karşısında saldırgan olarak algılanan birçok bölge devletine karşı ellerindeki araçların ağırlığını ölçtüler.

Ortadoğu'nun ekonomik sistemi uzun süredir küreselleşmenin eşiğinde kabul edilmektedir. Ortadoğu'da güç rekabetinde ekonomik faktörlerin öneminin artması ve hakimiyet yarışında ekonomik araçların kullanılması otomatik bir şekilde

sürdürülebilir bir ekonomik kalkınma modeline yol açmamaktadır. Engellenen ekonomik güç, nihayetinde yerel aktörlerin bölgesel ekonomik sistem üzerinde çok az kontrole sahip olduğu, büyüme yörüngelerinin iç ve dış faktörler tarafından bozulduğu ve çok yüksek çatışmaların devam etmesinin ekonomik mantığı engellediği anlamına gelmektedir. Ekonomi sonunda büyüyen kutuplaşma bağlamında oldukça yetersiz bir destekçi olarak ortaya çıkmaktadır.

Sosyo-ekonomik zorluklar, dijital çağa giriş ve iklim değişikliği kaçınılmaz olarak ekonomik işleyişte köklü bir değişimi zorlayacaktır.

Rant ekonomilerinin çeşitlilikten uzak yapısı da, ithal ürünlere ve teknik bilgiye bağımlılığa yol açmaktadır. Daha kötüsü, hidrokarbon fiyatına bağımlılık son derece yüksektir. Elde edilen gelirler, ABD ve Rusya gibi diğer büyük üreticilerin seçimlerine ve Çin veya Hindistan gibi büyük müşterilerden gelen talebin sürdürülmesine bağlıdır. Bu karşılıklı bağımlılık oyunları, ittifaklar ve bağlılıklar sorunuyla kesişmektedir. Sosyo-ekonomik zorluklar, dijital çağa giriş ve iklim değişikliği kaçınılmaz olarak ekonomik işleyişte köklü bir değişimi zorlayacaktır. Nadir bulunan ve hırsla arzulanan su kaynakları, giderek daha önemli jeopolitik gerilimlerin, sosyal eşitsizliklerin, reformlardaki gecikmenin ve uzlaştırma refleksinin merkezinde yer almaktadır. Yakınlaşma ve bölgesel işbirliği gibi ekonomik hususlar önemli siyasi tercihleri

belirleyebilir. Hem Türkiye ile İran hem de Arap Yarımadası'nın diğer devletleri veya Ortadoğu bölgesinin diğer ülkeleri arasındaki ilişkiler, toplumlarda bu çoklu zorluklar ile yüzleşmek için ekonomik işbirliği projelerinin tükenmesine de desteklenmesine de yol açabilir. Yaptırımların etkisini kesin olarak değerlendirmek zordur, ancak bu araç siyasi ve ekonomik olarak ters tepen bir etki yaratabilir.

Sonuç olarak, ABD yaptırımları, savaşımlardan etkilenen ülkelerde Rusya ve Çin'in kalkınma, jeopolitik olarak yeniden konumlanma ve yeniden inşaj projelerine katılımını da artırabilir. Uluslararası bir üstünlük sağlama sırasında hiçbir hegemon ya da disiplin sağlayan güç galip gelmeyecek gibi görüldüğünden, yeni bir denge yapılanmasının ortaya çıkmasının ne kadar süreceğini bilmiyoruz. ABD uzun süredir bu sorumluluğu siyasi ve askeri düzeyde üstlenmiştir, ancak şimdi yumuşak güç de dahil olmak üzere her türlü baskıyı artırmak istemektedir. Bir dış hegemonun müdahalesi hiçbir zaman belirleyici olamamıştır. Ortadoğu devletlerinin karar vericilerinin bölgedeki erdemli bir ekonomik oyunun kurallarını hala belirleyip belirlemeyecekleri veya Çin, Rusya ve diğer gelişmekte olan ülkelerin gelecekte bu rolü oynayıp oynamayacakları belirsizliğini korumaktadır.

Dünya ekonomisindeki yapısal dönüşümleri dikkate alan kendiliğinden işleyen bir kalkınma modelinin benimsenmesi için bir sınır olduğundan, birçok dünya ülkesi arasında dönüşüm ve refahın Batılı güçlere özgü olmadığı ve petrol rantları yoluyla gelemeyeceği inancı artmaktadır. Başta Rusya, İran ve Çin olmak üzere Suriye'ye dost olan güçlü ülkeler, başta ABD ve bölgesel vekilleri olmak üzere hegemonik güçlerin Suriye'nin jeo-

stratejik alanını ve topraklarını parçalamasını engellemiştir. Üç kıtanın (Avrupa, Afrika ve Asya) kesişme noktasında Türkiye'ye yakınlığı ile dikkat çeken Suriye, Irak ve İran ile birlikte, herkesin uluslararası sözleşmelere göre hareket etmesi şartıyla bağımsızlığını yeniden kazanmaya çalışmaktadır.

Çin, Rusya ve Türkiye ile ilişkiler

Suriye, Lazkiye'de önemli bir limana sahip bir Akdeniz ülkesi olmakla birlikte artık Doğu'ya, Çin ve Rusya'ya doğru kaymaktadır. Ancak bu durum, Çin, Rusya ve bölgesel oyuncuların tamamının tek ve uyumlu bir stratejiye göre davrandığı anlamına gelmemektedir (Dorsey, 2020). Her ikisi de kısmen ortak

bir hedefle hareket etse de, stratejileri bazı açılardan birbirinden farklıdır. Çok taraflılığı teşvik etme konusundaki ortak arzularına rağmen, kendi çıkarlarını gözetme öncelikleri eylemlerini şekillendirmektedir.

Çin, Irak'ın ekonomik yeniden inşasına etkin bir şekilde katılmış ve ikili pratik işbirliği istikrarlı bir ilerleme kaydetmiştir. Bu deneyim Suriye'de paha biçilmez olacaktır. Suriye'nin KYG'ye katılımı, Ortadoğu'da İran'ı Irak üzerinden Suriye'ye bağlayan yeni bir koridor oluşturacak ve tüm bölgesel devletlere fayda sağlayacaktır. Pekin ve Moskova, İran'ın güneyindeki Arap Körfezi'ndeki limanlara götürmekte ve Uluslararası Kuzey-Güney Ulaştırma Koridoru'na (INSTC) bağlanan Basra/Şalamçeh koridorunda iki

ülke arasındaki sınır geçiş noktasında İran ile sınır ötesi demiryolu oluşturarak İran ve Irak arasında bir köprü kurabilmişlerdir (Silk Road Briefing, 2020). Bu çok modlu güzergah, doğuda Hindistan'ın batı kıyı limanlarına, kuzeyde Hazar Denizi'ne ve Afganistan'a giden bir kuzeydoğu kolu ile Azerbaycan ve Rusya'ya uzanmaktadır.

Suriye ve Türkiye'den, Ortadoğu'da artan bir rol oynamaları istenmektedir.

Çin, stratejik coğrafi önemi, büyük ekonomik pazarı ve ihtiyaç duyduğu doğal kaynakların zenginliği nedeniyle Ortadoğu'daki varlığını genişletmeyi ve güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Çin-Suriye ilişkilerinin, iki ülke arasındaki stratejik siyasi anlayış ve Suriye'nin Doğu Akdeniz'deki coğrafi konumunu artıran KYG kapsamındaki aktif varlığı nedeniyle öngörülebilir gelecekte büyümesi öngörülmektedir (Zreik ve Zhao, 2022).

Rusya'nın Suriye'deki varlığının Moskova için sadece stratejik bir çıkar değil, varoluşsal bir gereklilik olduğu artık eskisinden daha kesindir. Rusya'nın Suriye'nin batısındaki askerivarlığııki bağlamda değerlendirilmelidir. Birincisi Suriye savaşının bağlamı ve bölgesel boyutları, ikincisi ise Suriye'nin doğu Akdeniz'e nazır konumudur. Moskova, göz ardı edilemeyecek olan Ortadoğu'ya büyük önem vermektedir. Kremlin giderek Arap bölgesine katılmaktadır. Rusya'nın stratejisi, NATO'nun sınırlarını genişletmesi ve Batı'nın Minsk Anlaşması'na uymaması ile uzun vadeli olarak ulusal güvenliğini yeniden

sağlamak ve savunmaktır. Kremlin Suriye'de, son yıllarda BM'nin desteklediği iç siyasi süreçte hem arabulucu hem de müzakereci rolü oynamıştır. Moskova'nın halihazırda sunduğu Rus kolaylaştırıcılığı, Suriye ve Türkiye'yi bir güvenlik çözümü çerçevesine ulaşmak ve herhangi bir bölgesel gerilimi hafifletmek için müzakerelere girmeye ikna etmeyi amaçlamaktadır. Ortadaki sorunlar çok büyüktür ve bölgenin sınırları ile kısıtlı değildir. Coğrafi konumu nedeniyle bölgesel ve küresel düzeyde oldukça stratejik olan Akdeniz'e nazır Suriye'deki Rus askeri varlığından sıklıkla bahsedilmektedir. Bununla birlikte, Doğu Akdeniz'deki gaz arama projelerini ihmal etmemek, hatta Türkiye'yi Avrupa için bir gaz tedarik merkezi haline getirmek gerekir ki bu da Rusya'nın bölgesel gaz piyasalarındaki hareket alanını arttırmasına ve eski Sovyet Cumhuriyetleri dışında da nüfuz sahibi olmasına olanak tanır. OPEC ile yoğunlaştırılmış işbirliğine ek olarak, Rusya doğrudan veya BRICS mekanizması üzerinden ticari pazarları büyütmeyi hedeflemektedir. Bu durum, Rusya'nın "uluslararası toplumdan" soyutlanmasında bir kırılmayı temsil etmektedir.

Suriye ve Türkiye'den, Ortadoğu'nun kalbinde yer alan kendi alanlarında ve bölgedeki ülkeler ile başka bölgelerle doğrudan temas halindeki alanlarında artan bir rol oynamaları istenmektedir. Bu durumda bölge, büyük güçler ve bölgedeki her ülke üzerinde ek baskı yaratacak istikrarsız bir güvenlik ortamı yaratarak siyasi düzeninde büyük bir dönüşümle karşı karşıya kalmaktadır. Nihayetinde, devam eden bu dönüşüm, bölgedeki birçok ülke için beş deniz kavramını somutlaştırmak ve geleceğe aktif

Çin ile Arap dünyası arasında büyüyen bağlar, sınırsız işbirliği olanaklarının kilidini açıyor. Mısır'daki en büyük sanayi bölgelerinden biri Çin-Mısır işbirliğiyle kuruldu. (CGTN, 2022)

olarak katılmak için bir fırsat teşkil etmektedir. Türkiye'nin kaldıraç rolü belirleyicidir. Suriye ve Irak'ın yeniden yapılanma projelerinde Rusya ve Çin ile işbirliği yapabilir ve daha genel olarak bölgesel işbirliğini başarılı kılabilir. Suriye'nin çekiciliği, Hazar, Karadeniz, Akdeniz ve Kızıldeniz'i Basra Körfezi'ne bağlama planı olan "Beş Deniz"in kapsayıcılığında yatmaktadır.

Ortadoğu Ülkeleri için Yeni bir Yol

ABD yönetimi Ortadoğu siyasetini yeniden düzenlemek için çaba sarf etmektedir. Bu kez amaç, artık kendi ekonomisi için petrol tedarik etmek değil, Çin'i kontrol altına almak ve Rusya'yı yeni savaş alanlarının

batalığına itmeye çalışarak Rus güçlerini tüketmektir. Toplumlari pederşahi bir tutum altında yeniden örgütleme politikasının başarısızlığından sonra, ABD'nin küresel bir kutup olarak yalnızca yaptırımlari veya yumuşak gücün diğeri bileşenlerini kullanabileceğı görölmektedir. Bu ortamda Suriye, İran, Irak, Lübnan, Rusya, Türkiye, Çin ve diğeri Yeni İpek Yolu ve Beş Deniz'i kullanarak Ortadoğu'yu yeniden inşa edebilirler. Yeni İpek Yolu, Çin'in önümüzdeki on yıllar boyunca stratejisinin merkezinde yer almaktadır. Bu aynı zamanda, Avrasya ve deniz imparatorluklari arasında mücadele konusu olan stratejik konumu ve zenginliğı için her zaman imrenilen Ortadoğu bölgesi için yeni bir çağ açacaktır.

Dünyanın geri kalanı için, Çin'in barışçıl kalkınması, KYG ve BRICS gruplarının kazan-kazan işbirliğini sürdürmesi durumunda olumlu görülebilir. Yeni İpek Yolu bu bölgede bir "yeşil kuşak" öngörmektedir. Görünen o ki Çin'in rüyası çoktan gerçekleşmiş durumda. Ortadoğu'nun çekirdeğini oluşturan beş ülke (İran, Türkiye, Irak, Suriye ve Lübnan) de KYG'nin bir parçası olmakla ilgilenmektedir. Özellikle, KYG, Suriye'nin harap olmuş ekonomisinin yeni bir temelde inşasına yardımcı olabilir ve onu dış tehditlerden koruyabilir. KYG, ister karayolu ve demiryolu koridoru (Çin'in batısındaki en büyük şehir olan Urumçi'den Ortadoğu'daki kıyı kentlerine uzanan) ister Süveyş üzerinden Akdeniz'e açılan deniz yolları olsun, Güney-Batı Asya'nın iki koridor etrafında yapılandırılmasıyla (özellikle İran, Irak, Suriye ve Lübnan'ın önemli roller üstlenmesiyle) Suriye'ye daha istikrarlı bir ortam sağlayacaktır.

Zorluklarına ve belirsizliklerine rağmen, Ortadoğu dünya siyasetine büyük fırsatlar ve aydınlatıcı bakış açıları sağlayabilir.

Ekonomik zayıflıklarına ve ABD'nin düşmanlığına rağmen Suriye, Rusya ve İran ile ittifakı sayesinde, son yıllarda siyasi etkisini yeniden canlandırabilmiştir. Suriye, ekonomik stratejisi için çetin bir mücadele ile karşı karşıyadır, ancak Irak'ın zengin enerji kaynakları devreye girdikçe, bu vizyonunu geliştirecektir (Raimbaud, 2017). Suriye'nin, istikrarsızlığı ortadan kaldıracak

daha müreffeh bir Ortadoğu lehine Suudi Arabistan (Kane & Gassem, 2018) ve Türkiye ile ilişkilerini yeniden yapılandırma olasılığı göz önünde bulundurulmalıdır (Aytekin, 2022).

İronik bir şekilde, Biden liderliğindeki ABD dünya lideri ve serbest ticaret ve çevre koruma şampiyonu rolünü bırakırken, Çin bu rolü devraldı. Acımasızlıkla uzayan Suriye trajedisi, Batı'nın iddialarını ortadan kaldırmış ve en sinsi stratejilerini ortaya çıkarmıştır. Fakat en kötüsü, Batı devletlerinin terörizmi aklaması olmuştur. Uyarı noktası şudur: Avrupa topraklarına yapılan her saldırıda, başka yerlerde besledikleri ve övdükleri terörist şiddeti öfkeyle kınayan bu politikacıların önünde mide bulantısına nasıl direnebiliriz? Suriye'deki savaş, içinde hasım bir koalisyonun oluştuğu büyük ölçekli bir uluslararası çatışma olmuştur. "İsyancılar", "demokratlar", "ılımlılar", "laikler", "İslamcılar" veya "cihatçılar" arasındaki ayrımlar, Batılı güçler ve müttefikleri tarafından teşvik edilen yüzeysel bölünmelerden başka bir şey değildir. Şimdiye kadar herkes, Suriye çatışmasının gerçekliğinin, son on yıldır, devlet destekli terörist gruplar ile ülkesini yabancı istilasına karşı savunan ulusal bir ordu arasındaki mücadele olduğunu anlıyor (Guigue, 2020; Gürkan, 2019c). Fakat bu, aynı zamanda, bir bumerang gibi geri dönerek, dünyanın dört bir köşesine zehirli havasını yaymıştır.

Zorluklarına ve belirsizliklerine rağmen, Ortadoğu dünya siyasetine büyük fırsatlar ve aydınlatıcı bakış açıları sağlayabilir. Aynı zamanda, Çin ve BRICS ülkeleri tarafından yönetilen çok olumlu gelişmeler de söz konusudur. Mevcut gerginliklerin seyrini öngörmek çok zordur. Yine de kesin olan bir

şey var: Ortak kalkınma, Ortadoğu'ya barış getirmenin tek yoludur ve kalıcı bir çözüme ancak Kalkınma Yoluyla Barış kavramı ile ulaşılabilir. "Arap Baharından" önceki ve sonraki birden fazla çatışma ve savaşta boşa harcanan bu on yıllar içinde, Batı'nın kolektif davranışı bölgesel güvenlik ve barışı sağlama konusunda başarısız olmuştur. Eğer Batı daha barışçıl ve demokratik bir Ortadoğu arzuluyorsa, bölgedeki yeniden inşa çabalarına ve dünya barışının desteklenmesine katılabilmesi için halklarla ve onların meşru temsilcileriyle dostane ilişkiler geliştirmelidir.

İhtiyaç Duyulan Perspektifler

İdeolojik kontrol sağlama mücadelesi bölgedeki hiçbir ülke için verimli değildir. Büyük güçlere ya da aralarındaki çıkar çelişkilerine bel bağlamanın, özellikle de bu ülkeleri karakterize eden kültürel çeşitlilik bir zenginlik kaynağı ve yapıcı işbirlikleri için bir itici güç olmak yerine, daha fazla bölünme için kullanılabilecek bir müdahale aracı olduğunda, yalnızca geçici "kazanımlar" sağladığını göstermektedir. Arap Baharı olarak adlandırılan sürecin başlangıcından bu yana, insani kayıplar veya yaralanmaların yanı sıra, bazı ülkelerin "kolektif Batı" adına vekaleten yürüttüğü saçma savaflara harcanan milyarlar, yalnızca daha fazla parçalanmaya ve bölge ülkeleri için kolektif güvenliğin eksikliğine yol açmıştır. Özellikle birçok ülke, kazanılan deneyimler sonucunda, ortaya çıkan küresel değişimler ışığında bu "örtü"den kurtulmaya başlamış olduğundan, eski analiz yöntemlerine ve Amerikan hegemonyasının ya da genel olarak kolektif Batının zihniyetine (Barnes & Lovatt,

2022) tutsak kalınmayacağını vurgulamak önemlidir (Culbreath, 2023).

Suriye intikam almayı düşünmez, duygular ve tutkular tarafından yönlendirilmez. Aksine, istikrarsızlık, bölgenin işlerine müdahale eden dış güçlere kendi menfaatlerine yönelik fayda sağlamaktadır. Bu nedenle, mevcut bölgesel çöküş durumunun çözülmesi ve barışın (birçok acı verici taviz gerektiren) sağlanmasının, bölge ülkelerinin halklarının kolektif güvenliğini ve çıkarlarını garanti edeceği kesindir. Barış ve ortak zorlukların maliyeti, insan kayıpları ve her ülke düzeyinde daha fazla iç sorunla devam eden çatışmaların maliyetinden daha düşük olmaya devam etmektedir.

Sonuç

Ortadoğu ülkeleri de dahil olmak üzere dünyanın geri kalanı için, Çin'in barışçıl kalkınması, KYG ve BRICS kazan-kazan işbirliğini sürdürdüğü sürece olumlu bir ışık altında görülebilmektedir. Ayrıca, ulusal güvenliğini savunan Rusya Federasyonu ile çatışmayı körükleyen NATO arasındaki "kemik kırıcı" savaş, Batı hegemonyasını çeşitli yollarla dayatma karşısında, meşruluğa dayalı dünya barışına ulaşmanın önemini bir kez daha kanıtlamaktadır (Chris, 2010). Ukrayna'daki savaş, Rusya ile Batı arasındaki ilişkilere bir darbedir ve bu durum muhtemelen uzun vadede devam edecektir. Ancak, Ortadoğu ülkeleri üzerindeki etkileri, hidrokarbonlar, özellikle gıda ve ham madde olmak üzere mal üretme veya ithal etme kapasiteleri ve gelişme yörüngeleri de dahil olmak üzere doğal zenginliklerine bağlı olarak değişmektedir.

Türkiye ve Ortadoğu'daki diğer ülkeler gibi, Rusya'nın yakın bir müttefiki olan Suriye, çeşitli dünya kutuplarının değişen durumları ve uluslararası ve bölgesel güçlerin tüm bölgeye yeniden konumlandırılması konusunda her zamankinden daha fazla endişe duymaktadır. Aslında, her bölgesel ülke istikrar sağlayıcı bir rol üstlenebilir. Devam eden aşırılığın ve şiddetin durdurulması ve hayati devlet kurumlarının yeniden entegrasyonu da dahil olmak üzere nihai siyasi uzlaşma, bölgesel devletlerin ekonomisinin yeniden yapılandırılmasını ve sosyal uyumun yeniden sağlanmasını kolaylaştırmak için fiili ortamı iyileştirecektir. Bu da bölge ülkelerinin ittifaklarını değiştirebilecekleri ve mevcut angajman durumundan ortaklık ve işbirliği durumuna geçebilecekleri anlamına gelmektedir. Beş Deniz bölgesinde yapıcı işbirliği ve paylaşılan faydaları en üst düzeye çıkarmaya dayalı bir ekonomik model oluşturmak, bölge genelinde istikrar, yeniden yapılanma ve barışı güvence altına almak için son derece önem taşımaktadır. Batılı devletler için asıl soru, bölgeye yönelik düşmanca yaklaşımlarının uzun vadede kazanım sağlayıp sağlamayacağıdır. On yıllar süren istikrarsızlığın ardından, ilgili tüm tarafların eşit şartlarda tam katılımını benimsemenin zamanı gelmiştir; bu da herkesin zararına olacak şekilde bir on yılın daha heba edilmesini önlemenin en iyi yolu gibi görünmektedir.

Notlar

¹ Birçok Batılı düşünür, eski ABD dış işleri bakanı ve ulusal güvenlik danışmanı Henry Kissinger'ın belirttiği gibi, ABD ile rekabet eden yükselen kutuplar arasındaki ittifakın güçlendirilmesi ile ilgili artan endişe konusunda hemfikirlerdir: “Artık tamamen yeni bir çağda yaşıyoruz” Henry Kissinger ve Edward Luce arasında 7 Mayıs'ta Washington Financial Times ABD ulusal editörü 9 Mayıs 2022'de gerçekleşen bir tartışmanın metni.

² Sunulan tüm görüşleri benimsemeyen, Carnegie organizasyonuna bağlı bir dizi yazarın analizine başvurmak mümkündür: Carnegie Uluslararası Barış Vakfı: Ukrayna'daki Rus Savaşı Ortadoğu için Ne Anlama Geliyor? 24 Mart 2022. <https://carnegieendowment.org/2022/03/24/what-russian-war-in-ukraine-means-for-middle-east-pub-86711> adresinden alınmıştır.

³ Mao Zedung öyle demektedir: “Bu nedenle, ABD'yi geçmek sadece mümkün değil, aynı zamanda kesinlikle gerekli ve zorunludur. Bunu yapmazsak, Çin milleti dünya milletlerini hayal kırıklığına uğratacak ve insanlığa çok fazla katkıda bulunmayacağız” (Marksist, 2004).

⁴ Etkili bir şekilde, ortak kalkınma Ortadoğu'ya barış getirmenin tek yoludur ve kalıcı bir çözüme ancak Alman siyasi aktivist Helga Zepp - LaRouche'nin vurguladığı gibi “Kalkınma Yoluyla Barış” kavramı ile ulaşılabilir: HARTMANN Alexander, Yeni İpek Yolu'nun Barış Payı: Fiziksel Ekonominin Küresel Yeniden Yapılandırması. Executive Intelligence Review, 13 Kasım 2015. https://larouchepub.com/eiw/public/2015/eir-v42n45-20151113/05-07_4245.pdf adresinden alınmıştır.

Kaynakça

- Abbas, S. R. (2022). Russia's Eurasian Union Dream: A Way Forward Towards Multipolar World Order. *Journal of Global Faultlines*, 9(1), 33-43.
- Aytekin, E. (2022, December 8). China eyeing greater clout in Middle East as US shifts focus towards Asia-Pacific. Anadolu Agency. <https://www.aa.com.tr/en/politics/china-eyeing-greater-clout-in-middle-east-as-us-shifts-focus-towards-asia-pacific/2759027#>
- Badran, T. (2010, June 29). A Syria in minor key. *Foundation for Defense of Democracies*. <https://www.fdd.org/analysis/2010/06/29/a-syria-in-minor-key/>
- Baldwin, D.A. (1999/2000, Winter). The sanctions debate and the logic of choice, *International Security*, 24(3), 80-107.
- Benbernou, A., & Schmid, D. (2020, March 23). *Moyen-Orient : l'économie dans la course à la puissance*. IFRI.
- Barnes, J., & Lovatt, H. (2022, April 28). Principled pragmatism: Europe's place in a multipolar Middle East. *European Council on Foreign Relations*. <https://ecfr.eu/publication/principled-pragmatism-europes-place-in-a-multipolar-middle-east/>
- Barnes, J. & Bowen, A. (2015). Rethinking U.S. strategy in the Middle East. *Center for the National Interest*
- Bassam, A. A., Malaz, M. M., & Ziad, A. A. (2019). *Basam, A. A., Malaz, M. M., & Ziad, A. A. China: The Founding Act Of The Global Macro-System, The Trajectory and Limits of Ambitions*.
- Carnegie Endowment for International Peace. (2022, March 24). What the Russian War in Ukraine Means for the Middle East. <https://carnegieendowment.org/2022/03/24/what-russian-war-in-ukraine-means-for-middle-east-pub-86711>
- Cordesman, A. H. (2020, August 24). The Greater Middle East: From the "Arab Spring" to the "Axis of Failed States". *Center for Strategic and International Studies*. <https://www.csis.org/analysis/greater-middle-east-arab-spring-axis-failed-states>
- Culbreath, J. (2023, January 3). Rival Theories of Multipolarity: Alexander Dugin and Jiang Shigong. *The European Conservative*. <https://europeanconservative.com/articles/essay/rival-theories-of-multipolarity-alexander-dugin-and-jiang-shigong/>
- The week UK. (2023). Davos 2023 and the decline of globalisation. <https://www.theweek.co.uk/business/economy/959270/davos-2023-and-the-decline-of-globalisation>
- Djavadi, A. (2016, June 6). Turkey's Foreign Policy: From 'Zero Problems' To 'Nothing But Problems'. *Radio Free Europe Radio Liberty*. <https://www.rferl.org/a/turkey-foreign-policy-erdogan-zero-problems/27781927.html>
- Dorsey, J. M. (2020). Syria lures but will China bite? *Geneva Center for Security Policy*.
- Dugin, A. (2020). Russian strategist Dr. Alexander Dugin: "The Belt and Road Initiative: A Eurasian Road" (Fikret Akfirat, Interviewer). *Belt & Road Initiative Quarterly*, 1(4), 6-18.
- Economist Intelligence Unit. (2022). Middle East Outlook 2023: Weathering Political and Economic Headwinds. <https://www.eiu.com/n/campaigns/middle-east-outlook-2023/>
- Economist Intelligence Unit. (2023). Middle East outlook 2023. <https://www.eiu.com/n/campaigns/middle-east-outlook-2023/>
- Erdogan's belligerent policies leave Turkey more isolated than ever. (2020, November 2). *Lokmat Times*.
- Fitch Solutions. (2022) *Fitch Solutions Middle East and North Africa Key Themes For 2023*.
- Ghatrouf, M. N. (2018, September 30). Le Moyen-Orient entre les options américaines et les décisions russes... Qui épuise l'autre ? *Réseau International*. https://reseauinternational.net/le-moyen-orient-entre-les-options-americaaines-et-les-decisions-russes-qui-epuise-lautre/?fbclid=IwAR008Vt4UeG-gytWB1X7YcQRTmX_

- Guigue, B. (2020, October 22). Le théorème de Bachar el-Assad, par Bruno Guigue. RT en français. <https://francais.rt.com/opinions/79937-theoreme-bachar-el-assad-par-bruno-guigue>
- Gürçan, Efe Can. (2019a). Building a Fair World Order in a Post-American Age. *Belt & Road Initiative Quarterly*, 1(1), 6-16.
- Gürçan, Efe Can. (2019b). Multipolarization, South-South Cooperation and the Rise of Post-Hegemonic Governance. New York: Routledge.
- Gürçan, Efe Can. (2019c). Political geography of Turkey's intervention in Syria: underlying causes and consequences (2011-2016). *Journal of Aggression, conflict and Peace Research*, 11(1), 1-10.
- Gürçan, Efe Can. (2020). The Construction of "Post-Hegemonic Multipolarity" in Eurasia: A Comparative Perspective. *The Japanese Political Economy*, 46(2-3), 127-151.
- Gürçan, Efe Can. (2022). Imperialism after the Neoliberal Turn. New York: Routledge.
- International Monetary Fund (2022, October 13). Regional Economic Outlook for the Middle East and Central Asia <https://www.imf.org/en/Publications/REO/MECA/Issues/2022/10/13/regional-economic-outlook-mcd-october-2022>
- Kane, F., & Gasse, B. (2018, October 25). MBS: Middle East can be the 'new Europe'. Arab News. <https://www.arabnews.com/node/1393491/%7B%7B>
- Luce, E. (2022, May 9). 'We are now living in a totally new era' — Henry Kissinger. *Financial Times*. <https://www.ft.com/content/cd88912d-506a-41d4-b38f-0c37cb7f0e2f>
- Motaghi, E., & Mahboobeh, S. (2012, October). Soft war and colorful revolutions of America in developing countries. *Politics Quarterly: Journal of faculty of law and political science*, 42(3), 207-225.
- Phillips, C. (2010, May 31). US hegemony in Middle East is ending | Chris Phillips. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2010/may/31/us-hegemony-middle-east-ending>
- Raimbaud, M. (2017, November 2). Syrie, Iran, Liban, comment la Nouvelle Route de la soie reconstitue le Moyen-Orient. Institut Schiller. <https://www.institutschiller.org/notre-action/conferences/Les-Nouvelles-Routes-de-la-Soie-reussir-une-cooperation-gagnant-gagnant-avec-la-Syrie-Iran-Liban-comment-la-Nouvelle-Route-de-la-soie-reconstitue-le-Moyen>
- Silk Road Briefing. (2022, January 16). Syria Joins China's Belt And Road Initiative. <https://www.silkroadbriefing.com/news/2022/01/16/syria-joins-chinas-belt-and-road-initiative/>
- Sun D. & Zhang, J. (2022). China's proposal for the Eastern Mediterranean conflict resolution: a "developmental peace". *BRIQ Belt & Road Initiative Quarterly*, 4(1), 32-53
- THE USA AND THE NEW WORLD ORDER A Debate Between Olavo de Carvalho and Aleksandr Dugin. (2012). *THE INTER-AMERICAN INSTITUTE FOR PHILOSOPHY, GOVERNMENT, AND SOCIAL THOUGHT*.
- The World Bank. (2022). A New State of Mind: Greater Transparency and Accountability in the Middle East and North Africa. <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/38065/English.pdf?sequence=5&isAllowed=y>
- The World Economic Forum (2017, September 20). The global economic balance of power is shifting. <https://www.weforum.org/agenda/2017/09/the-global-economic-balance-of-power-is-shifting>
- Zepp-LaRouche, H. (2015, November 13). The Peace Dividend of the New Silk Road: Global Reconstruction of the Physical Economy. *Executive Intelligence Review*. <https://larouchepub.com/hzl/2015/4245nov4-hzl-wbcst.html>
- Zreik, M. & Zhao, C. (2022). Chinese presence in the Eastern Mediterranean: evidence from Syria. *BRIQ Belt & Road Initiative Quarterly*, 4(1), 72-89.
- Zulfqar, S. & Officer, R. (2018). Competing Interests of Major Powers in the Middle East: The Case Study of Syria and Its Implications for Regional Stability. *Journal of International Affairs*, 23 (1), 121-147.

TEORİ, 38 YILDIR YAYIMDA!

“Doğru teori olmadan, doğru pratik olmaz.”

DÜNYA'NIN
HER YERİNDE!

ABONE OL, GÜÇ VER.

Alanlarında uzman, seçkin yazar kadrosuyla
kültür-sanattan, iç ve dış politikaya yönelik
gündem belirleyen konu başlıkları ile
her ay sizlerle!

YURTIÇİ VE YURTDIŞINDAN ABONELİK İÇİN:

Web: magaza.teoridergisi.com E-Posta: dergiteori@gmail.com

Adalar Denizi'nde Yaşanan Türkiye-Yunanistan Geriliminin Doğu Akdeniz Bölgesel Güvenlik Kompleksine Yansımaları

ELİF ERKEÇ

Yüksek Lisans Öğrencisi
Shanghai Üniversitesi Uluslararası İlişkiler

1988 yılında Sinop'ta dünyaya gelen Elif Erkeç, 2010 yılında Marmara Üniversitesi Hemşirelik bölümünden mezun oldu. Çalışma hayatına 2010 yılında Çapa Tıp Fakültesinde Kardiyoloji Anabilimi dalında başladıktan sonra uluslararası ilişkilere olan yoğun ilgisi nedeniyle 2011 yılında Beykent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler (İngilizce) bölümüne burslu kaydoldu. Hem çalışma hayatına hem de eğitim hayatına devam ederken çeşitli stratejik araştırma kuruluşlarında ve akademilerde eğitim almaya devam etti. 2017 yılında Beykent üniversitesinden mezun oldu. 2019 yılında Şangay Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi bölümünde Yüksek Lisans bölümüne başladı. Halen aynı üniversitede akademik çalışmalarına devam eden Erkeç, bölgesel güvenlik, enerji güvenliği, güvenlik teorileri ve Doğu Akdeniz konusunda çalışmalar yapmaktadır.

Geliş Tarihi: 31.10.2022

Kabul Tarihi: 09.01.2023

Atıf:Erkeç, E. (2023). Adalar Denizi'nde yaşanan Türkiye-Yunanistan geriliminin Doğu Akdeniz Bölgesel Güvenlik Kompleksine yansımaları. *BRIQ Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi*, 4(2), 24-48.

ÖZ

Bu çalışmada, Türkiye'nin son dönem dış politikasında Adalar Denizi'nde yaşanan sorunu nasıl güvenlik konusu haline getirdiği, Türkiye ve Yunanistan'ın Doğu Akdeniz bölgesine yönelik politikaları, bölge dış aktörlerin taraflara yönelik tutumları ve iki ülke arasındaki gerilimin bölgedeki yanyansımaları güvenlik çalışmalarında önemli yeri olan Kopenhag Okulu'nun Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi yaklaşımı ve süreç takibi yöntemiyle incelenmektedir. Adalar Denizi'ndeki statüsü uluslararası antlaşmalarla belirlenmemiş adaların aidiyet ve silahlandırılma sorunu, Yunanistan'ın Türkiye'nin bir taraf olmadığı Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne dayanarak karasularını genişletmeye çalışması, Sevilla haritası çerçevesinde şekillenen Yunanistan politikaları ve dış aktörlerin etkisiyle Türkiye'yi dışlayarak oluşturulmaya çalışılan bölgesel kompleks oluşumları, Türkiye'nin egemenliğine yönelik tehdit olarak algılanmaktadır. Türkiye'nin kendisine yönelik tehditler karşısında sessiz kalması, kendisine dikte edilmeye çalışılan talepleri kabul etmesi ve ulusal çıkarlarından ödün vermesi kabul edilemez görülmektedir. Bölgede artarak devam eden belirsizlik, kutuplaşma ve bölgesel askerileşme yarı açık çatışma riskini de beraberinde getirmektedir. Bu durum Doğu Akdeniz Bölgesi Güvenlik Kompleksi'nde ciddi bir güvenlik tehdidi yaratmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Adalar Sorunu, askerileşme, Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi, Doğu Akdeniz, güvenlik tehlikesi.

Giriş

ADALAR DENİZİ'NDE TÜRKİYE VE YUNANİSTAN arasında kıta sahanlığı, karasuları ve devredilmemiş adaların egemenliği konularında yaşanan anlaşmazlıklar bölgesel düzeyde olduğu kadar uluslararası düzeyde de etkisini göstermektedir. Sorun her ne kadar Adalar Denizi'nde yaşanıyor olsa da iki ülke arasında yaşanan sorun sadece iki ülkenin güvenliğiyle mi ilişkili yoksa bölgesel güvenlik için de ciddi bir soruna yol açabilir mi sorusu bu çalışmanın temel sorusunu oluşturmaktadır. Türkiye ve Yunanistan'ın Adalar denizindeki soruna yaklaşımı bu sorunu daha da derinleştirmektedir. Türkiye'ye göre yaşanan sorun deniz yetki alanlarında yaşanan anlaşmazlık, statükosu belli olmayan adacık ve

kayalıkların aidiyet sorunsalı ve Yunanistan'ın yasal statüsü belli olmayan adaları silahlandırması temelinde şekillenirken, Yunanistan'a göre ise yaşanan sorunun tek sebebi Türkiye'nin Yunan kıta sahanlığını kabul etmemesi ve işgal etmesi iddiası üzerine şekillenmektedir. Doğu Akdeniz'de keşfi gerçekleşen enerji kaynaklarından pay almak ve oluşturulabilecek bir enerji koridorunda etkin rol almak isteyen Yunanistan, Türkiye'yi Doğu Akdeniz'de dar bir alana sıkıştırarak kıta sahanlığı sorununu çözme çabası içerisinde. Ancak, Yunanistan'ın talepleri doğrultusunda oluşacak bir çözüm yolu Türkiye'nin Adalar Denizi ve Doğu Akdeniz boyunca uzanan 104 bin km kare karasuları sınırından feragat ederek sadece 41 bin km karelik alana hapsedilmesi anlamına gelmektedir (Çetin, 2020; Kadan, 2020).

Yunanistan'ın İsrail ve bölge ülkelerle artan ilişkileri, Avrupa Birliği (AB) ve Amerika Birleşik Devleti (ABD)'nin bölgede artan varlığı, ekonomik zeminde şekillenen pragmatik ittifakların askeri tatbikatlar ve benzeri girişimler üzerinden askeri alana da yansımaları, Türkiye'nin jeopolitik kuşatılmış ve tehdit algısını şiddetlendirmiştir. Bu durum Türkiye'nin dış politikasında daha sert olmasına ve caydırıcılık diplomasisini giderek artırmasına neden olmuştur. Her iki tarafın sorunlara farklı perspektiften bakması, yapılan diyalog çağrılarının rağmen somut adımlarla yapıcı çözümler üretilmemesi bölgedeki gerilimi daha da artırmaktadır. Adalar Denizi'nde yaşanan sorun bölgesel düzeyde oluşsa da Doğu Akdeniz Bölgesel Kompleksi'ni doğrudan etkileyerek sıcak çatışma risklerini de beraberinde getirmektedir. Türkiye tarafından Yunanistan'ın diyalog çağrılarının kulağını tıkadığı, çözüme yönelik bir tutum yerine daha da kışkırtıcı eylemler içinde olduğu ifade edilirken, Yunanistan tarafından ise Türkiye'nin kendilerini savaşla tehdit ettiği vurgusu yapılmaktadır. Nitekim Yunanistan'ın Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Birliği ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO)'ne göndermiş olduğu mektupta Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın "Bir gece ansızın gelebiliriz" sözleriyle savaş tehdidi altında olduklarını uluslararası kuruluşlara bildirme çabası bunu yansıtmaktadır (Haber Global, 2022).

İki ülke arasında yaşanabilecek herhangi bir sıcak çatışma durumu yalnızca iki ülkeyi değil bütün bölgeyi etkisi altına alabilecek bir etkiye sahiptir. Bu noktada Atlantik sistemi, BM ve AB gibi aktörlerin de bu çatışmadan oldukça zarar göreceği, Doğu Akdeniz'de ise onarılması çok zor bir güvenlik krizinin yaşanacağı aşikardır. Bu çalışmada bu konuya vurgu yapılarak Türkiye ve Yunanistan arasında Adalar Denizi'nde yaşanan sorunun arka planına, tarafların ileri sürdükleri tezlere, Doğu Akdeniz bölgesinin değişmekte olan jeopolitik dinamiklerine ve bölge dışı

aktörlerin tutumlarına değinilerek Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi çerçevesinde süreç takibi yöntemi uygulanarak çözüm önerilerinde bulunulacaktır

Bölgeselcilik ve Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi

Bölgeler ve bölgeselcilik uluslararası ilişkiler açısından birbirine bağlanmış, sınırları daraltarak dünyanın alanını daha iyi açıklamak için iç içe geçmiş normlardır. Tarih boyunca bölgeler ve bölgeselcilik; tarihi, siyasi, ekonomik, askeri ve coğrafi faktörlerin etkisiyle tarihe yön veren bazı gruplar, devletler ve imparatorluklar tarafından geliştirilmiştir. Tarihteki bu önemli aktörler gibi tarihteki bazı önemli gelişmelerde -savaşlar, ittifaklar, anlaşmalar ve ticaret yolları- bu gelişime katkıda bulunmuştur. Uluslararası sistemi ve alt sistemlerini anlamak ve de bölgeleri bir bütün olarak analiz etmek uluslararası ilişkilerde en çok zorlanılan şeylerden biridir. Bu nedenle dünyanın bölgelere ve alt sistemlere bölünerek incelenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Bölgeler, bölgeselleşme ve bölgesel güvenlik alanında yapılan çalışmalar birçok teoriden etkilenmiştir. Eski bölgeselleşme alanında yapılan çalışmalarda bölgeselleşme süreci genellikle fonksiyonalizm, yeni fonksiyonalizm, bölgesel ekonomik entegrasyon ve neo-realizm gibi teorilerle açıklanmaya çalışılmıştır (Breslin & Higgott, 2000, p. 334). Eski bölgeselcilğe göre bölgeler, iki kutuplu Soğuk Savaş şartlarında ortaya çıkan küresel zorluklarla baş etmek için zorunlu olarak oluşturulmuştur (Hettne, 2002, p. 326). Buzan'a göre ise "Bölgeler, ortak güvenlik sorunlarıyla birleştirilen bölgesel güvenlik kompleksleridir" (Buzan, 1983). Bu doğrultuda güvenliğin sağlanması birincil unsurdur. Soğuk savaş dönemi sonrasında üçüncü bölgeselleşme

dalgası olarak ortaya çıkan Yeni bölgeselcilik kavramı ise bölgesel teoriyi uluslararası ilişkiler disiplinine daha başarılı bir şekilde inşa ederek ulusal ve uluslararası etkenleri, politik ve ekonomik faktörleri, devlet ve devlet dışı aktörleri birbirine bağlayan çok daha boyutlu bir entegrasyon biçimidir (Gürcan, 2010, pp. 21–22; Kelly, 2007, p. 198; Vayrynen, 2003, p. 27).

**Dostluk ve düşmanlık kavramının
şekillenmesinde yalnızca güç dengesi
değil, bölgenin içinde bulunduğu
coğrafya, etnik çizgiler, tarihsel birikim
ve ideolojik farklılıklar da etkilidir.**

Yeni bölgeselcilik ile ilişkili birçok yeni teoriden biri olan Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi (BGKT) ise başlangıçta Kopenhag Okulu yazarlarından Barry Buzan tarafından geliştirilmiştir (Buzan, 1983, 1991; Grabowski, 2020). Daha sonra Barry Buzan, Ole Waever ve Jaap de Wilde (Buzan et al., 1998) ve Barry Buzan ve Ole Waever (Buzan & Waever, 2003) tarafından yenilenerek kavramsal olarak genişletilen Bölgesel Güvenlik Kompleksi kavramı, iki veya daha fazla devletin karşılıklı olarak etkilendiği yoğun çatışma-işbirliği dinamikleri, dostluk ve düşmanlık kavramları, karşılıklı bağımlılık, coğrafi ve tarihsel yakınlık, jeopolitik rekabet ve korku faktörü gibi değişkenlere ve bölgesel dinamiklere dayanmaktadır. Ayrıca etno-kültürel ve dini bağların güvenlik komplekslerini belirlemede belirleyici faktörler olup olamayacağı da tartışılmaktadır (Stivachtis, 2021).

1990'lı yılların başında Kopenhag Okulu güvenlik kompleksini “güvenlik algıları ve güvenlik kaygıları birbirinden bağımsız düşünemeyen

devletler grubu” olarak tanımlarken, 1995 yılında güvenlikleştirme kavramının benimsenmesiyle birlikte “güvenlikleştirme ve güvenlik-dışlaştırma süreçleri birbirinden bağımsız olarak düşünülmemeyen birimler” olarak tanımlamıştır. Kısmen de olsa güvenlik teorisinden alıntılanan BGKT'e göre kompleksler, kompleks sınırları içerisindeki komşu devletlerin güvenlikleştirilmesi için oluşturulan güvenlik bağımlılığı ile şekillenmektedir (Buzan & Waever, 2003, p. 44). Güvenlikleştirme teorisinin yanı sıra güvenlik dışlaştırma veya güvenliksizleştirme konusunda da çalışmalar yapan Kopenhag Okulu'na göre esas amaç bir meselenin güvenlikleştirilmesi değil güvenlik dışlaştırılmasıdır (Buzan, Waever ve Wilde, 1998:1). Güvenlikleştirme kavramı referans nesneye yönelik tehdit olduğu zaman alınan meşru önlemler olarak tanımlanırken, güvenlik dışlaştırma veya güvenliksizleştirme ise bir konunun güvenlikleştirme statüsünü kaybetmesi ya da siyasileştirilmesidir (Hansen, 2012, p. 526).

Buzan'a göre, güvenlik ilişkisel bir olgudur ve sistem içerisindeki tüm devletlerin ulusal güvenliği karşılıklı bağımlılık ağıyla birbirlerine bağlıdır. Siyasi ve askeri tehditler uzak mesafelere nazaran yakın mesafelerde daha yoğun oluşu için güvenlik ve güvensizlik yakınlık ile ilişkilendirilmiştir (Söderbaum & Shaw, 2003). Bölgesel güvenlik söz konusu olduğunda, karşılıklı bağımlılık, güç dağılımı, tarih, dostluk ve düşmanlık algıları, korku ve bölgesel dinamiklerinde etkisiyle şekillenen bölge, bölgeyi oluşturan devletler arasında daha yoğun ve üst düzey bir diplomasi oluşturur. Buzan'a göre dostluk ve düşmanlık kavramları sadece güç dengesine bağlanamaz. Dostluk ve düşmanlık kavramının şekillenmesinde yalnızca güç dengesi değil, bölgenin içinde bulunduğu coğrafya, etnik çizgiler, tarihsel birikim ve ideolojik farklılıklar da etkilidir (Buzan, 2007).

Türkiye Cumhuriyeti Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın 2022 Mavi Vatan tatbikatı.
(Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, 2022)

Diğer önemli unsur ise korkudur. BGKT eski ve yeni yaklaşımlarda olduğu gibi ilk olarak coğrafya vurgusu yapar. Yakın coğrafyadaki komşu devletlerin sahip oldukları güç ve tehdit oluşturma potansiyeli uzak coğrafyalara kıyasla yakın coğrafyalarda daha büyük etkiye sahiptir. Devletler, komşusu olan diğer devletlerin niyetlerinden ve potansiyel güçlerinden korkarlar. Bu nedenle güvenlik analizleri genelde bölgesel düzeyde yapılmaktadır (Buzan & Waever, 2003, p. 3). Korku nedeniyle bölgelerdeki devletler birbirine daha çok bağlanır ve devletler arasındaki güvenlik bağımlılığı oldukça yüksektir. Bu nedenle güvenlik sorunlarının daha iyi anlaşılması ve çözüm üretilebilmesi için bölgeyi bir birim olarak analiz etmek gerekmektedir (Buzan & Waever, 2003, p. 41).

Birbirleriyle etkileşim halinde olan en

az iki devlet bir kompleks oluşturabilir. Oluşturulan kompleksin sınırları da devletlerin güvenlik politikaları temelinde şekillenmektedir. Kompleksler, devletler arasındaki gücün dağılımına ve aralarındaki dostluk ve düşmanlık derecesine bağlı olarak farklı şekillerde yapılandırılabilir ve sınırları etkileşim halindeki devletler tarafından değiştirilebilir (Buzan & Waever, 2003, p. 53). Dostluk ve düşmanlık algısına göre kompleksler üçe ayrılabilir; çatışma oluşumu, güvenlik düzeni ve güvenlik topluluğu. Sorunlar uygun koşullarda çözülemediğinde çatışma ortamını oluşturur. Bu nedenle çatışma komplekslerinde devletler birbirlerini muhtemel tehdit olarak algılar ve birbirlerinin egemenliklerine saygı duymazlar (Frazier & Stewart-ingersoll, 2010). Güvenlik sisteminde ise muhtemel çatışma riski ve

savaş korkusu devam etmektedir. Ancak bu çatışmalar diplomatik çözümlerle aşılabilecek durumdadır. Devletler arasında düşmanlık algısından ziyade rakip algısı yoğundur. Bu komplekslerde devletler arasındaki işbirliği oldukça güçlüdür. Güvenlik topluluklarında ise devletler sorunların çatışmaya dönüşmesini beklemeyiz. Sorunlar daha önceden karşılıklı olarak belirlenmiş kurallara ve diplomasi çerçevesinde çözülmeye çalışılır (Buzan & Waever, 2003, p. 174).

Bir Güvenlik Kompleksi Olarak Doğu Akdeniz

İçinde barındırdığı tarihi, ekonomik, coğrafi ve siyasi öğeler doğrultusunda zengin bir birikime sahip olan Doğu Akdeniz bölgesi, tarih boyunca doğu-batı yönlü ticaret, ulaşım, göç ve enerji nakil yolları üzerinde merkezî (üstü) işlev görmüş ve Doğu'nun zenginliğini Batı'ya taşımıştır (Özekin, 2020, p. 11). Böyle bir stratejik öneme sahip bölgenin günümüz konjonktüründe yaşanan gelişmelerle birlikte yeniden değerlendirmesi önemlidir. Bu çalışmada Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan sorunun coğrafi yakınlık, güç dağılımları, dostluk, düşmanlık, korku ve bölgesel değişen dinamikler doğrultusunda Doğu Akdeniz Bölgesel Güvenlik Kompleksi'ne yansımaları incelenecektir. BGKT'e göre kompleksler çatışma, güvenlik düzeni ve güvenlik topluluğu olarak kategorize edilirken, Türkiye ve Yunanistan arasındaki çözilemeyen sorunlar doğrultusunda Doğu Akdeniz güvenlik kompleksinin çatışma kompleksi olarak şekillenmeye devam ettiği görülmektedir. Bu noktada kompleksin şekillenmesinde coğrafi yakınlık, düşmanlık, korku ve tehdit algısı gibi etkenlerin de etkisi büyüktür.

Doğu Akdeniz'i Tanımlayan Coğrafi, Jeostratejik ve Jeopolitik Öğeler

Tunus'un Bon Burnu ile Sicilya Adası ucundaki Lilibeo Burnu arasında çizilen hattın doğusunda kalan bölgeyi ifade eden Doğu Akdeniz bölgesi; Slovenya, Hırvatistan, İtalya, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Karadağ, Yunanistan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), İsrail, Mısır, Suriye, Filistin, Libya, Lübnan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC), Türkiye ve Tunus kıyıları ile çevrilidir (Yaycı, 2020, p. 12). Kıbrıs'ta Yunanistan ve Türkiye ile garantör ülke statüsündeki İngiltere'nin de Akrotiri ve Dikelya üslerinin egemen toprak statüsünde olması nedeniyle Doğu Akdeniz'de kıyısı bulunmaktadır (Kansu, 2019, p. 60, 2020). Doğu Akdeniz bölgesi hem coğrafi ve jeostratejik konumu hem de siyasi ve ekonomik özellikleri nedeniyle Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birleşim alanında kritik bir noktada yer almaktadır.

Türkiye ve Suriye üzerinden Mezopotamya ve Orta Asya'yı, Süveyş Kanalı üzerinden de Arap Yarımadası ve Basra Körfezi'ni birbirine bağlayan Doğu Akdeniz Havzası; Asya, Avrupa ve Ortadoğu bağlantıları açısından büyük bir jeostratejik öneme sahiptir (Kütükçü & Kaya, 2016, p. 88). Sahip olduğu kritik deniz bağlantı noktaları - Adriyatik Denizi, İyon Denizi ve Ege Denizini içinde barındırarak Çanakkale Boğazı ile Marmara Denizi'ne, Süveyş Kanalı ile de Kızıldeniz'e bağlanmaktadır - sayesinde dünyanın doğusunu ve batısını birleştiren ticaret yolları üzerinde yer almaktadır. Bu sayede Ortadoğu, Hint ve Pasifik okyanuslarından Avrupa'ya enerjinin ve ticari malların taşınmasında çok önemli bir konumdadır (Duman, 2021; Ozan, 2019; Şemşek, n.d.; Yaycı, 2012).

Ayrıca transit deniz taşımacılığında stratejik bir öneme sahip olan Kıbrıs adasının Doğu Akdeniz bölgesinde yer alması bölgenin önemini daha da artırmaktadır.

Dünya denizlerinin sadece %1'ini kapsayan Akdeniz bölgesinde küresel deniz taşımacılığının %15'ini gerçekleştirmektedir (WWF, 2021). Muazzam bir uluslararası deniz ticareti ve enerji akışının gerçekleştiği Akdeniz bölgesinde Doğu Akdeniz bir lokomotif görevi üstlenmektedir (Gürçan, 2021). Hint Okyanusu ve Kızıl Denizi Doğu Akdeniz'e bağlayan Süveyş Kanalı'nda 24 Mart 2021'de kum fırtınası nedeniyle The Ever-Given adlı yük gemisinin karaya oturması, Süveyş kanalının küresel nakliye ve tedarik hatları için kritik öneme sahip olduğunu bir kez daha vurgulamıştır. Küresel ticaretin yaklaşık %12'si ve küresel konteyner trafiğinin %30'u, Dünya petrolünün tahmini olarak %7-10'unun ve sıvılaştırılmış doğal gazın %8'inin transferi Süveyş Kanalı'ndan sağlanmaktadır (New Zealand Embassy in Cairo, 2021; United Nations

Conference on Trade and Development, 2021).

Sanayi devrimlerinden sonra enerji ihtiyacının artmaya başlamasıyla birlikte 19. yüzyılın sonundan başlayarak dünya enerji kaynakları paylaşımında hidrokarbon kaynaklı kıyasıya bir yarış başlamıştır. Bu yarışta Orta Doğu gibi petrol zengini coğrafyaların kontrol altında tutulması, bölgedeki petrolün dünya pazarına ulaştırılması ve Avrupalı büyük güçler açısından enerjinin temel motivasyon haline gelmesiyle birlikte Doğu Akdeniz'e yönelik bölge dışı aktörlerin ilgisi giderek artmıştır (Gibson, 2019). İkinci Dünya Savaşı boyunca hem Ortadoğu ve Kuzey Afrika hem de Kafkas petrolüne coğrafi yakınlığı ile Mihver devletlerin ilgisini üzerine çeken Doğu Akdeniz, Soğuk Savaş döneminde ise NATO'nun güney kanadının savunulmasında etkin rol oynamıştır.

Büyük uluslararası petrol firmalarının ihaleler yolu ile bölgede devam ettikleri sondaj çalışmaları ve son 20 yılda bölgede keşfedilen hidrokarbon rezervleri, Doğu Akdeniz enerji jeopolitiğinde

dengeleri değiştirerek yeni bir rekabet alanının oluşmasına yol açmıştır (Özekin, 2020). Keşfedilen enerji kaynaklarının çıkarılması konusunda bölge ülkelerinin attığı adımlar, yaptıkları ihaleler ve anlaşmalar, kıta sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) ilanları sondaj çalışmalarını hızlandırmıştır. Ancak deniz yetki alanlarının paylaşımı konusundaki anlaşmazlıklar, kaynakların paylaşımı konusunda ihtilaflara ve bölgesel krize yol açabilecek gelişmelere neden olmuştur. Bu durum özellikle Türkiye ve diğer bölge ülkeleri adına kırılgan bir zemin oluşturarak bölgesel güvenliği de tehdit etmektedir. (Gürcan, 2019; Gürcan, 2021).

Keşfedilen enerji kaynaklarının bölgesel işbirliklerini teşvik etmesi beklenirken, bölgesel ihtilafları şiddetlendirdiği açıkça görülmektedir.

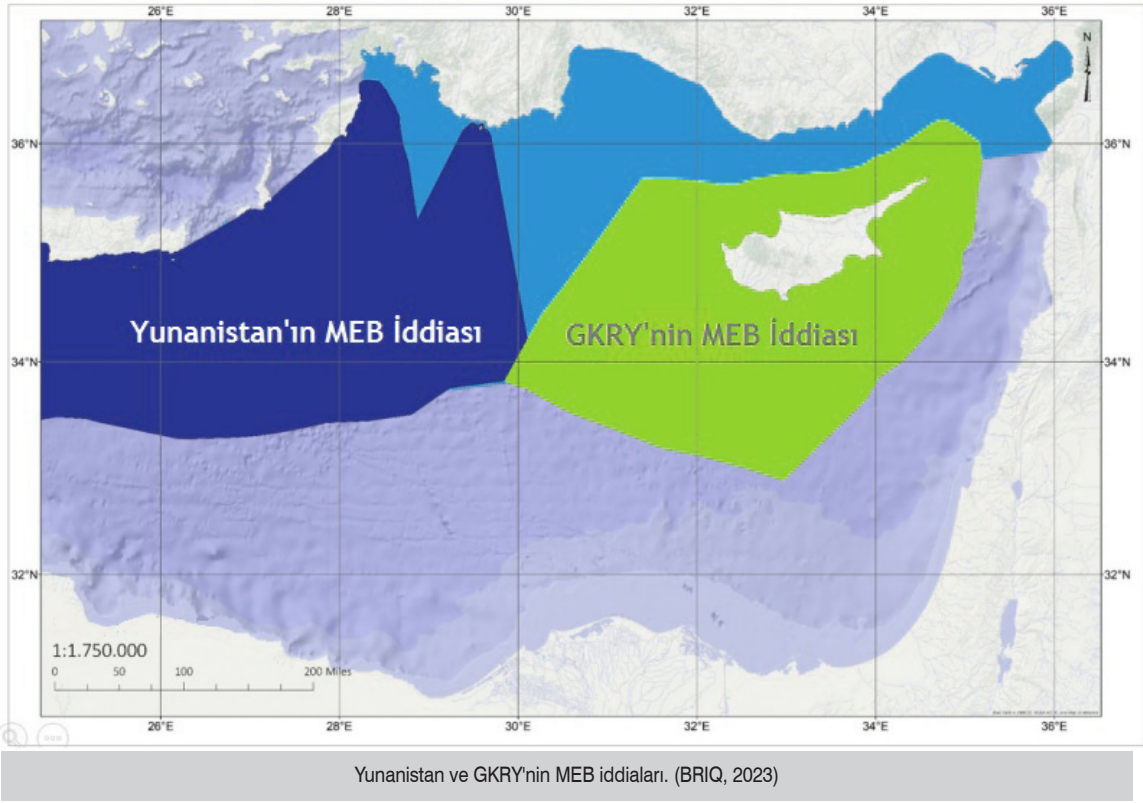
Doğu Akdeniz'deki Değişen Jeopolitik Dinamikler

Doğu Akdeniz'de keşfedilen enerji kaynaklarının bölge ülkeleri ve bölgesel güvenlik için büyük bir fırsat mı yoksa büyük bir tehdit mi olduğu hala belirsizdir. Başlangıçta keşfedilen enerji kaynaklarının bölgesel işbirliklerini teşvik etmesi beklenirken, bölgesel ihtilafları şiddetlendirdiği açıkça görülmektedir. Akdeniz'e kıyısı olan devletler arasında münhasır ekonomik bölgelerin tespiti ve Kıbrıs sorunu gibi konularda bir uzlaş zeminini oluşturması beklenen enerji kaynakları, beklenilenin tam aksine mevcut sorunları daha da derinleştirdi. Ayrıca bölgesel güvenlik

kompleksinin oluşmasına katkı sağlaması ve ekonomik ortaklıkları teşvik etmesi beklenirken bölgesel işbirlikleri politik ve askeri ittifaklara evrilmeye başladı. Akdeniz'deki rekabet jeopolitik hal almaya devam ediyor ve bölgede hızla artan belirsizlik ve bölgesel askerileşme yarışı açık çatışma riskini de beraberinde getiriyor.

Bölgedeki güvensizlik ve istikrarsızlık ortamının daha da şiddetlenmesine yol açan gelişmeler ise şunlardır: Bölgede keşfedilen enerji kaynakları konusunda yaşanan ihtilaf, deniz sınırlandırma anlaşmazlıkları, Kıbrıs sorunu, Türkiye-Yunanistan arasında yeniden gündeme gelen adalar sorunu, Suriye'deki savaş, İsraill-Lübnan sınır çatışmaları, bölgesel ihtilafların şiddetlenmesi, bölgenin hızla askerileşmesi, bölgesel siyasi belirsizlikler, Türkiye'ye yönelik bölgesel kuşatma algısının oluşması ve bu kuşatılmışlık algısına tepki olarak Türkiye'nin Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) altındaki yeni dış politikası (Bilgin, 2012; İşeri & Bartan, 2019; Paikin & Rose, 2021; Stergiou, 2019; Tagliapietra, 2013; Tziarras, 2019). Ancak Türkiye'nin yayılmacı politika uyguladığı ve Ankara'nın Mavi Vatan Doktrini ile Karadeniz ve Süveyş kanalı üzerindeki ticaret yollarını kontrol etmeye çalıştığı algısı yaratılmaya çalışılmaktadır.

Günümüz Doğu Akdeniz jeopolitiğinde ve bölgesel güvenlik kompleksinin şekillenmesinde rol oynayabilecek dört dinamik unsur ön plana çıkmaktadır (Tziarras, 2021, p. 5). Bunlardan birincisi bölgede keşfedilen enerji kaynaklarıdır. Doğu Akdeniz'de son zamanlarda devam eden hidrokarbon keşifleri, bölgedeki değişen jeopolitik ve güvenlik dinamiklerinin ana itici güçleri arasındadır. Ayrıca bölgesel ekonomiler için de itici güç oluşturabilir.

Bu konu birçok uzman ve yazar tarafından da çokça tartışılmıştır (Adamides & Christou, 2015; Gürel et al., 2013; Proedrou, 2012; Tziarras, 2016, 2018). Şimdiye kadar keşfedilen enerji kaynakları sınırlı ve küresel ölçekte oyun değiştirici bir miktar değil ama yine de Akdeniz'in hidrokarbon rezervi kayda değerdir. Ancak unutulmamalıdır ki başlangıçta siyasi çatışmaların ve bölgesel sorunların çözümü için bir fırsat olarak görülen bu enerji kaynakları, bölgesel istikrara katkıda bulunmak yerine çatışmaları daha da derinleştirmiştir.

İkincisi ise jeopolitik antagonizmalar ve yeni güç dengeleridir (Tziarras, 2021, pp. 6–7). Enerji, Doğu Akdeniz'deki hem geleneksel hem de daha çağdaş jeopolitik rakipler arasında

başka çekişme noktası haline geldi. Türkiye'nin Kıbrıs ve Yunanistan'la yaşadığı tarihi sorunların yanı sıra bölgedeki diğer devletlerle bozulan ilişkileri de jeopolitik antagonizmaları şiddetlendirmiştir. Türkiye'nin bölge ülkeleriyle yaşadığı sorunlar ve konjonktürel ilişki dalgalanmaları, bunun yanı sıra diğer bölge ülkelerinin ortak ekonomik ve enerji çıkarları nedeniyle daha da yakınlaşarak Türkiye'ye karşı bölgesel işbirliklerinden dışlayıcı girişimlerde bulunmaları bölgesel dinamikleri tetiklemiştir. Türkiye'nin bölgesel işbirliklerinden dışlanmaya çalışılması ve ekonomik zeminde şekillenen bu pragmatik ittifakın askeri tatbikatlar ve benzeri girişimler üzerinden askeri alanda yansıması Türkiye'nin jeopolitik kuşatılma ve tehdit

algısını şiddetlendirmiştir (Akbayır & Savaş, 2021; Özekin, 2020; Yılmaz, 2020). Bu durum Türkiye'nin dış politikasında caydırıcılık diplomasının giderek artmasına ve bölgesel gerilimi daha da tırmandırarak kısır bir döngü yaşanmasına neden olmaktadır.

Kara kışı bekleyen Avrupa Birliği ülkeleri enerji krizini aşabilmek için ilgilerini tekrar Doğu Akdeniz'e yöneltmiştir.

Üçüncüsü ise dış güçlerin bölgeye artan ilgisidir. ABD, Fransa, İtalya ve Katar şirketlerinin Kıbrıs, İsrail ve Mısır kıta sahanlıklarında bulunan doğalgaz kaynaklarına yatırım yapmasıyla birlikte bölgesel düzeydeki çekişme uluslararası boyuta taşınmıştır. Ayrıca Amerikan, Rus, İngiliz ve Fransız donanmalarının bölgedeki askeri varlığı Doğu Akdeniz jeopolitiğinde çok boyutlu küresel bir sorunsala yol açmıştır (Demiryol, 2020; Lika, 2020). Sahip olduğu kaya gazı rezervleri ile dünyanın en büyük doğal gaz üreticisi olan ABD ise sahip olduğu doğalgazı LNG yöntemi ile Avrupa dahil dünyanın birçok yerine ihraç etmek ve bölgedeki askeri ve istihbari faaliyetlerini sürdürmek istiyor (Kedikli & Çalağan, 2017). Kara kışı bekleyen Avrupa Birliği ülkeleri ise enerji krizini aşabilmek için ilgilerini tekrar Doğu Akdeniz'e yöneltmiştir. İngiltere ise Kıbrıs adasındaki garantör statüsü, askeri istihbarat topladığı Kıbrıs adasındaki üstleri ve İngiliz BP şirketi ile bölgede aktif rol oynamaktadır. Çin ise son zamanlarda iddialı Bir Kuşak Bir Yol Girişimi (BRI) çerçevesinde Doğu Akdeniz'e

olan ilgisini artırmıştır (Gürcan, 2021).

Dördüncüsü ise bölge jeopolitiği ve güç dengeleriyle ilişkilendirilen ve geleneksel güvenlik kaygılarının ötesine geçen yeni insan güvenliği zaruriyetidir. Milli devletleri anti-demokratik bulan küresel güçler, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da milli devletlerin yıkılarak yerlerine dışarıdan yönetilebilen mezheplere, etnik kökenlere ve mikro milliyetçiliğe dayalı küçük yeni devletlerin kurulmasını desteklemiştir (Özdemir, 2020; Tziarras, 2021). Libya, Irak ve Suriye dış müdahale ile bölünmüş ve bölgedeki diktatör yönetimlerin devrilmesinden sonra etnik kökene ve mezhebe dayalı yerel yönetim ve iktidar savaşları başlamıştır. Bölgedeki ve dünyadaki önemli aktörlerin yangını söndürmek yerine bu soruna taraf olmaları bölgede otorite boşluğu yaratmıştır. Bu boşlukta ise ortaya çıkan IŞİD vahşeti çok büyük bir insani krizin yaşanmasına neden olmuştur (Gürcan, 2020; Karbuz, 2021). Ortadoğu bölgesinde yaşanan gelişmeler ve yansımaları başta Libya, Mısır, Irak, Yemen, Lübnan ve Suriye olmak üzere birçok Arap ülkesinde büyük ekonomik, sosyal, güvenlik ve insani sorunlara yol açmıştır (Acer, 2019; Kansu, 2020). Ayrıca Taliban'ın Afganistan'da kontrolü ele geçirmesiyle yeni bir insani kriz daha yaşanmıştır. 2010'ların ortalarından bu yana, ulusal güvenlikle de bağlantılı olan insani güvenlik sorunları, uluslararası tartışmaların ve işbirliği çabalarının merkezi haline geldi. Doğu Akdeniz bölgesi de bu insani güvenlik sorunundan en çok acı çeken bölgelerden biridir. Bölgedeki sıcak çatışmalar, savaşlar, siyasi istikrarsızlık, tarihi çözülememiş siyasi ve diplomatik sorunlar, terör, bölgesel silahlanma ve mülteci krizi gibi sorunlar bölgesel güvenliği tehdit etmektedir.

1958 Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmesi.
(Hukuk Ansiklopedisi, 2019)

Türkiye- Yunanistan Gerilimi ve Bölgesel Yansımaları

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi bölgesel güvenlik teorisinde bölge tek bir sistem olarak incelenmelidir. Bölge tarihi, kültürel ve ekonomik anlamda bir geçiş noktasıdır. Kültürel anlamdaki farklılıklar, din farklılıkları, yaşanan tarihsel çatışmalar ve kronikleşmiş sorunlar bölge devletleri Türkiye ve Yunanistan ilişkilerinin günümüz tarihinde de zaman zaman gerilmesine, hatta çatışma ihtimalinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Güvenlik kompleksi anlayışında gerginliğin ve çatışma ihtimalinin nedenlerini anlamak için incelememiz gereken belirli başlı konular vardır. Bunlar; bölge güvenlik kompleksinin coğrafi koşulları, tarihsel dost-düşman algısı, bölgenin egemenlik statüsü, jeopolitik korku ve tehdit faktörleridir. Bu başlık altında coğrafi açıdan

Adalar Denizi'nde yaşanan Türkiye-Yunanistan gerilimini ele alacağız.

1800 kadar kara parçası Adalar Denizi'nde yer almaktadır (Mansel, 2004, p. 3). Sadece 24 tanesi 100 km kareden büyüktür. Toplam kara parçalarının yaklaşık yüz tanesinde yerleşim vardır. Bu adaları incelemek açısından 3 grupta inceleyebiliriz:

a) 24 Nisan 1830 Yunanistan'ın Osmanlı Devletinden bağımsızlığı ile Yunanistan tarafına egemenliği devrolunan adalar,

b) 24 Temmuz 1923 Lozan Antlaşması ve 1947 Paris Antlaşması ile Yunanistan'a askerileştirmeme karşılığı (gayri askeri statü) devrolunan adalar,

c) Egemenlik hakkı uluslararası antlaşmalarla belirlenmemiş olan ada, adacık ve kayalıklar (Fuat, 2013, p. 53).

Adalar Denizi'ndeki statüsü uluslararası antlaşmalarla belirlenmemiş adalar geçmiş

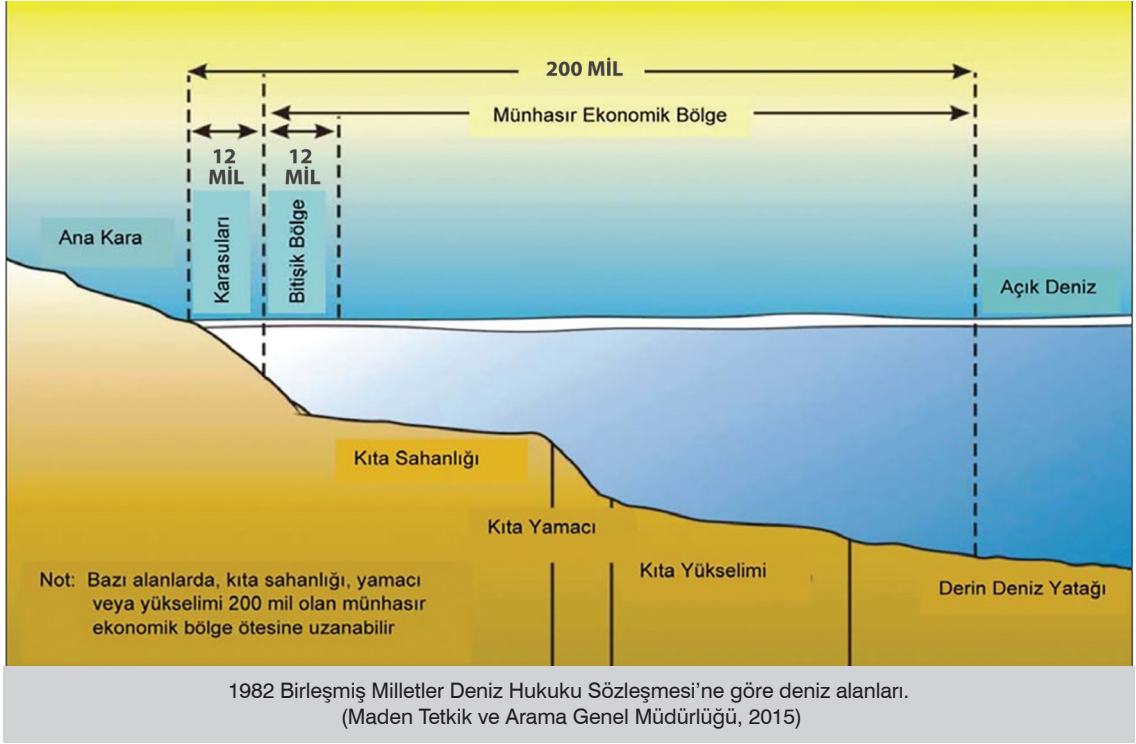
dönemden günümüze kadar belirsizlik halinde kalmıştır. Askerî açıdan öneminin yanı sıra Akdeniz ve Adalar Denizi'nde hidrokarbon rezervleri buluşu bu adaların önemini arttırmaktadır. Lozan Antlaşması sonrası statüsü belirlenmeyen adalarda Yunanistan Lozan Barış Antlaşması'nın 16. Maddesine dayanarak (Ferudun, 2009, p. 86) Türkiye'nin ismi verilmeyen tüm adalardaki egemenlik haklarından feragat ettiğini iddia ederken, Türkiye adaların egemenliğinin devredilmediğini ve adalarda tam hak sahibi olduğunu belirtmektedir. Türkiye bu adalardan vazgeçmiş değildir. Yunanistan'ın aynı zaman da 1932 Türk-İtalyan Teknisyenler Zaptı'nın uluslararası bir antlaşma olduğunu iddia ederken Menteşe Bölgesi'ndeki tüm adalardan Türk tarafının feragat ettiğini söylemektedir. Türkiye ise bunun uluslararası bağlayıcılıktan tescil, imza, onay ve yürürlüğe girme koşulları açısından bir antlaşma sayılmadığını belirtmektedir (Ferudun, 2009, p. 60).

Adalar Denizi'ndeki ada ve kayacıkların statüsü hakkındaki belirsizlik Kıta sahanlığı ve MEB sınırları konusunda egemenlik anlaşmazlıkları ortaya çıkarmaktadır. "Kıta Sahanlığı" kavramı ilk kez Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Truman'ın 1945 yılında yazdığı bildiride hukuki bir kavram olarak ortaya çıkmıştır (Ertuğrul, 2017a, p. 42). Sonrasında 1958 Cenevre Sözleşmesi'nde kıta sahanlığı şartları belirlenmiş ve derinliği 200 mile kadar olan sularda kıyı devletlerinin hak sahibi olduğu, deniz ve deniz tabanındaki her şeyin kıyı devletine ait olduğu belirtilmiştir (Gökdemir Işık, 2009). 1958 Cenevre Sözleşmesi yerini 1982 BMDHS'e bırakmıştır. Türkiye her iki antlaşmayı da imzalamamıştır. Deniz Hukuk'unda kıta

sahanlığı sınırlarının belirlenmesinde en önemli ilke hakların eşit, tarafsız şekilde belirlenmesi gerekliliğidir. Adalar Denizi'nde adaların kıtaya yakınlığı üzerinden eşit bir çözüm şu an için mümkün görünmemektedir. Çünkü adaların birçoğu Yunanistan'dan çok Türkiye'ye yakındır. Yunanistan'ın taraf olduğu 1982 BMDHS devletler kara sularının 12 mil ile sınırlandırılması konusunda anlaşmıştır (Ertuğrul, 2017b). Yunanistan bu sözleşmeye dayanarak kara sularını adalarında kıta sahanlığı ve MEB hakları olduğunu iddia ederek 12 mile çıkarmak istemektedir. Lakin Yunanistan'ın kara sularını 12 mile çıkarması demek, Adalar Denizi gibi yarı kapalı bir denizde Türkiye'nin egemenlik haklarına saldırı anlamına gelmektedir. Zira uluslararası hukuka göre karşılıklı kara suları sınırlarında iki devletin de mutabık olması gerekmektedir. Hiçbir devletin, diğer devletin açık denize ulaştığı münhasır ekonomik bölgeyi kesme hakkı yoktur. Bu durum hem 1958 Cenevre Sözleşmesi'nde hem de 1982 BMDHS'deki açık denizlere ulaşma hakkını korumasından dolayı ileri gelir (Mengi, 2008).

Türkiye-Yunanistan Çekişmesinin Süreci

Lozan Barış Antlaşması'na göre Türkiye Anadolu'ya 3 mile kadar yakın adaların egemenlik sahibidir (İnce, 2013, p. 121). Yukarıda da belirttiğimiz gibi ismi geçmeyen adaların ada, adacık ve kayalıkların egemenlik hakkı konusunda bu antlaşmada bir statüko belirlenmemiştir. 17 Eylül 1936 tarih ve 230 sayılı "Yunanistan Karasuları Hududunun Tespiti Hakkında Kanun" (Özman, 1988) ile Yunanistan, uluslararası hukuka aykırı olarak kara sularını 3 milden 6 mile çıkardığını tek taraflı olarak

beyan etmiştir. Buna cevaben 1964 tarih ve 476 Sayılı Karasuları Kanunu (Kanunlar, 1964, p. 49) ile kara suları 6 mile çıkarılmıştır. 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Antlaşması'nı Yunanistan'ın imzalaması ve 12 mil iddialarının gündeme gelmesi ile 20 Mayıs 1982 tarih ve 2674 Sayılı Karasuları Kanunu ile Türkiye karasuları hakkındaki görüşünü yenilemiştir. Kanuna göre:

“Madde 1 – Türk karasuları Türkiye ülkesine dahildir. Türk karasularının genişliği altı deniz milidir. Cumhurbaşkanı, belirli denizler için, o denizlerle ilgili bütün özellikleri ve durumları göz önünde bulundurmak ve hakkaniyet ilkesine uygun olmak şartıyla, altı deniz milinin üstünde karasuları genişliği tespit etmeye yetkilidir. Madde 2 – Türkiye ile kıyıları bitişik veya karşılıklı olan Devletler arasında karasuları anlaşma ile sınırlandırılır.

Bu anlaşma bölgenin bütün ilgili özellikleri ve durumları göz önünde bulundurularak, hakkaniyet ilkesine göre yapılır. Madde 3 – Karasularının genişliği, Cumhurbaşkanınca tespit edilecek esas hatlardan itibaren ölçülür. Madde 4 – Esas hatların kara tarafında kalan sular ve körfez suları, Türk iç sularıdır. Daimî liman tesisleri kıyının bir parçası sayılır ve bu tesislerden en açıkta olanlarının kara tarafında kalan sular ve dış limanlar iç sulara dahildir” (İncekaş, 2021; Karasuları Kanunu, 1982, p. 338).

1 Haziran 1995 yılında Yunan Parlamentosu Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ni onaylamıştır. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi, sözleşmede geçen "Bir ülkenin kara suları azami 12 mildir" ifadesine istinaden Ege karasuları sınırını ileri bir tarihte 12 mile çıkaracağını açıklamasının

ardından 8 Haziran 1995 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) bir deklarasyon yayınlamıştır (Yücel, 2010, p. 91). Deklarasyonda belirtildiği üzere “Yunanistan, son olarak, Deniz Hukuku Sözleşmesinin, esas itibarıyla açık denizler ve okyanuslar için belirlenmiş bazı hükümlerinden yararlanarak, karasularını 12 mile çıkarmak isteğini ortaya atmıştır. Bu durum gerçekleştiği takdirde, Yunanistan, Ege Denizinin yaklaşık yüzde 72'sini egemenliği altına sokmuş olacaktır. Bir yarımada olan Türkiye'nin, dünya denizlerine ve okyanuslarına Yunan karasularından geçerek ulaşmasına yol açacak böyle bir durumu kabul etmesi asla düşünülemez.

Barışçıl bir biçimde Lozan'daki dengeleri korumaya çalışan Türkiye'ye karşı, denizler üzerindeki hakimiyetini genişletmek adına agresif tutum sergileyen bir Yunanistan görmekteyiz.

Türkiye'nin, Ege'de hayati menfaatları vardır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Yunanistan Hükümetinin Lozan'la kurulmuş dengeyi bozacak biçimde Ege'deki karasularını 6 milin ötesine çıkarma kararı almayacağını ümit etmekle birlikte, böyle bir olasılık durumunda, ülkemizin hayati menfaatlarını muhafaza ve müdafaa için, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine, askerî bakımdan gerekli görülecek olanlar da dahil olmak üzere, tüm yetkilerin verilmesine ve bu durumun Yunan ve dünya kamuoyuna dostane duyularla duyurulmasına karar vermiştir” (Tezkereler ve Önergeler, 1995, p. 136).

Akabinde kamuoyunda “Kardak Krizi”

olarak bilinen kriz ortaya çıkmıştır. 25 Aralık 1995'te “Figen Akat” adlı Türk gemisi Kalimnia adasına yakın Kardak kayalıklarına oturmuştur (Berberakis, 2021). Statüsü belirlenmeyen kayalıklardan olan bu kayalıkta Yunan Sahil Güvenliği yardım teklif etmiş, gemi ise kayalığın Türk karasularında olduğunu belirterek Türk Sahil Güvenliğinden yardım istemiştir. Gemi karşılıklı bilgilendirmeden sonra 28 Aralık'ta ülkelerin diplomasi trafiği sonucu 2 Yunan Römorku tarafından Türk limanlarına getirilmiştir. Lakin 25 Ocak 1996'da Kalimnos'taki milliyetçi bir Yunan Papazın kayalıklara Yunan bayrağı dikmesi sebebiyle 30 Ocak'ta askeri çatışma riskini hat safhaya çıkaracak karşılıklı askeri hamleleri de beraberinde getirmiştir. 31 Ocak'ta ABD Başkanı Bill Clinton'ın devreye girmesi ile “No flags, No ships, No troops” formülü uygulanmıştır. Bu formüle göre bayraklar, gemiler ve askerler geri çekilecektir (Berberakis, 2021; Koulizakou, 2017).

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Yunanistan ile Adalar Denizi'nde yaşanan sorunları 5 başlığa ayırmıştır: “ a) karasuları ve kıta sahanlığı ile bu alanların sınırlandırmalarını da kapsayan deniz yetki alanları, b) Ege sorunlarının bir diğeri 1923 Lozan Antlaşması, 1947 Paris Antlaşması ve konuya ilişkin diğer uluslararası belgeler çerçevesinde Doğu Ege Adaları'nın silahsızlandırılmış statüsü, c) bazı coğrafi formasyonların yasal statüsü, d) Yunanistan'ın uluslararası hukuka aykırı olarak ulusal hava sahasının 10 deniz mili genişliğinde olduğunu iddia etmesi ve Uçuş Bilgi Bölgesi (FIR) sorumluluğunu istismar etmesi ve e) Arama Kurtarma Faaliyetleri (SAR)” (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, n.d.).

Krizi Tetikleyen Son Gelişmeler

Barışçıl bir biçimde Lozan'daki dengeleri korumaya çalışan Türkiye'ye karşı, denizler üzerindeki hakimiyetini günden güne genişletmek adına agresif tutum sergileyen bir Yunanistan görmekteyiz. Türkiye'nin kısa vadeli uluslararası bir güç olmasından endişe duyan, sadece Ege ve Doğu Akdeniz'de değil ortak denizlerde de Türkiye'nin gücünün arttığının farkında olan Yunanistan ABD'nin ve bazı AB ülkelerinin de desteği ile provakatif eylemlerine devam etmektedir (Çaylak, 2022; Milliyet, 2022; Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs, n.d.). Adaların statükosu, aidiyeti, silahlandırılması ve Kıbrıs sorunu gibi konular üzerinden uluslararası kamuoyu oluşturma çabası içerisinde olan Yunanistan, yapmaya devam ettiği provakatif eylemler, açıklamalar ve bölgesel düzeyde ticari,

ekonomik, askeri ve enerji işbirlikleri üzerinden ayrıştırıcı ve dışlayıcı bir siyaset izlemektedir (Akbayır & Savaş, 2021; Özekin, 2020; Yılmaz, 2020).

Doğu Akdeniz'de karşılıklı MEB sınırları uluslararası kamuoyuna göre daha tam olarak belirlenmemiştir. Yunanistan'ın gerek adalar gerekse garantörü olduğu GKRK üzerinden bölgede kabul ettirmeye çalıştığı bir hakimiyet alanı söz konusudur. Bu hakimiyet alanı çerçevesinde Doğu Akdeniz'de ilk sorun 2003 yılında GKRK'nin Mısır ile deniz alanlarının belirlenmesianlaşması ile ortaya çıkmıştır (Kökyay, 2021). Doğu Akdeniz'de ikili antlaşmalarla ülkeler karşılıklı MEB sınırlarını oluşturma antlaşması imzalarsa da bu tüm bölge ülkeleri açısından kabul edilmeyebilir (Acer, 2021, p. 21). Bölgesel güvenlik anlayışı bize bölgenin bir bütün olarak analiz edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bölgede her

ülkenin kabul etmediği durum bölgesel güvenlik kompleksi anlayışına karşılıklı güven ve işbirliğine zarar vermektedir. Bölge ülkeleri açısından Mısır-GKRY (2003), GKRY-Lübnan (2007), İsrail-GKRY (2010) ve Mısır-Yunanistan (2020) deniz sınırı antlaşmalarına Türkiye resmi olarak itiraz etmiş, Türkiye-Libya arasında imzalanan (2019) antlaşmaya ise Yunanistan-Suriye ve Mısır itiraz etmişlerdir (Acer, 2021, p. 21).

Sevilla Haritası

Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs arasındaki Doğu Akdeniz'deki MEB anlaşmazlığının çözümü için 2001 yılında Sevilla Üniversitesi'nden Profesör Juan Luis Suarez de Vivero tarafından Avrupa Birliği'nin talebiyle hazırlandığı iddia edilen Sevilla Haritası, Yunanistan'ın Ege Denizi ve Akdeniz'deki deniz yetki alanları konusunda iddialarına temel teşkil etmek amacıyla hazırlanmıştır. İkinci bir Sevr Antlaşması niteliği taşıyan bu harita Türkiye için hiçbir anlam ifade etmemektedir (Gürdeniz & Yayıncı, 2020; Önder & Kılıç, 2021, p. 58). AB yetkilileri Sevilla haritasının AB tarafından hazırlanmadığını açıklamıştır. Her ne kadar ABD'nin Ankara Büyükelçiliği tarafından Sevilla haritasının “hukuki statüsünün olmadığı, deniz yetki alanlarının uluslararası hukuk gereğince ilgili devletler arasında varılan mutabakatla karara bağlanması gerektiği ve Avrupa Birliği'nin de Sevilla haritasını hukuki bağlayıcılığı olan bir belge olarak değerlendirmeyeceği” belirtilmiş olsa da Yunanistan bu harita üzerinden iddialarını sürdürmeye ve uluslararası kamuoyu oluşturmaya devam etmektedir (BBC News Türkçe, 2020; Çetin, 2020; Önder & Kılıç, 2021, p. 60).

Yunanistan tezlerini savunan haritada Yunan adalarının kıta sahanlığına sahip olduğu ve MEB oluşturabildiği önermesi vardır. Buna dayanarak

Yunanistan, Girit Adasından başlayarak Çoban, Kaşot, Rodos ve Meis adalarını deniz sınırları olarak belirlemiştir. Türkiye'ye 2 km, Yunan anakarasına 580 km uzaklıktaki ada orta yay olarak kabul edilmiştir (Türkeş, 2021, p. 24). Bu hattı kıyı kabul ederek Yunanistan, Türkiye'yi Doğu Akdeniz'de dar bir alana hapsetmeye çalışmaktadır. Bu harita ile Türkiye 104 bin km kare hakkının gasp edilmeye çalışılıp, sadece 41 bin km kare ile yetinmesini amaçlamaktadır (Çetin, 2020; Kadan, 2020).

Meis Adası'nın orta hat kabul edilmesinde eşitlik ve hakkaniyete zarar veren kabul edilemez yaklaşımlar vardır. Zira birincisi, uluslararası kabul gören anlayış “Kıta, deniz alanına hakimdir” anlayışıdır. Uluslararası hukukta aksine bir karar görülmemiştir (Türkeş, 2021, p. 99). İkincisi, Uluslararası Adalet Divanı kararlarına göre “Ters hatta kalan ters taraftaki adalar, bağlı bulundukları devlete değil, diğer devletin anakarasına yakın olan adalardır” (Kütükçü & Kaya, 2016, p. 87). Adalar Denizi'nde Türkiye ve Yunanistan arasında bir orta yay çizildiğinde kıta sahanlığı oluşturduğu iddiasında bulunan adalar Türkiye'ye yakın tarafta kalmaktadırlar. Bu adaların kıta sahanlığının olduğu iddiası uluslararası hukuk normları ile bağdaşmamaktadır (Türkeş, 2021). Ters hatta kalan adalar karasuları dışında kıta sahanlığına sahip olamaz ve herhangi bir sınırlandırma oluşturamaz (Gökdemir Işık, 2009; Mengi, 2008; Özman, 1988). Uluslararası Hakem Mahkemesi'nin İngiltere ile Fransa arasındaki Jersey, Guernsey, Alderney, gibi Kanal Adaları (Channel Islands) hakkındaki kararı da bunun için bir örnektir (Sali, 2022, p. 50; Delimitation of the Continental Shelf between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and the French Republic (UK, France), 1977).

Üçüncüsü, bu harita Türkiye'nin açık denizlere ulaşma hakkını engellemektedir. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi Uluslararası Deniz Hukuku'na göre denize kıyısı olan ülkelerin açık denizlere ulaşma hakkı engellenemez. Sevilla Haritası ve Yunanistan tezleri ise Türkiye'yi Antalya ve İskenderun limanlarına hapsedmekte ve açık denizlere ulaşmasını engellemektedir (Türkeş, 2021, p. 99).

Sevilla haritasının Türkiye'nin haklarını gasp ettiğine yönelik bir açıklamada uzmanlığı Orta Doğu ve Kuzey Afrika olan ve İspanya'daki Navarra Üniversitesi'nde Profesör olan Michael Tanchum'dan gelmiştir. Foreign Policy dergisine yazdığı makalesinde Türkiye'nin Sevilla haritasına

karşı çıkmakta haklı olduğunu belirten Tanchum, "Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ni (BMDHS) imzalamamış olması nedeniyle Yunanistan'a ve Güney Kıbrıs'a karşı dava açamadığını ve iddialarını yasal zemine dayandıramadığını" belirtmiştir (BBC, 2020; Tanchum, 2020).

Mavi Vatan Doktrini

Atatürk'ün Çanakkale Savaşı sırasında "Ben size taarruzu değil, ölmeyi emrediyorum" sözünden esinlenerek ana vatani savunmanın Mavi Vatan'da başlaması gerektiğini savunan Cem Gürdeniz, ilk defa bu kavramı 14 Haziran 2006 tarihinde düzenlenen Ka-

radeniz ve Deniz Güvenliği konulu sempozyumda kullanmıştır. Cem Gürdeniz tarafından çizilen bu kavram herhangi bir jeopolitik sorun olduğunda Türkiye'nin alıp inceleyeceği bir reçete olarak tanımlanmıştır. “Bir asır önce vatanımızı parçalamayı hedefleyen Sevr anlaşmasını nasıl yırtıp atmışsak bugün de Mavi Vatanı aynı kararlılıkla koruyacaklarını” belirten Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 2020 yılında yapılan Doğu Akdeniz konulu sempozyumda İstanbul ve Marmara Üniversitesi'ne çağrıda bulunarak İspanya'nın Sevilla haritasına karşılık bir harita yapılması talimatı vermiştir. İstanbul Üniversitesi tarafından yayınlanan Tümamiral Cihat Yayıcı tarafından hazırlanan “Mavi Vatan “Bir Harita Bir Doktrin” Türkiye'nin Denizlerdeki Misak-ı Milli” başlığıyla kitap olarak yayınlanan harita, Türkiye'nin deniz alanlarına yönelik olarak başlattığı seferberliğin yansıması olarak gösterilmektedir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan yayınladığı bir mesajda “Mavi Vatan'ı savunmanın ne kadar önemli olduğunun bilinciyle denizlerimizdeki hak ve menfaatlerimizi korumaya, güçlü bir irade ve sarsılmaz bir inançla devam etmekteyiz” ifadeleriyle Türkiye'nin resmi tezinin Mavi Vatan doktrini ile yansıtıldığını vurgulamıştır (Gürdeniz & Yayıcı, 2020; Yayıcı, 2022).

“Adalar Denizi sorunu yoktur. Yunanistan'ın talepleri vardır”

Ortadoğu enerji nakil hatlarının ve Doğu Akdeniz gazının Türkiye'yi bypass ederek Yunanistan üzerinden Avrupa'ya taşınma planları, enerji aktarma merkezi olma iddi-

asındaki Türkiye için büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Aynı zamanda Türkiye'nin açık denizlere ulaşmasının engellenmesi, İskenderun Limanı'ndaki Donanmanın Çanakkale Boğazına kadar gidebilmesi bile Sevilla Haritası ile ancak Yunanistan'ın iznine tabii olması bir ulusal güvenlik sorunudur ve bu durum Türkiye için kabul edilemez. Yurtdışındaki temsilciliklerine gönderdikleri 1923 Lozan ve 1947 Paris anlaşmaları statükoşuyla başlayan, 1972 ve 2022 yılları arasındaki döneme ait 16 farklı haritayla Türkiye karşıtı lobcilik çalışması başlatan Yunanistan Dışişleri Bakanlığı, uluslararası kamuoyu oluşturma çabasıdır. 1982 BMDHS'nin taraflarından olan Yunanistan, “devletler kara sularının 12 mile kadar çıkarabilir” maddesine ithafen Türkiye'nin taraf olmadığı bir anlaşmayı Türkiye'ye dayatmaya çalışmaktadır. Yunanistan Dışişleri Bakanlığı, yayınladığı haritalarda “Mavi Vatan”, “Türkiye Libya anlaşması”, “Aidiyeti ihtilaflı coğrafi formasyonlar”, “Adaların gayri askeri statüsü” ve “TPAO'nun ruhsat verdiği bölgeler” gibi bir dizi görsel paylaşarak Türkiye'nin isteklerinin statükoşu altüst ettiğini, Uluslararası Hukuku ve Uluslararası Deniz Hukukunu hiçe saydığını ve Türkiye'nin bölgedeki barış ve güvenliği tehlikeye attığını iddia etmiştir (Dnews, 2022; Euronews, 2022). Ancak “hakkaniyet”, “coğrafyanın üstünlüğü”, “oransallık” ve “açık denizlere geçişi kapatmama” ilkelerine dayanılarak hazırlanan Mavi Vatan haritası bu iddiaların ötesinde yalnızca Türkiye'nin ulusal çıkarlarını, toprak ve deniz alanlarındaki egemenliğini korumak ve Yunan tezlerine karşı Türkiye'nin tezlerini resmi bir şekilde açıklamak için hazırlanmıştır (Gürdeniz, 2020; Gürdeniz & Yayıcı, 2020; Yayıcı, 2022).

ABD-Yunanistan Karşılıklı Savunma İşbirliği Anlaşması imza töreni (ABD Yunanistan Büyükelçiliği, 2021)

Mavi Vatan doktrinine göre; a) 400 Deniz Milinden az olan bölgelerde adaların değil ana karaların, kıta sahanlığı esas alınır. b) Egemenliği Yunanistan'a devredilmemiş Ada, Adacık ve Kayacıkların egemenlik statülerinin belirlenmesi gerekmektedir. c) Herhangi bir bölgede "6 mil" deniz yetki alanının artırılmasına müsaade edilmemelidir. d) Gayri askeri statüde olması kaydıyla Yunanistan'a devredilen adaların silahlandırılması sonucu egemenlik haklarının devir şartının ortadan kalktığı ifade edilmektedir. e) Yunanistan'ın 6 mil deniz egemenlik alanı olmasına rağmen Talep ettiği 10 mil hava sahası iddiası uluslararası hukuka aykırıdır ve kabul edilemez (Yaycı, 2022, p. 295).

Yaycı'ya göre "Adalar Denizi sorunu yoktur. Yunanistan'ın talepleri vardır" (Yaycı, 2022,

p. 295). Bu talepler, Mavi Vatan Doktrini'ne göre ödün verilemeyecek, kabul edilemeyecek taleplerdir. Bölgesel Güvenlik anlayışına göre güvenliğin tesisi için karşılıklı anlaşma esastır. Yunanistan tarafından talep edilen olguların kabul görmesi ve verilebilecek herhangi bir ödün Türkiye için ciddi bir ulusal güvenlik sorunu ve bölgesel güvenlik kompleksi içinde hayati bir güvenlik zafiyeti yaratacaktır.

Bölge Dışı Aktörlerin Bölgedeki Faaliyetleri ve Bölgesel Güvenlikte Oluşan Çatlaklar

Yukarıda da belirttiğimiz üzere Adalar Denizi ve Doğu Akdeniz'de Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilere birçok devletin, bölgesel ve bölge dışı aktörün müdahil olduğunu, hatta

zaman zaman da taraf olduğunu görmekteyiz. Bu müdahil ve taraf olma durumu zaman zaman bölgedeki gerilimi artırdığı gibi uzlaş zemininin oluşmasına da zarar vererek bölgesel güvenliğin tesisinde karşılaşılan sorunların çözümüne katkı sağlamaktan çok daha derin hasarlar vermektedir.

AB tarafsız bir arabuluculuktan ziyade, Yunanistan'ın tezlerini Türkiye'ye dikte eder biçimde ikili bir tutum sergilemektedir.

Bölgedeki askeri ve istihbari faaliyetlerini sürdürmek ve sahip olduğu doğal gazı LNG yöntemi ile Avrupa'ya satmak isteyen ABD'nin iki ülke arasında yaşanan gerilime yatıştırıcı değil kışkırtıcı bir yaklaşımla müdahil olduğunu belirtebiliriz. Yunanistan ve ABD arasında imzalanan karşılıklı Savunma İş birliği Anlaşması (MDCA) ve ABD Merkez Komutanlığı'nın (CENTCOM) bölgedeki 21 ülkede 60 bin ile 70 bin arası askerini bulundurması, bölgeye karşı ilgisinin açık bir göstergesidir. ABD etkisini sürdürmek, hakimiyet arayışına girebilecek veya statükoyu tehdit edebilecek bölgesel güçleri dizginleyici bir politika uyguladığını iddia etmektedir (Yegin, 2022). Fakat aynı zamanda Yunanistan'ın gayri askeri statüde olan adaları silahlandırmasına göz yummakta, hatta destek olmaktadır. Türkiye sınırına 45 km olan Dedeağaç'ta askeri üs kurması, Türkiye'yi F-35 programından Rus S-400 hava savunma platformu alması sebebiyle çıkardığını iddia etmenin akabinde, Yunanistan'a F-35 satma ihtimalinin konuşulması ABD'nin güvenlik statükosunun “şu an için” bozulmasına taraf olmamakla birlikte, Türkiye'ye sopa gösterdiği

aşıkardır (CNN Türk, 2022; Noi, 2022; Reuters, 2022). Ayrıca Rusya tehlikesini ileri sürerek Yunan Adalarına konuşlanan ABD, bölgedeki askerileşme ve sıcak çatışma olasılığını artırarak, tehdit faktörü üzerinden caydırıcılık şemsiyesi altında gerilimin daha da tırmanmasına yol açmaktadır.

Doğu Akdeniz'deki çelişkili ABD politikaları bölgesel çatışma riskini artırırken, 2021 yılında yayınlanan Türkiye raporuna dayanarak AB'nin bölgedeki tutumunu da Yunanistan tezini destekler mahiyette olduğu gözlenmektedir. AB yetkilileri, Sevilla haritasının kendileri tarafından hazırlanmadığını ve iki ülke arasındaki deniz alanının belirlenmesi ve kaynakların kullanımı konusunda yaşanan sorunun uluslararası hukuk çerçevesinde iyi komşuluk ilişkileri sağlanarak, iyi niyet, diyalog ve müzakere yoluyla çözülebileceğini açıklamış olsalar da, AB tarafından yayınlanan “Turkey 2021 Report” da, 2020 yılının ikinci yarısında ihtilaflı alanlarda yaşanan gerilimi, Türkiye'nin “tahrik edici” eylemleri (European Commission, 2021, p. 2) Türkiye'nin ihtilaflı alanlarda yürüttüğü sondaj faaliyetlerini “yetkisiz sondaj faaliyeti” (European Commission, 2021, p. 6) Türkiye ve Libya arasında imzalanan kıta sahanlığı mutabakatını ise “üçüncü devletlerin haklarını gasp ettiğini ileri sürerek iptal edilmesi gerektiğini” belirtmişlerdir (European Commission, 2021, p. 7). AB tarafsız bir arabuluculuktan ziyade, Yunanistan'ın tezlerini Türkiye'ye dikte eder biçimde ikili bir tutum sergilemektedir. AB'nin bu tutumunun arka planında Akdeniz ve Adalar Denizi'ni bir AB denizi haline getirme arzusu yatmaktadır. Bu arzudan aldığı cesaretle Yunanistan, Adalar Denizi'ndeki gayri askeri statüye sahip adaları da silahlandırmaya devam etmektedir (Durul, 2022).

Günümüz konjonktüründe, Suriye İç Savaşı, Rusya-Ukrayna Savaşı, OPEC+ ülkelerinin petrol tekeli, Nijerya'nın istikrarsız bir ülke olması, İsrail'in "Leviathan" gaz sahasında çıkarılan gazın AB'ye ulaştırılması arzusu, enerji krizi yaşayan Avrupa Birliği'nin Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon rezervlerine iştahını arttırmıştır. AB'nin Rus Gazına bağımlılığını bitirmek adına Doğu Akdeniz'de, kontrolü kendi birlikleri içerisinde görmek istemedikleri bir devletin ele almasını istemedikleri aşikardır. Bu bölgesel güvenlik kompleksindeki dost-düşman tanımlamasının önemini göstermektedir. Zira Fransa, Almanya ve İtalya'nın aynı birlikte, farklı politikalar izlemesinin sebebi de aynı zaman da ulusal çıkarlarıdır. Taşınacak hidrokarbon rezervleri ve lojistik rotası stratejiktir.

Rusya ise Ukrayna savaşıyla birlikte kendisine yönelik uygulanan ağır yaptırımlara karşı kalkan olarak en büyük stratejik kozu olan enerjiyi kullanmaktadır. Rusya'nın Avrupa'ya gaz tedarik ettiği ana boru hatlarından "Kuzey Akım 1" üzerinden Avrupa'ya gaz akışını kesmesiyle ortaya çıkan enerji krizi bunu açıkça yansıtmaktadır. AB Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen tarafından yapılan açıklamada "Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in enerjiyi bir silah olarak kullandığı" belirtilse de Rusya kendisine uygulanan baskıya ve yaptırımlara karşı enerji kozunu kullanmaya devam edecektir (BBC News, 2022). Bu nedenle Rus gazına alternatif arayış içerisinde olan AB, farklı enerji rotalarının oluşturulması ve tedarik zincirinin genişletmesi çabası içerisinde. Bu noktada Doğu Akdeniz'in önemi daha da ön plana çıkmaktadır. Tür-

kiye'yi bölgeden dışlayarak Yunanistan ve Güney Kıbrıs üzerinden oluşturulabilecek bir rota çizilmeye çalışılsa da Rusya bölgede Türkiye'yi ön plana çıkararak bir tutum sergilemektedir.

Türkiye'nin Suriye politikasındaki yumuşama, Libya'da karşıt taraflar desteklenirken ateşkes ilan edilerek istikrar tesis edilmeye çalışılması, Ukrayna-Rusya Savaşı barış toplantılarına İstanbul'un ev sahipliği yapması ve Türkiye'nin denge politikasındaki gelişmeler, Rusya ve Türkiye ilişkilerinde yapıcı adımlar atılmasını sağlamıştır. Ayrıca AB ve ABD'nin stratejik adaların silahlandırılması konusundaki sessizliği, BM'de alınan Libya'ya yönelik silah ambargosunu kontrol altına almak amacıyla olduğu söylenerek ortak güvenlik ve savunma politikası (CSDP) çatısı altındaki AB askeri operasyonu olarak başlatılan İRİNİ tatbikatı (EUNAVFOR MED, 2022) ve 15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrası FETÖ terör örgütü üyelerinin ABD ve Yunanistan gibi ülkelere iltica etmesi, Türkiye'nin hali hazırda müttefik olduğu ülkelerden uzaklaşmasına sebep olmuştur.

Rusya'nın çok kutuplaşan bir dünyada stratejik doğalgaz kozunu da her zaman elinde bulundurmak isteyeceği aşikardır. Dolayısıyla Rusya'nın bu konumda Türkiye'yi bir enerji transfer merkezi olarak destekleme arzusunda olacağı görülmektedir (Teslova, 2022). Putin'in son zamanlarda yapmış olduğu "Cumhurbaşkanı Erdoğan güçlü lider ve Türkiye güvenilir bir partner" açıklamaları Rusya'nın Türkiye'ye yönelik açık desteğini göstermektedir. Ayrıca Türkiye'ye "Avrupalı tüketiciler için Türkiye'de gaz merkezinin oluşturulması tekli-

finde bulunduklarını” belirten Putin, “Türkiye’nin kendi çıkarları doğrultusunda bu teklifi kabul ettiğini” belirtmiştir (SABAH, 2022b).

Sonuç

Bölgesel Güvenlik Kompleksi anlayışına göre Türkiye’nin Yunanistan’ın tezlerini ve oluşturulmaya çalışılan uluslararası kamuoyunu tehdit olarak algılaması ve bu tehditlere yönelik siyasi ve diplomatik bir yol izlemesi akla yatkın olandır. Aynı zaman Türkiye ve Yunanistan arasındaki tarihsel kargaşa, belirsizlik ve Doğu Akdeniz’de keşfedilen jeostratejik öneme sahip hidrokarbon rezervleri gibi etkenler iki ülkenin kendi çıkarlarını korumaya yönelik farklı güvenlik anlayışı benimsemesine yol açmıştır. Ancak, Buzan ve Kopenhag Okulu anlayışı ile baktığımızda Sevilla haritası ve buna dayanan Yunan tezlerinin bölgede yatıştırmadan ziyade kızıştırma politikası izlediğini gösteriyor.

Doğu Akdeniz’deki çelişkili ABD politikaları ise bölgesel çatışma riskini artırırken, 2021 yılında yayınlanan Türkiye raporuna dayanarak AB’nin bölgedeki tutumunun da Yunanistan tezini destekler mahiyette olduğunu görmekteyiz.

AB’nin kendi içerisindeki problemlere ayrı (Channel Islands Brussels Office, n.d.), Yunanistan-Türkiye arasındaki adalar sorununa ise farklı perspektiften baktığını söyleyebiliriz. Her ne kadar Sevilla haritası Avrupa Komisyonu tarafından hukuki geçerliliği olan bir belge olarak kabul edilmese de Sevilla haritası üzerinden geliştirdiği tezlerle bölgedeki gerilimin artmasına neden olan Yunan eylemlerini

desteklemektedir. Özellikle Fransa’nın başını çektiği bu destek, operasyonel olarak askeri sahaya da yansımıştır. BM Güvenlik Konseyi Karar sonucu Libya’ya uygulanan silah ambargosunun güvenliği ve kalıcı ateşkesin sağlanması için 2016 da başlatılan İRİNİ adlı operasyonun 6 ay aralıklarla komuta idaresi İtalya ve Yunanistan arasında değişmektedir. Fakat Türkiye’nin Libya’nın Ulusal Hükümeti ile imzaladığı MEB anlaşması sonucu bölgedeki gemileri denetlemek yerine, Dışişleri Bakan Yardımcısı David Schenker’in söylediği gibi Deniz Misyonu sadece Türk gemilerini denetlemekle kalmıştır.

Öte yandan Mısır, BAE gibi ülkelerin Hafter yanlısı isyancılara destekleri göz ardı edilerek bölgedeki statükonun değişmesi amaçlanmıştır (Euronews, n.d.). Bu durum Uluslararası Deniz Hukuku’nda problemlere tarafsız yaklaşma ilkesinin AB tarafından göz ardı edildiğini ve karşılıklı anlaşma ilkesi yerine istikrarın birliğin çıkarlarına yönelik sağlanmasına çalışıldığının en önemli örneğidir. Bölge ülkelerinin ilk başta Eastmed Boru Hattı denemesi ve Libya Antlaşması ile bunun bozulması da bölgesel güvenlikte Yunanistan ve destekçilerinin bir oldu-bitti arzusuna sahip olduğunu göstermektedir. Türkiye-Libya deniz yetki anlaşması sonucu Eastmed projesinin fiili olarak uygulanamayacağının anlaşılmasıyla İsrail ve Mısır gibi ülkeler, Doğu Akdeniz bölgesel kompleksinden dışlanmaya çalışılan Türkiye ile yeniden görüşmelere başlamıştır. İsrail ile 2022 yılında karşılıklı büyükelçi atamalarının tekrar başlatılması iki ülke ilişkilerinin normalleşmesi adına önemli bir adımdır.

Yunanistan'ın karasularını 6 milden 12 mile çıkarma arzusu hala devam etmektedir. Yunanistan Ta Nea Gazetesi Ekim 2022'de hükümetin Türkiye ile anlaşma zorunluluğu olmadan, kararnameyi direk çıkararak BM'ye bildirebileceğini öne sürmüş ve bunun hazırlıklarının yapıldığını belirtmiştir (Mega, 2022). Bu durum 1995 TBMM deklarasyonuna göre savaş sebebidir. Bölgesel Güvenliğin ve istikrarın direk bozulmasına etki edecek bir iddiadır. Sorunun çözümü karşılıklı diyalogdan önce Yunanistan'ın uluslararası hukuka aykırı olarak Türkiye'nin hakkını gasp edecek talepleri ve eylemlerini destekleyen, Yunanistan'a cesaret vermeye devam eden ülkelerin ve uluslararası aktörlerin uluslararası hukukun hakkaniyet ilkesine dayanarak Türkiye'ye saygı duymaları gerekmektedir. NATO içerisinde müttefiklik bağı bulunan bu ülkelerin iki NATO üyesi arasındaki problemde açıkça taraf tutması, bölgesel güvenlikte sözde müttefik denilen ülkelerin, bir müttefik ülkeyi dışlayarak ötekisinin çıkarlarına uygun hareket etmesi sorunun yegâne temelidir. Türkiye Mavi Vatan Doktrini ile bölgesel güvenlikte eşitlikçi ve uluslararası hukuka uygun bir politika yürütmeli, ulusal çıkarlarından, egemenlik haklarından vazgeçmeyerek dostunu düşmanını tanımalı, gerekirse müttefiklik bağlarını yeniden sorgulanmalıdır.

Kaynakça

- Acer, Y. (2019). Analiz: Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanları ve Türkiye-Libya Mutabakatı. In SETA.
- Acer, Y. (2021). Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları.
- Adamides, C., & Christou, O. (2015). Energy Security and the Transformation of Regional Securitization Relations in the Eastern Mediterranean. In *Societies in Transition* (pp. 189–205). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-13814-5_9
- Akbayır, M., & Savaş, C. İ. (2021). Bölgesel Güvenlik Kompleksi Kuramı'nda Yalıtıcı Kavramı: Doğu Akdeniz ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(2), 226–244. <https://doi.org/10.25294/auibfd.882382>
- BBC. (2020, September 22). Sevilla Haritası nedir?: Yunanistan'ın tezini dayandığı, ABD'nin "Hukuki önemi yok" dediği harita. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54244760>
- BBC News. (2022, September 5). Rusya sevkıyatı kesti, Avrupa'da gaz fiyatları yüzde 30 arttı: AB enerji bakanları Cuma günü olağanüstü toplanacak.
- BBC News Türkçe. (2020, September 22). Sevilla Haritası nedir?: Yunanistan'ın tezini dayandığı, ABD'nin "Hukuki önemi yok" dediği harita. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54244760>
- Berberakis, S. (2021, February 1). Kardak krizinin 25. yılı: Türkiye ve Yunanistan nasıl savaşın eşiğine geldi? <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55882481>
- Bilgin, P. (2012). Turkey's 'geopolitics dogma'. In S. Guzzini (Ed.), *The Return of Geopolitics in Europe* (First Edition, pp. 151–173). Cambridge University Press.
- Breslin, S., & Higgott, R. (2000). Studying Regions: Learning from the Old, Constructing the New. *New Political Economy*, 5(3), 333–352. <https://doi.org/10.1080/713687784>
- Buzan, B. (1983). *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relation* (1st Edition). The University of North Carolina Press.
- Buzan, B. (1991). New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century. *International Affairs*, 67(3), 431–451. <https://doi.org/10.2307/2621945>
- Buzan, B. (2007). Regional Security. In *People, States & Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era* (2nd Edition, pp. 157–188). ECPR Press.
- Buzan, B., & Waeber, O. (2003). *Regions and Powers: The Structure of International Security* (1st Edition, Vol. 91). Cambridge University Press.
- Buzan, B., Waeber, O., & Wilde, J. de. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Lynne Rienner Publishers.
- Çaylak, M. (2022, September 26). Ege'de ABD Yığınları Türkiye'nin Radarında. TRT Haber. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/egede-abd-yiginagi-turkiyenin-radarinda-711531.html>
- Çetin, Ş. (2020, September 23). Seville maritime territory map is illegitimate: Expert. AA. <https://www.aa.com.tr/en/europe/seville-maritime-territory-map-is-illegitimate-expert/1983193>
- Channel Islands Brussels Office. (n.d.). The Channel Islands and the European Union. Retrieved October 31, 2022, from <https://www.channelislands.eu/eu-and-the-channel-islands/>
- CNN Türk. (2022, August 26). ABD'nin Dedeoğaç üssü faaliyete geçiyor. <https://www.cnntrk.com/video/dunya/abd-nin-dedeogac-ussu-faaliyete-geciyor>
- Demiryol, T. (2020, September 7). Doğal gaz ve Doğu Akdeniz'in jeopolitiği.
- Dnews. (2022, June 9). Αυτοί είναι οι 16 χώρες του τουρκικού αναθεωρητισμού, το ελληνικό ΥΠΕΞ εκθέτει διεθνώς την Τουρκία. <https://www.dikaiologitika.gr/eidhseis/kosmos/388748/aftoi-einai-oi-16-xartes-tou-tourkikoy-anatheoritismoy-to-elliniko-ypexs-ektheti-diethnos-tin-tourkia>
- Duman, F. (2021). Deniz Jeopolitiğinin Kavramsal ve Teorik Kökenleri. *Deniz Araştırmaları ve Mavi Strateji Dergisi*, 1(1), 75–85.

- Durul, T. (2022, June 17). 5 soruda Yunanistan'ın Doğu Ege adalarını silahlandırması. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/5-soruda-yunanistanin-dogu-ege-adalarini-silahlandirmasi/2615986>
- Ertuğrul, Ü. E. (2017a). Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine Göre Kıyı Devletinin Egemen Hakları. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XXI(1), 41–81.
- Ertuğrul, Ü. E. (2017b). Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine Göre Kıyı Devletinin Egemen Hakları. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(1), 41–81.
- EUNAVFOR MED. (2022, October 1). Operation IRINI. <https://www.operationirini.eu/>
- Euronews. (n.d.). ABD'den AB'ye Libya eleştirisi: Tek yaptığınız Türkiye ile ilgilenmek, Rusya'ya ses çıkarmıyorsunuz. Retrieved October 31, 2022, from <https://tr.euronews.com/2020/07/16/abd-den-ab-ye-libya-elestirisi-tek-yapt-g-n-z-turkiye-ile-ilgilenmek-rusya-ya-ses-c-karm-y>
- Euronews. (2022, June 14). Türkiye'nin "adaları silahlandırmakla" suçladığı Yunanistan'dan 16 harita ile cevap. <https://tr.euronews.com/2022/06/09/turkiye-nin-adalar-silahland-rmakla-suclad-g-yunanistan-dan-16-harita-ile-cevap>
- European Commission. (2021). Turkey 2021 Report.
- Ferudun, A. (2009). Ege'de, Türkiye ve Yunanistan Arasındaki Aidiyeti Tartışmalı Ada, Adacık ve Kayalıklar Sorunu [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Frazier, D., & Stewart-Ingersoll, R. (2010). Regional powers and security: A framework for understanding order within regional security complexes. *European Journal of International Relations*, 16(4), 731–753. <https://doi.org/10.1177/1354066109359847>
- Fuat, İ. (2013). Lozan Barış Antlaşması ve Ege Adaları. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 13(53), 101–128. https://doi.org/10.1501/Tite_00000000391
- Gibson, M. (2019). Britain's Quest For Oil: The First World War and the Peace Conferences. *Michigan War Studies Review*.
- Gökdemir Işık, N. (2009). Kıta Sahaneliği, Hukuki Rejimi ve Ege Sorunu [Doctoral Dissertation]. DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Grabowski, W. (2020). Application of the Regional Security Complex Theory for Security Analysis in the Persian Gulf. *Athenaeum Poliske Studia Politologiczne*, 68(4), 18–31. <https://doi.org/10.15804/athena.2020.68.02>
- Gürçan, E. C. (2010). New regionalisms and radical identity formation in Latin America: Towards an "alter-global" paradigm. *Journal of Social Research & Policy*, 1(2), 19–33.
- Gürçan, E. C. (2019). Political geography of Turkey's intervention in Syria: underlying causes and consequences (2011–2016). *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 11(1), 1–10.
- Gürçan, E. C. (2020). International Security After the Arab Spring: Domestic and International Sources of the Syrian and Libyan Conflicts (2011–2020). *Belt & Road Initiative Quarterly*, 1(2), 65–80.
- Gürçan, E. C. (2021). A Neo-Mahanian Reading of Turkey and China's Changing Maritime Geopolitics. *Belt & Road Initiative Quarterly*, 2(1), 23–35.
- Gürdeniz, C. (2020). The Geopolitical Integrity of the Motherland, Blue Homeland, and the Turkish Republic of Northern Cyprus. In H. Işıksal (Ed.), *Cyprus: Alternative Solution Models*. <https://www.peterlang.com/document/1111603>
- Gürdeniz, C., & Yayı, C. (2020, September 11). Mavi Vatan nasıl doğdu? Doktrin mimarları Cem Gürdeniz ve Cihat Yayı anlatıyor. BBC News Türkçe. <https://www.youtube.com/watch?v=MizmZQZ1qiU&t=10s>
- Gürel, A., Mullen, F., & Tzimitras, H. (2013). The Cyprus Hydrocarbons Issue: Context, Positions and Future Scenarios.
- Haber Global. (2022, September 11). Erdoğan'ın "Bir Gece Ansızın Gelebiliriz" Sözlerinin Ardından Yunanistan Harekete Geçti! <https://www.youtube.com/watch?v=oeVDM5LjnyE>
- Hansen, L. (2012). Reconstructing desecuritisation: The normative-political in the Copenhagen School and directions for how to apply it. *Review of International Studies*, 38(3), 525–546. <https://doi.org/10.1017/S0262010511000581>
- Hettne, B. (2002). The Europeanisation of Europe: Endogenous and Exogenous Dimensions. *Journal of European Integration*, 24(4), 325–340. <https://doi.org/10.1080/0703633022000038968>
- İnce, F. (2013). Lozan Barış Antlaşması ve Ege Adaları. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 53, 101–128.
- İncekaş, S. (2021, January 31). Law Of The Territorial Waters. <https://av-saimincekas.com/en/laws/territorial-waters-law/>
- İşeri, E., & Bartan, A. Ç. (2019). Turkey's Geostrategic Vision and Energy Concerns in the Eastern Mediterranean Security Architecture: A View from Ankara. In Z. Tziarras (Ed.), *The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security* (pp. 111–124). PRIO Cyprus Centre.
- Kadan, T. (2020, March 8). The End of Seville: the Turkish Tradition of Tearing up Maps. *United World*. <https://uwidata.com/12995-the-end-of-seville-the-turkish-tradition-of-tearing-up-maps/>
- Kansu, Z. N. (2019). Enerji Ekonomi-Politiki Çerçevesinde Doğu Akdeniz Doğal Gaz Kaynaklarının Değerlendirilmesi [PhD diss.]. In PQDT - Global. Marmara University.
- Kansu, Z. N. (2020). An Assessment of Eastern Mediterranean Maritime Boundary Delimitation Agreement between Turkey and Libya. In *Bilim Dergisi Science Journal of Turkish Military Academy Haziran* (Vol. 30, Issue 1).
- Kanunlar, Pub. L. No. 476, 49 (1964). <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11711.pdf>
- Kararsuları Kanunu, Pub. L. No. 2674, 338 (1982). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2674.pdf>
- Karbuş, S. (2021). Key Challenges Facing the Eastern Mediterranean Gas. *Insight Turkey*, 23(Winter 2021), 115–138. <https://doi.org/10.25253/99.2021231.9>
- Kedikli, U., & Çalağan, Ö. (2017). Enerji Alanında Bir Rekabet Sahası Olarak Doğu Akdeniz'in Önemi. *International Congress of Energy, Economy and Security Congress*, 120–134.
- Kelly, R. E. (2007). Security Theory in the "New Regionalism." *International Studies Review*, 9(2), 197–229. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2486.2007.00671.x>
- Kökçay, F. (2021). Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Akdeniz Enerji Politikası. *Liberal Düşünce Dergisi*. <https://doi.org/10.36484/liberal.866714>
- Koulizakou, P. (2017, January 31). İmia 1996: 21 years since the crisis that "wrote" the blackest pages. <https://www.parapolitika.gr/stories/article/245225/21-chronia-imia-mavres-selides-istorias-pou-eginangkrizes-zones/>
- Küttükcü, M. A., & Kaya, I. S. (2016). Uluslararası Deniz Hukuku Kapsamında Doğu Akdeniz'deki Petrol ve Doğalgaz Kaynakları ile Türkiye'nin Hukuki Durumu. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6, 6(2/1), 81–96.
- Lika, I. (2020). Fransa'nın Doğu Akdeniz'deki Tehlikeli Oyunu.
- Mansel, A. M. (2004). Ege ve Yunan Tarihi. *Türk Tarih Kurumu Basımevi*.

- Mega, A. (2022). Η Ελλάδα εξετάζει επέκταση των χωρικών υδάτων στα 12 ναυτικά μίλια στην Κρήτη. *Ta Nea*. <https://www.tanea.gr/2022/10/10/politics/i-ellada-eksetazei-epektasi-ton-xorikon-ydaton-sta-12-naytika-milia-stin-kriti/>
- Mengi, E. (2008). Ege'deki Türk-Yunan Sorunlarının, Uluslararası Hukuk Bakımından İncelenmesi [Master Thesis]. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Milliyet. (2022, September 26). Türkiye'nin kısa vadeli uluslararası bir güç olmasından endişe edildiğini ve Türkiye'nin sadece Ege ve Doğu Akdeniz'de değil ortak denizlerde de güç sahibi olduğunu. <https://www.milliyet.com.tr/gundem/abdin-ege-planı-yunanistanin-provakasyonunun-perde-arkasi-6831105>
- New Zealand Embassy in Cairo. (2021). The Importance of the Suez Canal to Global Trade.
- Noi, A. U. (2022, September 28). ANALYSIS - What is the US plan on Cyprus? AA. <https://www.aa.com.tr/en/analysis/analysis-what-is-the-us-plan-on-cyprus/2696823>
- Önder, E., & Kılıç, M. A. (2021). Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sorununun Tarihsel Analizi ve Hakkaniyetli Çözüm Önerileri (T. Erdoğan & F. M. Sansar, Eds.).
- Ozan, E. (2019). Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin Stratejisi. ANKASAM.
- Özdemir, M. (2020). The Role of Eastern Mediterranean Energy Geopolitics on the Regional Security [Master's Thesis]. Bahçeşehir University.
- Özkin, M. K. (2020). Doğu Akdeniz'de Değişen Enerji Jeopolitiği ve Türkiye. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 16(33), 1–51.
- Özman, A. M. (1988). Ege'de Karasuları Sorunu. *Ankara University SBF Journal*, 43(3).
- Paikin, Z., & Rose, C. (2021). Turkey and the Eastern Mediterranean: Geopolitical European's Pathway to Strategic Autonomy? In CEPS Policy Insights.
- Proedrou, F. (2012). Re-conceptualising the Energy and Security Complex in the Eastern Mediterranean. *Cyprus Review*, 24(2), 15–28.
- Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs. (n.d.). Background Note on Aegean Dispute. Retrieved October 24, 2022, from <https://www.mfa.gov.tr/background-note-on-aegean-dispute.en.mfa>
- Reuters. (2022, June 30). Greece proceeds with purchase of 20 Lockheed F-35 fighter jets -PM. <https://www.reuters.com/world/europe/greece-submit-request-purchase-20-lockheed-f-35-fighter-jets-soon-sources-2022-06-30/>
- SABAH. (2022, October 27). Son dakika | Rusya Devlet Başkanı Putin'den Türkiye açıklaması: Erdoğan güçlü bir lider. <https://www.sabah.com.tr/gundem/2022/10/27/rusya-devlet-baskani-putinden-turkiye-aciklamasi-erdogan-guclu-bir-lider>
- Sali, Ö. M. (2022). Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Doğu Akdeniz Adaları. *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi*, 5(1), 38–61. <https://doi.org/10.51763/uid.1093257>
- Şemşek, İ. (n.d.). Türkiye'nin Jeopolitik Önemi; Köprü mü, Kanat mı, Merkez mi? http://www.johschool.com/Makaleler/1781106008_11-
- Söderbaum, F., & Shaw, T. M. (2003). Introduction: Theories of New Regionalism. In F. Söderbaum & T. M. Shaw (Eds.), *Theories of New Regionalism* (pp. 1–21). Palgrave Macmillan UK. <https://doi.org/10.1057/9781403938794>
- Stergiou, A. (2019). Geopolitics and Energy Security in the Eastern Mediterranean: The Formation of new 'Energy Alliances'. In Z. Tziarras (Ed.), *The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security* (pp. 11–30). PRIO Cyprus Centre.
- Stivachtis, Y. A. (2021). A Mediterranean Region? Regional Security Complex Theory Revisited. *Vestnik RUDN. International Relations*, 21(3), 416–428. <https://doi.org/10.22363/2313-0660-2021-21-3-416-428>
- Tagliapietra, S. (2013). Towards a New Eastern Mediterranean Energy Corridor? Natural Gas Developments between Market Opportunities and Geopolitical Risks. In FEEM Working Paper 12.2013. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2225272>
- Tanchum, M. (2020, August 18). How Did the Eastern Mediterranean Become the Eye of a Geopolitical Storm? <https://foreignpolicy.com/2020/08/18/eastern-mediterranean-greece-turkey-warship-geopolitical-showdown/>
- Tezkereler ve Önergeler, 136 (1995). <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d19/c088/tbmm19088121.pdf>
- Teslova, E. (2022, October 13). Putin proposes building natural gas hub in Türkiye. AA. <https://www.aa.com.tr/en/russia-ukraine-war/putin-proposes-building-natural-gas-hub-in-turkiye/2710604>
- Türkeş, İ. (2021). Doğu Akdeniz'de Uyuşmazlık Teşkil Eden Deniz Alanlarında Gerçekleştirilen Hidrokarbon ve Doğalgaz Çalışmalarının Kıbrıs Sorununa Yansıması ile Soruna Getirdiği Yeni Dinamikler. *EURO Politika*, 11, 86–107.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (n.d.). Başlıca Ege Denizi Sorunları. Retrieved October 18, 2022, from <https://www.mfa.gov.tr/baslica-ege-denizi-sorunlari.tr.mfa>
- Tziarras, Z. (2016). Israel-Cyprus-Greece: a 'Comfortable' Quasi-Alliance. *Mediterranean Politics*, 21(3), 407–427.
- Tziarras, Z. (2018). The Eastern Mediterranean: Between Power Struggles and Regionalist Aspirations.
- Tziarras, Z. (2019). The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean – An Introduction. In Z. Tziarras (Ed.), *The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security* (pp. 5–10). PRIO Cyprus Centre.
- Tziarras, Z. (2021). International Competition and Cooperation in the New Eastern Mediterranean. In *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190846626.013.654>
- Delimitation of the Continental Shelf between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and the French Republic (UK, France), (1977). https://legal.un.org/riaa/cases/vol_XVIII/3-413.pdf
- United Nations Conference on Trade and Development. (2021). Review of Maritime Transport 2021.
- Vayrynen, R. (2003). Regionalism: Old and New. *International Studies Review*, 5(1), 25–51. <https://doi.org/10.1111/1521-9488.501002>
- WWF. (2021). Maritime Traffic.
- Yaycı, C. (2012). Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye. *Bilge Strateji*, 4(6), 1–70.
- Yaycı, C. (2020). Doğu Akdeniz'in paylaşım mücadelesi ve Türkiye. *Kırmızı Kedi Yayınevi*.
- Yaycı, C. (2022). *Mavi Vatan*. İstanbul University Press. <https://doi.org/10.26650/B/SS25.2022.01>
- Yegin, M. (2022). United States Policy in the Eastern Mediterranean. *Comparative Southeast European Studies*, 70(3), 439–461. <https://doi.org/10.1515/soeu-2022-0030>
- Yılmaz, T. O. (2020). Doğu Akdeniz'de Türkiye'ye yönelik jeopolitik kuşatma ve Libya meselesi. *Türkiye Günü*, 141.
- Yücel, S. (2010). Ege'de Bitmeyen Sorunun Bir Unsuru Olarak Türk ve Yunan Karasuları ve Ulusal Hava Sahaları. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 6(12), 83–102.

**Sesli
e-Aydınlık
yenilendi**

**İstediğiniz haberin ve
köşe yazısının
seslendirmesine bir tıkla
geçiş yapabilirsiniz.**

BÜYÜK İNDİRİM

**Yıllık abone olun,
getireceğiniz yeni
yıllık abone
% 50 indirim kazansın.**

Google Play ve App Store'dan güncelleyebilirsiniz.

HEMEN İNDİRİN
App Store

HEMEN İNDİRİN
Google Play

0 533 495 84 19
egazete.aydinlik.com.tr

Cezayir Üniversitesi III Uluslararası İlişkiler
Araştırmaları ve Çalışmaları Laboratuvarı Başkanı
Prof. Dr. Smail Debeche

"ABD'nin Akdeniz atağına karşı Türkiye, Cezayir, Suriye, Libya ve Mısır stratejik ittifak kurmalı"

İngiltere York Üniversitesi'nden siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler alanında doktora derecesi (1987), ayrıca Fransa Lyon'daki Uluslararası Pedagojik Çalışmalar Merkezi (C.E.P.E.C) Craponne, (1993) ve Kiel Almanya'da Christian Albrechts Üniversitesi Siyaset Bilimi Enstitüsü'nden Ulusal Güvenlik Sertifikası'na (1994) sahiptir. Demokrasi, iç politika, güvenlik, ekonomi, kültür, strateji ve uluslararası konularda, özellikle Akdeniz bölgesi, Afrika sorunları, Arap Dünyası, Mağrip ve Avrupa, Arap - Çin ilişkileri, Çin - Afrika ilişkileri hakkında çeşitli dergilerde ve gazetelerde makaleler yazdı ve sık sık ulusal ve uluslararası seminerlerde çeşitli bildiriler sundu. Cezayir-Çin Dostluk Derneği (ACFA) Başkanı ve Cezayir Batı Sahra Halkı Dayanışma Komitesi (CNASPS) üyesidir. Yayınlanmış 11 kitabı bulunmaktadır.

"Batılı Büyük Güçler, Akdeniz Bölgesi'ndeki Batılı olmayan ülkelerin aleyhine Akdeniz'i sömürgeci kampanyalarında ve stratejik boyutlarda yoğun bir şekilde kullanmışlardır. Amerika dışında hiç kimse, herhangi bir saldırgan askeri eylemden kazançlı çıkmayacaktır. Amerika Irak işgalinde kazandı, Suriye'ye karşı tutumuyla kazandı, Libya'da kazandı. Bu yüzden her ülke bunu ciddiye almalı, özellikle de daha fazla işbirliği yapması gereken Akdeniz bölgesindeki ülkeler. Türkiye, Cezayir, Suriye, Libya ve Mısır, tüm bu ülkeler stratejik müttefik olmalı ve birbirleriyle çatışmak yerine daha fazla uzlaşma içinde olmalılar. Akdeniz ülkelerinin en önemli sorunu olan petrol ve doğalgazın çıkarılması konusu ciddi bir şekilde ele alınmalıdır. Bu sorunlar, bu ülkeler arasında savaş ya da çatışma konusu haline getirilmemeli siyasi olarak çözümlenmelidir; aksi takdirde sonunda kazanan Amerika ve Avrupa ülkeleri olacaktır."

Cezayir Üniversitesi III Uluslararası İlişkiler Araştırmaları ve Çalışmaları Laboratuvarı Başkanı Prof. Dr. Smail Debeche, Işıkgün Akfırat'ın sorularını yanıtladı.

Son yıllarda askeri ve siyasi strateji metinlerinde, Akdeniz'den giderek daha fazla bahsedildiğini görüyoruz. Akdeniz'in dünya jeopolitiği açısından önemini nasıl görüyorsunuz?

Prof. Dr. Smail Debeche: Son 15 yılda Suriye ve Libya'dan başlayarak yaşadığımız krizlerin çoğu, hatta Mali'ye müdahale bile Akdeniz bölgesinde meydana geldi. Akdeniz, her zaman büyük güçlerin, en çok kimin kazanacağı konusunda savaştığı stratejik açıdan önemli

bir bölge olmuştur. 2. Dünya Savaşı sırasında, Batı'nın sömürgeci olan Akdeniz ülkeleri, bölge insanların canı pahasına sömürgeci savaşa katılmaya zorlandı. Fransız sömürgeciliği altındaki Cezayir, İngiltere, Fransa ve ABD'nin Almanya'ya karşı askeri saldırılarında bir askeri üs olarak görev yaptı. Bir devlet olarak uzun ve zengin bir tarihe ve Fransa'nın dört katından daha büyük bir alana sahip olan Cezayir, Fransa'nın Akdeniz sınırlarının neredeyse iki katı kadar uzun Akdeniz kıyısıyla, Fransız topraklarının bir parçası olarak kabul edildi.

Bu yıl Türkiye'de gerçekleşen NATO protestolarından biri.
(TGB, 2023)

Batılı Büyük Güçler, Akdeniz Bölgesi'ndeki Batılı olmayan ülkelerin aleyhine Akdeniz'i sömürgeci kampanyalarında ve stratejik boyutlarda yoğun bir şekilde kullanmışlardır. NATO, Türkiye'yi Irak'ta (2003) ve 2011'den bu yana Akdeniz bölgesinde nifak tohumları ekmek için kullandı ve bu da Arap Baharı olarak adlandırılan sürecin başlamasına neden oldu. NATO, Türkiye'nin güvenliğine hizmet etmemektedir; Avrupa'ya ve ABD'ye hizmet etmektedir. Buna karşılık, Türkiye'deki istikrarsız bir durum, İslam ülkelerinin zayıflaması ve dolayısıyla İsrail karşıtı ülkelerin de zayıflaması anlamına geliyor. Ayrıca Batı, Türkiye gibi bir ülkenin bölgede, özellikle de Akdeniz bölgesinde lider bir ülke olmasına asla rıza göstermeyecektir.

Son gelişmelere göre büyük resimde, Akdeniz'in şu anda Batı stratejisinde önemli hale gelmesini neye bağlıyorsunuz? Doğu Akdeniz'de jeopolitik çatışmaya dahil olan devletler hangileridir?

Prof. Dr. Smail Debeche: İngiltere'nin son gelişmelerde kilit bir devlet olduğunu düşünüyorum. İngiltere, Doğu Akdeniz'deki durum ile çok fazla iç içe geçmiş durumdadır. Bildiğiniz gibi, Yunanistan'ın, büyük bir kısmıyla birlikte, Ortadoğu'nun ve sözde İsrail devletinin üzerinde üstünlükleri var. Bu da İngiltere'nin bölgedeki kararların alınmasında büyük bir etken olduğu anlamına geliyor.

İkinci neden, İsrail'in ABD ve bazı Avrupa ülkeleriyle işbirliği yaparak Türkiye'nin Akdeniz'de nüfuz sahibi olmasını engellemeye çalışmasıdır. Çünkü Türkiye Akdeniz'de büyük bir güç haline gelirse, İsrail için tehlike ortaya çıkacaktır ve özellikle şimdi Türkiye uyanmış ve Batı'nın taktikleri karşısında alarma geçmiştir. Türkiye, Batı'nın çevrelemesinden çıkmaya başladı. Önümüzdeki birkaç yıl içinde Türkiye'nin Suriye, Akdeniz ülkeleri, Arap ülkeleri, İran, Rusya ve Asya'daki birçok ülke ile daha olumlu ve daha işbirliği içinde olacağını görüyorlar. Bu, ABD ile bazı Avrupa ülkeleri ve özellikle bölgedeki İngiltere ve ABD müttefiklerinin Akdeniz'de Türkiye'nin kuyusunu kazma eylemlerini tırmandıracağı anlamına geliyor.

ABD jeopolitik odağını Ortadoğu'dan Pasifik'e kaydırıldığını açıkladı. Ve bazıları bunu, ABD'den Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'da daha sınırlı bir etki göreceğimiz anlamında analiz etti. Onlarla aynı fikirde misiniz? Bu değişimin bölgemizi nasıl etkileyeceğini düşünüyorsunuz?

Prof. Dr. Smail Debeche: Ukrayna krizi birçok şeyi değiştirdi. ABD ve Avrupa'nın dikkatini başka yöne çekti. ABD, Avrupa'ya Akdeniz bölgesindeki stratejik varlığını yönlendirmek için daha fazla baskı yapıyor. Şu anda Avrupa çok zayıf bir konumda. ABD tarafından yönlendiriliyorlar ve ona daha fazla bağımlı hale geldiler. ABD, Akdeniz ülkelerindeki varlığını sürdürmek için NATO ittifakını zorlamak ve politikalarını baltalayabilecek

herhangi bir ülkeye yaptırım uygulamak olan geleneksel politikasına geri dönüyor. Türkiye, Rusya ve Çin bu ülkeler arasında sayılabilir. Bu nedenle Rusya'nın ulusal sınırlarını, ulusal değerlerini ve nüfuzunu koruması ve güvence altına alması, Türkiye için bir kazanım ve çok kutuplu siyaset yerine tek taraflı siyaset olan Batı'nın dünya üzerindeki hâkimiyetini zayıflatmak için bir kazanç olacaktır. Türkiye'nin tek kutuplu bir sistemde kalmak yerine çok kutuplu siyasete sıcak bakması gerektiğini düşünüyorum çünkü tek kutuplu sistemde hiçbir ülke için kazanç yok. Bu yüzden Türkiye BRICS'in bir parçası olmalıdır ve Türkiye Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında Çin ile daha fazla işbirliği yapmalıdır. Bu, Türkiye ekonomisini daha fazla destekleyecektir. Çünkü Türkiye ekonomisi şu anda yapısal olmaktan çok yapay, çünkü Türkiye'ye değil ABD'ye ait bankalar tarafından yönetiliyor ve yönlendiriliyor. Dolayısıyla, Türkiye bir an önce kendi varlığı için ciddi bir ekonomik temel oluşturmazsa, Türk ekonomisi her an tehdit altında olabilir. ABD'nin Türkiye'yi ekonomik olarak çökertmeye çalıştığında Türkiye'nin nasıl acı çektiğini gördük ve halen Türkiye'yi bu şekilde tehdit ediyorlar.

Türkiye artık kendine güvenebilirse, ekonomik cezalandırma Türkiye'yi 20 yıl önceki kadar ciddi etkilemeyecektir. İran'a uygulanan ekonomik ceza İran ekonomisini çökertmedi. İran bundan kurtuluyor. Türkiye, Rusya ve İran politikalarından dersler çıkarmalı ve Amerika ve Batı'dan daha bağımsız politikalar benimsemelidir.

6 Eylül 2022, Pekin'de düzenlenen BRICS Parlamento Forumu.
(Xinhua, 2022)

Hem Akdeniz siyasetinde hem de Güney Afrika siyasetinde yükselen bir devlet olarak Cezayir'in rolüne gelince, sizin de belirttiğiniz gibi BRICS ve Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Cezayir hükümetinin gündeminde olduğunu görüyoruz.

Prof.Dr.Smail Debeche: Cezayir her zaman bağlantısız bir politika izlemiştir. Bu, Batı ve Doğu ile, yani ABD ve Avrupa ile olduğu kadar Rusya ve Çin ile de ilişkilerin dengelenmesi anlamına gelmektedir. Elbette Avrupalılar ve Amerikalılar Cezayir'in kendi taraflarında

yer almasını tercih ediyor. Bu Cezayir tarafından hiçbir zaman benimsenmemiş ve benimsenmeyecek bir pozisyon. Cezayir bir kampa karşı diğerine bağımlı olmak istemiyor. Cezayir Cumhurbaşkanı Abdel Madrid Tabboune, Cezayir'in duruşunun tüm büyük güçlerle dostluk ve stratejik ilişkiler kurmak ve ulusal çıkarlar nereye götürürse oraya gitmek olduğunu sürekli olarak teyit etmektedir. Şimdilik ulusal politika BRICS'e entegre olmaya yönelikken, Cezayir'in ekonomik ilişkileri daha çok Avrupa Birliği ve ABD ile.

On yıllar boyunca Batı da Doğu gibi Cezayir'in konumuna göreceli bir anlayış göstermiştir. Ancak son zamanlarda, sömürgeci zihniyete sahip bazı Batılı aşırılık yanlılarının, tarafsız bir tutum sergileyen ve Ukrayna krizi de dahil olmak üzere bölgesel ve uluslararası krizlere çözüm arayan ülkeleri eleştirdiğini görüyoruz.

Şimdi Türkiye de BRICS ve Şanghay İşbirliği Örgütü'ne katılmayı düşündüğünü açıkladı ve devletinizin üyelerinden biri, Cezayir'in de bu örgütlere katılmayı düşündüğünü açıkladı. Peki, çok kutuplu dünya gerçekliğini ve genel olarak Doğu Akdeniz'deki güçler dengesi üzerindeki etkisini göz önünde bulundurarak bu yeni yönelim hakkında ne düşünüyorsunuz ve Rusya ve Çin'in bu açıdan Akdeniz siyasetine daha fazla dahil olmasını nasıl görüyorsunuz?

Prof. Dr. Smail Debeche: Cezayir, Avrupalıların ve Amerikalıların askeri saldırganlığına karşı Akdeniz'in güvenliği için bedel ödemiş bir ülkedir. Kaddafi'ye karşı yürütülen operasyona hepimiz şahit olduk. Cezayir, gaz platformuna ve Cezayir Sahrası'na yapılan terörist saldırılar dahil olmak üzere bedel ödemiştir. Maalesef Türkiye kullanıldı ki bu büyük bir hataydı. Cezayir her türlü müdahaleye karşıydı. Neyse ki Türkiye şu anda Cezayir ile uyumlu ve içişlerine karışmama temelinde bir askeri strateji konusunda Cezayir ile daha fazla işbirliği yapıyor.

Askeri müdahaleler Batılı ülkelerin geleneksel pozisyonlarını sürdürmelerine olanak sağlıyor. Amerika dışında hiç kimse,

herhangi bir saldırgan askeri eylemden kazançlı çıkmayacaktır. Amerika Irak işgalinde kazandı, Suriye'ye karşı tutumuyla kazandı, Libya'da kazandı ve dışarıda kalan ülkeler sadece bedelini ödediler. Bu yüzden her ülke bunu ciddiye almalı, özellikle de daha fazla işbirliği yapması gereken Akdeniz bölgesindeki ülkeler. Türkiye, Cezayir, Suriye, Libya ve Mısır, tüm bu ülkeler stratejik müttefik olmalı ve birbirleriyle çatışmak yerine daha fazla uzlaşma içinde olmalılar. Akdeniz ülkelerinin en önemli sorunu olan petrol ve doğalgazın çıkarılması konusu ciddi bir şekilde ele alınmalıdır. Bu sorunlar, bu ülkeler arasında savaş ya da çatışma konusu haline getirilmemeli siyasi olarak çözülmelidir; aksi takdirde sonunda kazanan Amerika ve Avrupa ülkeleri olacaktır.

Peki ya Kuşak ve Yol Girişimi? Özellikle Akdeniz ve Kuzey Afrika'daki önemi hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu girişimin bölgeye ne sunduğunu düşünüyorsunuz ve bölge bu girişimin karşılığında ne sunabilir?

Prof. Dr. Smail Debeche: Bildiğiniz gibi, Akdeniz'in güney kıyıları daha uzundur ve Türkiye, Suriye, Filistin, Mısır, Libya, Cezayir ve Fas ile çevrilidir. Bu, güney bölgesinin Asya, Afrika ve Atlantik Okyanusu'na açıldığı için daha stratejik noktalara sahip olduğu anlamına geliyor. Yani bu ülkeler bir araya gelmeli ve bölgedeki büyük güçlerin varlığı için politikalar dayatmalıdır. Amerika bu bölgeye 6,000 kilometre uzaklıktadır. Amerika'nın bu bölgedeki varlığı neden bu ülkelerin mutabakatı ile kontrol edilmiyor, bunu anlamıyorum.

28 Haziran ve 30 Haziran 2022 tarihlerinde İspanya'nın başkenti Madrid'de düzenlenen NATO zirvesi öncesi, şehirde gerçekleşen NATO karşıtı protesto. (BJ Review, 2022)

Bölgesel güçleri kontrol altına almak amacıyla Batı'dan gelen baskıyı göz önünde bulundurarak, Kuşak ve Yol Girişimi'nin bölge ülkelerinin gelişmesi için gerekli bağımsız politikalar ve alternatif yollar için daha fazla alan sağlayabileceğini düşünüyor musunuz?

Prof. Dr. Smail Debeche: Evet, Cezayir bunun için bir modeldir. Cezayir limanların, otoyolların, demiryollarının ve temeli oluşturan yasa ve yönetmelikler için bir yapı oluşturdu. Cezayir, Çin ile işbirliği için bir üs ve bir modeldir. Çin ile Cezayir son üç ayda iki stratejik işbirliği anlaşması imzaladı. Bu da Çin'in Cezayir'i ciddi bir ekonomik ortak olarak gördüğü anlamına geliyor. Bu yüzden

Cezayir BRICS'e dahil olmayı talep eder etmez Çin bunu kabul etti ve Cezayir'i memnuniyetle karşıladı. Bu nedenle Cezayir, Çin ile işbirliği için bir model ve Afrika'da bir kapı anlamına geliyor.

Bildiğiniz gibi Batı Afrika'ya, Güney Afrika'ya ve Doğu Afrika'ya giden otoyollarımız var. Bunun, Cezayir ve Çin arasındaki işbirliğinin, özellikle de Cumhurbaşkanı Abdelmadjid Tebboune'un yakında Çin'e yapacağı ziyaretten sonra üçe katlanacağını düşünüyorum. Hem Çin'i hem de Rusya'yı ziyaret edecek. Fransa'yı da ziyaret edecek. Bu, sadece bir kampa ya da diğer kampa gitmek yerine uluslararası siyaseti her zaman dengelediğimiz anlamına geliyor.

ABD'nin Washington'da düzenlenen ABD-Afrika Liderler Zirvesi'nde, Afrika devletlerine karşı savaş yanlısı olmak, onlara parmak sallamak yerine daha olumlu davrandığına tanık olduk. Bu, Afrika'yı rahatlatmaya çalışmak gibiydi. ABD'nin Akdeniz ve Kuzey Afrika politikaları konusunda değerlendirmeniz nedir? Kısa süre önce ABD, CAATSA yaptırımları konusunda Cezayir ile ilgili "uluslararası ilişkilerinize saygı duyuyoruz" demek zorunda kaldı. Şimdi Afrika devletlerine karşı daha dikkatli ve temkinli bir yaklaşım görüyoruz, bununla ilgili olarak onların yaklaşımını ve Afrika devletlerinin pozisyonlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Prof. Dr. Smail Debeche: ABD her zaman böyledir. Hükümetler bir araya geldiğinde dayanışma, dostluk vb. kavramlardan bahsederek resmi yaklaşımlarını kullanıyorlar, ama aynı zamanda Cezayir dahil olmak üzere Afrika ülkelerinin politikalarını baltalamak için bazı sivil toplum kuruluşlarını kışkırtıyorlar. 27 senatör, Rusya ile askeri işbirliği konusunda Cezayir'e karşı imza attı ve Avrupa Parlamentosu da aynısını yaptı. Sözde insan hakları konusunda bir açıklama yaptılar. Bu, iki yüzleri olduğu anlamına gelir; resmi yüz: "Evet, evet, bizler arkadaşız, işbirliği içindeyiz, size saygı duyuyoruz". Aynı anda da "Biz değildik; bu başka bir hükümet dışı kuruluş; bunu yapmayız" derler. Ancak Akdeniz ve Afrika ülkelerinin ve halklarının artık Avrupa ve ABD konusunda eskisi gibi olmadıklarının farkındalar. Bildiğiniz

gibi, 15 Afrika ülkesinde halk, her gün Batı etkisine karşı gösteriler düzenliyor ve Rusya ve Çin ile daha fazla işbirliği istiyor. Bu, daha önce sahip oldukları mutlak gerçeğin artık resimde görünmediği anlamına geliyor. Belki de bu yüzden Amerika, Washington'da bir araya geldiklerinde görüldüğü gibi, Afrika hükümetlerine karşı daha yatıştırıcı politikalar güdüyor.

Son soru; ABD ve Avrupa'nın Akdeniz meselelerinde çıkarlarının tamamen örtüştüğünü görüyor musunuz, yoksa Avrupa ülkelerinin ABD'nin Akdeniz politikasından bazı sapmalarını bekleyebilir miyiz?

Prof. Dr. Smail Debeche: Avrupa'da ABD'ye yönelik iki tür yaklaşım var. Resmi olmayan yaklaşım, özellikle Fransa, İtalya ve Almanya gibi ülkelerde büyük ölçüde ABD karşıtı politika ve stratejidir. Avrupa'nın, çıkarları için değil, ABD'nin kendi Büyük Güç misyonu için kullanıldığını görüyorlar. Bazıları, Amerika'nın stratejik çıkarlarını ilerletmek için Avrupa'yı kullandığını savunuyor. Resmi olarak, Avrupa Birliği Konseyi tarafından ileri sürülen bağımsız Avrupa fikri hızla kaybolmakta ve yerini ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Marshall Planı'na dayanan geleneksel Avrupa politikasına bırakmaktadır. Ukrayna krizi böyle bir Avrupa varsayımını ve yaklaşımını doğruladı. Fransa ve Almanya gibi etkili Avrupa ülkeleri kendilerini ABD'den ayırmaya çalışıyorlar, ancak henüz niyetlerini eyleme geçirmediler. 🌸

Çin, “Barış İçinde Bir Arada Yaşamanın Beş İlkesi” temelinde küresel ortaklıkları genişleterek dostluk ve işbirliğini geliştirmeye kararlıdır*

Xi Jinping

Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Başkanı

Çin Devlet Başkanı Xi Jinping’in, 9 Aralık 2022’de Suudi Arabistan’ın başkenti Riyad’da düzenlenen ilk Çin-Arap Devletleri Zirvesi’ndeki açış konuşması.

Değerli Meslektaşlarım,
Arkadaşlar,
Tünaydın!

Başlangıç olarak, sıcak misafirperverliği ve düşünceli planlamaları için Suudi Arabistan’a teşekkür etmek istiyorum. İlk defa düzenlenen Çin-Arap Ülkeleri Zirvesi’ne katılmaktan büyük mutluluk duyuyorum. Zirve, Çin-Arap ilişkileri tarihinde bir dönüm noktasıdır ve bizi daha umut verici bir dostluk ve işbirliği geleceğine götürecektir.

Çin ve Arap ülkeleri uzun bir dostluk mübadelesi geçmişine sahiptir. Kadim İpek Yolu sayesinde birbirimizi tanıdık ve uzun yıllar sürececek bir dost-

luk kurduk. Ulusal kurtuluş mücadelelerimizde birbirimizin sevincini ve kederini paylaştık. Ekonomik küreselleşme dalgasında kazan-kazan işbirliği gerçekleştirdik. Ve değişen uluslararası ortamda hakkaniyeti ve adaleti savunduk. Çin ve Arap ülkeleri birlikte, “dayanışma ve karşılıklı yardımlaşma, eşitlik ve karşılıklı yarar, kapsayıcılık ve karşılıklı öğrenme” içeren dostluk ruhunu beslediler.

Dayanışma ve karşılıklı yardımlaşma, Çin-Arap dostluğunun belirgin bir özelliğidir. Birbirimizle güven dolu ve kardeşçe bir dostluk kurduk. Kendi temel çıkarlarımızı ilgilendiren konularda birbirimizi sıkıca destekliyor, ulusal çağdaşlaşma hedefini gerçekleştirmek için el ele çalışıyor ve

* Orjinal metni 10 Aralık 2022’de, Qiushi Journal tarafından yayımlanmıştır (http://en.qstheory.cn/2022-12/10/c_838564.htm). Onurcan Balcı tarafından İngilizceden Türkçeye çevrilmiştir. Başlık ve arabaşlıklar BRIQ tarafından çıkarılmıştır.

İlk Çin-Arap Devletleri Zirvesi, Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'daki Kral Abdülaziz Uluslararası Konferans Merkezi'nde 9 Aralık 2022'te yapıldı. (Çin Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2022)

birlikte ilerliyoruz. COVID salgınıyla mücadelede fırtınalara birlikte meydan okuyoruz. Kapsamlı işbirliği ve ortak kalkınmaya dayalı geleceğe yönelik Çin-Arap stratejik ortaklığı bozulamaz.

Güney-Güney İşbirliği'nde örnek

Eşitlik ve karşılıklı yarar, dostluğumuz için sürekli bir itici güçtür. Çin ve Arap ülkeleri, karşılıklı yarar sağlayan işbirliğini sürdürmede "Güney-Güney İşbirliği"ne örnek teşkil ettiler. İki taraf, Çin-Arap Devletleri İşbirliği Forumu çerçevesinde 17 işbirliği mekanizması oluşturdu. Son on yılda, ticaretimiz 100 milyar ABD doları arttı ve toplam hacim 300 milyar doları aştı; Çin'in Arap ülkelerine doğrudan yatırımı 2.6 kat arttı ve yatırım stoğu 23 milyar dolara ulaştı; 200'den fazla Kuşak ve Yol projesi gerçekleştirildi ve iki taraftan yaklaşık iki milyar kişiye fayda sağlandı.

Kapsayıcılık ve karşılıklı öğrenme, dostluğumuzun doğasında var olan kilit bir değerdir. Birbiri-

mizin medeniyetlerini ve birbirimizden birçok şey öğrendiğimiz insanlık tarihini kutluyoruz. Birbirimizin eski uygarlıklarından bilgelik almaya devam ediyor ve uygarlığın özü olan "barış, uyum, bütünlük ve dürüstlük"ü ortaklaşa destekliyoruz. Medeniyetler çatışması yaygarasına rağmen ilkelimize bağlı kalıyor, medeniyetler arası diyalogu hep birlikte savunuyor, belli medeniyetlere yönelik ayrımcılığa karşı çıkıyor ve dünya medeniyetlerinin çeşitliliğini korumaya çalışıyoruz.

Bugün dünya yeni bir çalkantı ve dönüşüm dönemindedir. Ortadoğu yeni ve derin değişimler geçiriyor. Arap halkının barış ve kalkınma özlemi çok daha güçlü, eşitlik ve adalet çağrıları her zamankinden daha canlıdır. Stratejik ortaklar olarak Çin ve Arap ülkeleri, halklarımıza daha fazla fayda sağlamak ve insanlığın gelişme mücadelesini ilerletmek için Çin-Arap dostluk ruhunu ileriye taşımalı, dayanışma ve işbirliğini güçlendirmeli ve ortak bir gelecek hedefiyle daha yakın bir Çin-Arap topluluğunu geliştirmelidir.

Bağımsız Kalmalı ve Ortak Çıkarlarımızı Savunmalıyız

Çin, Arap devletlerini kendi ulusal koşullarına uygun kalkınma yollarını bağımsız olarak keşfetmeleri ve geleceklerini sınırsız kendi ellerinde tutmaları konusunda destekliyor. Çin, Arap devletleriyle karşılıklı güveni derinleştirmeye; egemenlik, toprak bütünlüğü ve ulusal onur gibi konularda birbirini koşulsuz bir şekilde desteklemeye hazırdır. Bu konuda tüm taraflar, diğer ülkelerin iç işlerine karışmama ilkesini ortaklaşa desteklemeli, gerçek çok taraflılığa sadık kalmalı ve gelişmekte olan ülkelerin meşru hak ve çıkarlarını savunmalıdır.

Ekonomik Kalkınmaya Odaklanmalı ve Kazan-Kazan İşbirliğini Güçlendirmeliyiz

Kalkınma stratejilerimiz arasındaki sinerjiyi geliştirmeli, Kuşak ve Yol işbirliğini nitelikli ve verimli bir şekilde sürdürmeliyiz. Ekonomi ve ticaret, enerji ve altyapı geliştirme gibi geleneksel alanlarda işbirliğini pekiştirmeliyiz. Yeşil ve düşük karbonlu kalkınma, sağlık ve tıbbi hizmetler ile yatırım ve finans gibi yeni büyüme kanallarını güçlendirmeli; havacılık ve uzay, dijital ekonomi ve nükleer enerjinin barışçıl kullanımı dahil olmak üzere birçok alanda sınırlarımızı genişletmeliyiz. Ayrıca gıda güvenliği ve enerji güvenliği gibi zorluklarla da mücadele etmeliyiz. Çin, Küresel Kalkınma Girişimi'ni (GDI) uygulamak ve "Güney-Güney İşbirliği"nde sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için Arap tarafıyla birlikte çalışacaktır.

Bölgesel Barışı Desteklemeli ve Ortak Güvenlik İçin Çaba Göstermeliyiz

Çin, bazı zorlayıcı siyasi durumların çözüme kavuşturulmasında Arap bilgeliliğine güvenmekte, Ortadoğu'da ortak, kapsamlı, işbirlikçi ve sürdürülebilir bir güvenlik yapısı inşa etmede Arap tarafını desteklemektedir. Çin, uluslararası toplumu Ortadoğu halkının egemenliğine saygı duymaya ve bölgenin istikra-

rına katkıda bulunmaya çağırıyor. Çin, Arap tarafını Küresel Güvenlik Girişimi'ne (GSI) katılmaya davet ediyor ve Ortadoğu'da barış ve huzuru teşvik edecek önlemleri destekliyor.

İslamofobiye Karşı Mücadele Etmeliyiz

Uluslararası personel değişimini artırmamız, halklar arası işbirliklerini derinleştirmemiz ve yönetim deneyimi alışverişini teşvik etmemiz gerekiyor. İslamofobiye karşı mücadele etmeli, aşırılıkçılığa karşı mücadele konusunda işbirliği yapmalı ve terörizmi herhangi bir etnik grup veya dinle ilişkilendirmeyi reddetmeliyiz. İnsanlığın ortak değerleri olan barış, kalkınma, hakkaniyet, adalet, demokrasi ve özgürlükleri savunmalı, yeni dönemde medeniyetler arası alışveriş ve karşılıklı öğrenme için örnek teşkil etmeliyiz.

Zirvenin, yeni dönemde ortak bir geleceğe sahip bir Çin-Arap topluluğu inşa etme ve "Çin ile Arap Ülkeleri Arasında Kapsamlı İşbirliği Planının Ana Hatları"nı birlikte formüle etme kararını görmekten memnuniyet duyuyoruz. Bu kararın ilk takip adımı olarak Çin, önümüzdeki üç ila beş yıl içinde kalkınma desteği, gıda güvenliği, halk sağlığı, yeşil inovasyon, enerji güvenliği, medeniyetler arası diyalog, gençliğin gelişimi ve güvenlik alanlarında sekiz büyük işbirliği girişimini yürütmek için Arap tarafıyla birlikte çalışacaktır. Çin, Arap tarafını sekiz girişimin ayrıntıları hakkında bilgilendirmiştir. Çin ve Arap ülkeleri, bu girişimlerin en erken şekilde uygulanmasını sağlamak ve hızlı sonuç almak için işbirliği içinde olacaktır.

Başkenti Doğu Kudüs Olan Bağımsız Filistin Devleti'ni Destekliyoruz

Filistin meselesi Ortadoğu'da barış ve istikrarla bağlantılıdır. Filistin halkına yapılan tarihi haksızlıklar belirsiz olarak başıboş bırakılmamalıdır. Bir milletin meşru hak ve menfaatleri ticarete konu olmaz, bağımsız devlet kurma talebi reddedilemez. Uluslararası toplum, iki devletli çözüme ve "barış

Zirve sonunda, Birinci Çin-Arap Devletleri Zirvesi Riyad Bildirgesi yayınlandı.
(Xinhua, 2022)

için toprak” ilkesine olan bağlılığında kararlı olmalı, barış görüşmelerini ilerletmek için kararlı çabalar göstermeli, Filistin’e daha fazla kalkınma yardımı sağlamalı ve Filistin meselesinde adil bir çözüm için çaba göstermelidir. Son zamanlarda Arap devletlerinin çabalarıyla Filistin içi uzlaşmada önemli ilerlemeler kaydedildi. Çin bu gelişmeleri memnuniyetle karşılamaktadır. Çin’in, 1967’de çizilen sınırlara dayanan ve başkenti Doğu Kudüs olan, tam egemenliğe sahip bağımsız bir Filistin Devleti’nin kurulmasını kesin olarak desteklediğini bir kez daha yinelemek isterim. Çin, Filistin’in Birleşmiş Milletler’e tam üye olmasını istemektedir. Çin’in Filistin’e insani yardımları, ülkedeki geçim projelerine desteği ve Birleşmiş Milletler Yakın Doğu’daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı’na (UNRWA) yaptığı bağışlar devam edecektir.

Çin, Dünya Barışını Korumaya ve Ortak Kalkınmayı Teşvik Etmeye Kararlıdır

Bildiğiniz üzere, geçtiğimiz günlerde Çin Komünist Partisi, 20. Genel Kongresini başarıyla gerçekleştirdi. Kongre, Çin tarzı modernleşme yoluyla Çin ulusu-

nun canlanışını tüm cephelerde ilerletme görevlerini saptamış ve Çin’in gelecekteki kalkınması için kapsamlı bir plan sunmuştur. Çin, dünya barışını korumaya, ortak kalkınmayı teşvik etmeye ve insanlık için ortak geleceğe sahip bir topluluk oluşturmaya kararlı olarak devam edecektir. Çin, bağımsız bir barış dış politika izleme ve uluslararası adaleti destekleme konusunda kararlılığını sürdürüyor. Çin, “Barış İçinde Bir Arada Yaşamanın Beş İlkesi” temelinde küresel ortaklıkları genişleterek dostluk ve işbirliğini geliştirmeye kararlıdır. Karşılıklı fayda sağlayan dış açılma stratejisiyle hareket eden Çin, yüksek standartlı açılımı teşvik etmeye ve yüksek nitelikli Kuşak ve Yol işbirliğini ilerletmeye devam edecek. Bunu yaparak, Çin’in yeni gelişimi ile Arap ülkeleri ve tüm dünya için yeni fırsatlar yaratmayı diliyoruz.

Büyük bir amaç bir hayalle başlar ve sıkı çalışmayla gerçeğe dönüşür. Çin-Arap dostluğunun ruhunu ileriye taşıyalım, yeni dönemde ortak bir geleceğe sahip bir Çin-Arap topluluğu inşa edelim ve ilişkilerimiz için daha parlak bir gelecek için yolu gösterelim.

Teşekkürler! 🌸

Kuşak ve Yol Girişimi Bağlamında Çin ve Doğu Akdeniz Ülkeleri Arasında İşbirliği: Güncel Durum, Fırsatlar ve Zorluklar*

YE ZHANGXU

Doktora Öğrencisi
Şanghay Üniversitesi Beşeri Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü

Ye Zhangxu, Şanghay Üniversitesi Beşeri Bilimler Fakültesi'nde Dünya Tarihi alanında doktora öğrencisi ve Türk Araştırmaları Merkezi'nde araştırma görevlisidir. Araştırma alanları arasında Türkiye'nin çağdaş dış siyaseti ve geç dönem Qing Hanedanlığı ile Çin Cumhuriyeti dönemindeki Çin-Türk ilişkileri bulunmaktadır.

E-posta: yezx207@163.com

Geliş Tarihi: 21.11.2022

Kabul Tarihi: 07.02.2023

Atıf: Ye, Z. (2023). Kuşak ve Yol Girişimi Bağlamında Çin ve Doğu Akdeniz Ülkeleri Arasında İşbirliği: Güncel Durum, Fırsatlar ve Zorluklar. *BRIQ Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi*, 4(2), 62-77.

*Bu makale "Çin Eğitim Bakanlığı'nın Temel Felsefe ve Sosyal Bilimler Projesi" tarafından desteklenmektedir (17JZD036).
Çeviri: Ertuğrul Gazi Kızılök

ÖZ

Bu makale, Doğu Akdeniz bölgesinde Çin'in "Kuşak ve Yol Girişimi"ni (KYG) ilerletişindeki mevcut durumu araştırmakta ve bölgedeki bazı ana devletleri baz alarak Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar ve Tehditler (SWOT: GZFT) analizi yoluyla Çin'in bu girişimi ilerletme çabalarının güçlü yönlerinin ve yarattığı fırsatların yanı sıra dış zorluklar ve tehditlere odaklanmaktadır. Mevcut durumda Çin, Doğu Akdeniz bölgesindeki ülkelerle işbirliğini istikrarlı bir şekilde ilerletme sürecinde zorluklar ve risklerle karşı karşıyadır. "Büyük Oyun", bölgesel kargaşa, COVID-19 salgını ve diğer birçok belirsiz etken, bölgesel istikrar ile toplumsal ve ekonomik kalkınmayı etkiledi. Çin'in bu krizlerle nasıl başa çıkacağı ve bunları nasıl çözeceği konusu gelecekte "Kuşak ve Yol"un inşasını geliştirmek için can alıcı önemdedir.

Anahtar Kelimeler: Çin, Doğu Akdeniz, işbirliği, Kuşak ve Yol Girişimi.

Giriş

ÇİN'İN UZUN BİR SÜRE, STRATEJİK ODAĞI kendi çevresindeki bölgelere yönelikti ve Akdeniz'e ilişkin özel bir siyaseti yoktu. Ancak Kuşak ve Yol Girişimi (KYG) önerisi, Akdeniz bölgesinin coğrafi önemini öne çıkarmıştır.

Son dokuz yılın verilerine göre Çin, Türkiye, İsrail ve diğer Doğu Akdeniz ülkeleriyle birlikte KYG'nin inşası konusunda birçok önemli kazanım elde etti. Bununla birlikte, ABD'nin kuşatma politikası, çalkantılı bölgesel durum ve COVID-19 salgını, halen Çin'in Doğu Akdeniz bölgesinde

karşı karşıya olduğu başlıca krizler. Kriz sözcüğü Çince'de "Wei ji" olarak ifade edilir. "Wei" tehlikeli anlamına gelir ve "Ji" fırsat anlamına gelir. Bilgece olan "Wei ji" sözcüğüne göre tehlikenin olduğu yerde fırsat var demektir. Çin'in bu krizlerde fırsat kollaması zorlu bir görevdir.

Bu makale, GZFT Analizi yoluyla Çin ile Doğu Akdeniz ülkeleri arasındaki işbirliğinin stratejik bir incelemesini yapmak amacındadır. Genellikle rekabetçi bir iş ortamında uygulanan bu yöntemi jeostratejik olarak Çin'in Akdeniz bölgesindeki Kuşak ve Yol Girişimi'ne uygulamakta fayda vardır.

Tablo 1. Çin'in Doğu Akdeniz bölgesindeki KYG için jeostratejik bir SWOT Analizi.

KUVVETLER	FIRSATLAR	ZAFİYET VEYA TEHDİTLER
(İsrail, Türkiye, Yunanistan, Mısır) • Karşılıklı siyasal güven • Büyüyen ekonomi ve ticaret • Sık kültürel etkileşim	• Siyasi eşgüdüm • Altyapı bağlantısı • Engelsiz ticaret • Finansal bütünleşme • Halklar arası daha yakın bağlar	• Dış müdahale • ABD- Çin rekabeti • Bölgesel durumun istikrarsızlığı • COVID-19 salgını

Kaynak: Ye Zhangxu, 2023.

Çin ile Doğu Akdeniz Ülkeleri Arasındaki İşbirliğinde Mevcut Durum

Çin, KYG'yi önerdiğinden beri, dünya çapındaki çoğu ülkeden olumlu yanıtlar aldı. Temmuz 2022'nin sonunda Çin, Kuşak ve Yol üzerindeki 150'den fazla ülke ve uluslararası kuruluşla Kuşak ve Yol işbirliği belgelerini imzaladı ve toplam ticaret hacminin 12 trilyon dolara ulaştığı bu ülkelerde 140 milyar doları aşan doğrudan finansal olmayan yatırım gerçekleştirildi. Ayrıca, 31 ülkede 108 limana ulaşan "İpek Yolu Denizciliği" adını taşıyan 94 nakliye rotası bulunmaktadır (Belt and Road Portal, 2022). Başkan Xi Jinping'in İkinci Kuşak ve Yol Uluslararası İşbirliği Forumu'nda söylediği gibi, "Avrasya kıtasından Afrika'ya, Amerika'ya ve Okyanusya'ya Kuşak ve Yol işbirliği küresel ekonomik büyüme için yeni alanlar açtı, uluslararası ticaret için yeni platformlar üretti ve yatırım ve küresel ekonomik yönetişimi iyileştirmek için yeni yollar ortaya koydu. Gerçekten de bu girişim, ilgili ülkelerdeki insanların hayatlarını iyileştirmeye yardımcı oldu ve ortak refah için daha fazla fırsat yarattı" (Xinhua Haber Ajansı, 2022).

Akdeniz, Atlantik ve Hint Okyanuslarını birbirine bağlayan Asya, Afrika ve Avrupa arasında yüksek derecede stratejik bir kesişme noktasını temsil eder. Buna ek olarak, Akdeniz, Uzak Doğu'yu Avrupa'ya ve Atlantik'e bağlayan en kısa rotayı sağlamaktadır (Gürçan, 2021). Çin'de Han Hanedanlığı döneminde başlayan İpek Yolu, Çin ipeği ve porselenini Batı Bölgesi ve Güney Çin Denizi üzerinden buradan Avrupa ve diğer bölgelere satıldıkları Doğu Akdeniz bölgesine taşıdı. Bugün, okyanus taşımacılığının gelişmesiyle birlikte Akdeniz, dünyanın en işlek ve en önemli deniz yollarından biri olmaya devam etmektedir.

Öncelikle, "Yol" perspektifinden bakıldığında, Çin'in denizcilik inşasının sürekli olarak üzerinde durmasıyla, "Deniz İpek Yolu"nun ana inşa yönü Çin'in doğu kıyı limanlarından başlayıp Güney Çin Denizi ve Malakka Boğazı üzerinden Hint Okyanusu'na, oradan da Kızıldeniz'den Süveyş Kanalı yoluyla Akdeniz'e doğrudur. Doğu Akdeniz'den yayılarak doğuda Arap İslam dünyası, güneyde Mısır ile Afrika kıtası, batıda gelişmiş AB ekonomik alanı ve Türkiye boğazları üzerinden kuzeyde Karadeniz ile iletişimin mümkün olduğu söylenebilir.

İkinci olarak, “Kuşak” perspektifinden bakıldığında, “İpek Yolu Ekonomik Kuşağı”nın birkaç rotası olmasına rağmen, Çin’in batı bölgesinden Orta Asya’ya ve buradan Basra Körfezi’ne ve Akdeniz’e olan ana rota halen kadim İpek Yolu’nun yönüyle uyuşmaktadır. Nitekim İpek Yolu Ekonomik Kuşağı ile 21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu’nun Doğu Akdeniz’de kesişmesi bu bölgenin jeostratejik konumunun önemini vurgulamaktadır.

Özellikle Türkiye ve Çin’in coğrafi konumu ve uygunluğu, Deniz İpek Yolu boyunca denizcilikte işbirliğini geliştirmek için potansiyel faydalar sunmaktadır (Gürçan, 2021). Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın ŞİÖ Zirvesi oturum aralarında Cumhurbaşkanı Xi Jinping ile yaptığı görüşmede söylediği gibi, “Türkiye’nin ‘Orta Koridor’ planı ve KYG, ortak kalkınma ve modernleşmeyi desteklemek için iki ülkenin kalkınma stratejileri arasında sinerji oluşturmaya yönelik yoğun çabaların gösterilebileceği umulmaktadır” (Xinhua Haber Ajansı, 2022).

2022 yılı KYG’nin dokuzuncu yıldönümüdür. Son dokuz yılda Çin, KYG’yi fikirden eyleme geçirdi ve vizyonu gerçeğe dönüştürdü. Çin ve güzergah üzerindeki ülkeler arasında özellikle aşağıdaki beş açıdan verimli sonuçlar elde edilmiştir: Siyasal eşgüdüm, altyapı bağlantısı, engelsiz ticaret, finansal bütünleşme ve halklar arası daha yakın bağlar.

Siyasal Eşgüdüm

KYG, çok sayıda ülke ve uluslararası kuruluştan olumlu tepkiler alarak yüksek seviyede bir uluslararası işbirliği platformu haline geldi.

Çin ve çok çeşitli ülkeler tarafından Girişim’i inşa etmek için imzalanan belgeler yatırım, ticaret, bilim ve teknoloji, beşeri bilimler ve diğer alanları kapsıyor.

Ulusal düzeyde İsrail dışında Doğu Akdeniz bölgesindeki önemli ülkeler (Türkiye, Suriye, Mısır, Libya, Yunanistan ve Kıbrıs) Çin hükümeti ile anlaşmalar imzaladı. İsrail, Çin ile doğrudan bir işbirliği belgesi imzalamamış olsa da, “Kuşak ve Yol” inşası ile aktif olarak ilgilenmektedir. Ayrıca İsrail, Türkiye ve Mısır ile birlikte Asya Altyapı Yatırım Bankası’nın kurucu üyesidir.

Bölgesel düzeyde KYG, Türkiye’nin Orta Koridor girişimi, Avrupa Birliği’nin AB-Asya bağlantı stratejisi ve diğer bölgesel kalkınma planları ile etkin bir şekilde uyum sağlar. Ek olarak, Çin’in 2017 ve 2019’daki Uluslararası İşbirliği için Kuşak ve Yol Forumu, Kuşak ve Yol çerçevesi altındaki en yüksek düzeyli uluslararası platformlarıdır.

Altyapı Bağlantısı

Altyapı bağlantısı da Kuşak ve Yol gündeminde yüksek bir önceliktir. Geçen dokuz yıl boyunca, güzergâhlar üzerindeki ülkelerin çabalarıyla verimli ve sorunsuz uluslararası koridorların inşası hızlandırılmıştır. Demiryolları açısından Çin-Avrupa Demiryolu Ekspresi, Çin ile KYG boyunca yer alan ülkeler arasında birlikte işlerlik ve karşılıklı bağlantının etkili bir taşıyıcısı olarak, lojistiğin Kuşak ve Yol boyunca ülkeleri birbirine bağlamadaki rolünü daha da vurgulamaktadır. Temmuz 2022’ye kadar Çin-Avrupa Demiryolu Ekspresi, 24 Avrupa ülkesinde 200 şehri birbirine bağlayan 82 güzergah planlamıştır (He, 2022).

Rusya-Ukrayna çatışması bağlamında, Çin-Avrupa tren yolunun Çin'den Orta Asya üzerinden Türkiye'ye oradan da Avrupa'ya giden güney rotası hızla gelişmektedir. Limanlar açısından Çin, ev sahibi ülkelerin liman endüstrilerini ve hinterland ekonomilerini geliştirmelerine yardımcı olarak ve büyük ölçekli, modernize edilmiş limanların gelişimini sağlayarak çok sayıda denizaşırı liman inşa etti ve bunlara yatırım yaptı. Bunlar arasında Doğu Akdeniz bölgesindeki örnek projeler İsrail'de Ashdod Güney Limanı Projesi, Türkiye'de İstanbul Kuymak Limanı, Yunanistan'da Pire Limanı ve Mısır'da Damietta Uluslararası Konteyner Terminali'dir (PortSEurope, 2020; China Daily, 2017; Reuters , 2021).

Kesintisiz Ticaret

Girişim'e yatırılan çabalar, katılımcı ülke ve bölgelerde ticareti ve yatırımı serbestleştirdi ve kolaylaştırdı. Çin ve diğer Kuşak ve Yol ülkeleri arasındaki hizmet ticaretinde istikrarlı bir ilerleme görüldü. Çin, Doğu Akdeniz bölgesindeki Türkiye, Suriye ve Mısır'ın da aralarında bulunduğu Kuşak ve Yol üzerindeki 25 ülkenin en büyük ticaret ortağı haline geldi. Aynı zamanda Yunanistan ve Kıbrıs, Çin'in AB dışındaki en büyük ticaret ortaklarıdır. Çin-Türkiye Fotovoltaik Endüstri Parkı, Çin-Mısır TEDA Süveyş Ekonomik ve Ticari İşbirliği Bölgesi ve Çin-İsrail Changzhou İnovasyon Parkı gibi çeşitli platformlar da yerel halkı istihdam ederek ve ev sahibi ülkenin ekonomik kalkınmasını yönlendirerek Çinli ve yabancı işletmeler arasında işbirliğini üstlenmede de aktif bir rol oynamıştır (HANFY Solar, 2020; SETC, 2017; China Daily, 2022).

Finansal Bütünleşme

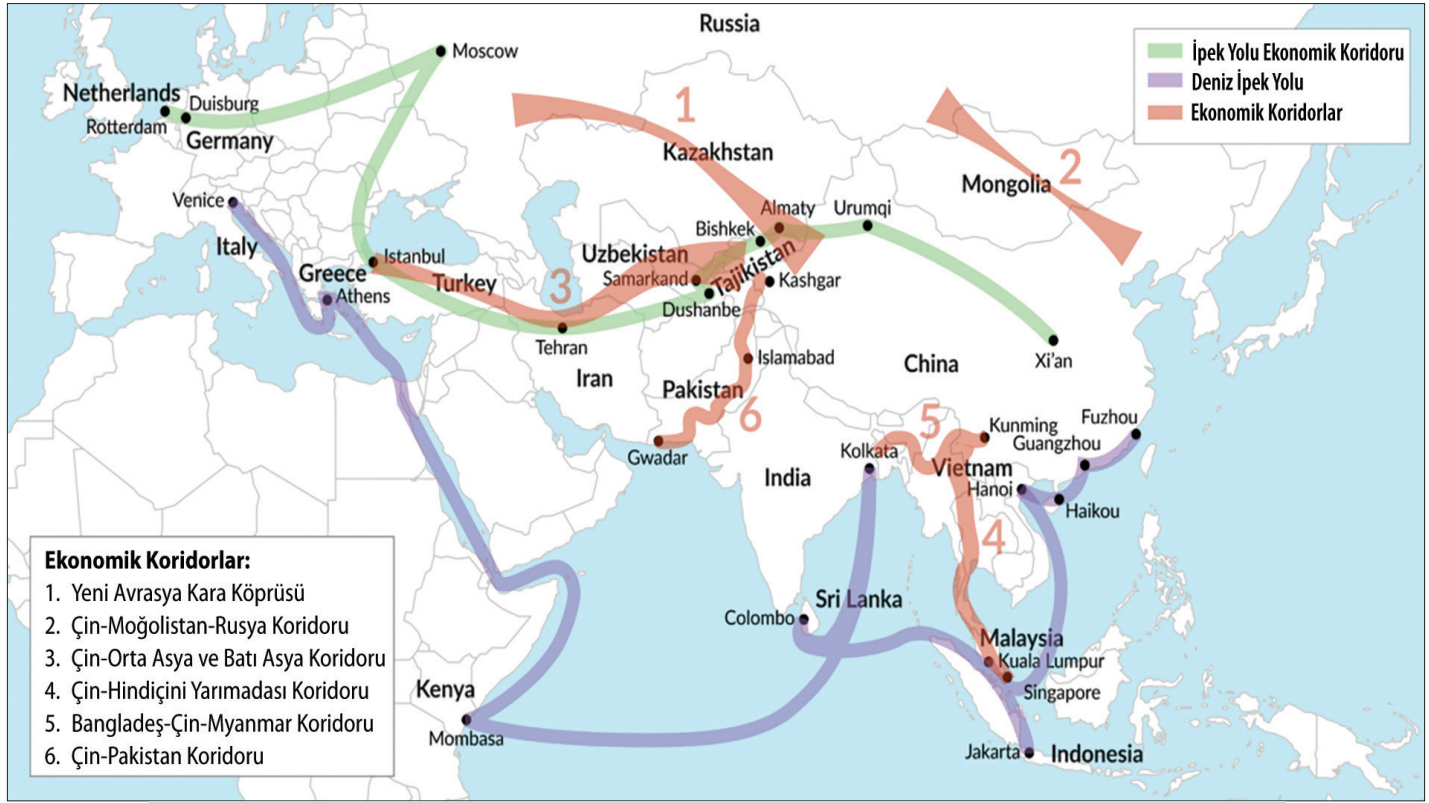
Finansal bütünleşme, KYG'nin önemli bir ayağıdır. Temmuz 2022'ye kadar Çin, Girişim'in 20'den fazla ülkesiyle ikili para takası düzenlemeleri ve 10 ülkesiyle Renminbi takas düzenlemeleri yaptı. Örnek sınır ötesi projelerden biri, ICBC tarafından Türkiye Tekstilbank'ın hisselerinin satın alınmasına dayalı olarak 2015 yılında ICBC Türkiye'nin kurulmasıdır. ICBC Türkiye 2022 yılında "En İyi Kurumsal Banka" ve "Yılın En Hızlı Büyüyen Kurumsal Bankası" ödüllerine layık görülmüştür (Hua, 2022).

Buna ek olarak, Girişim boyunca yer alan ülkelere daha iyi finansman desteği sağlamak için Asya Altyapı Yatırım Bankası ve İpek Yolu Fonu, güzergah üzerindeki ülkelerden kapsamlı destek aldı. Merkezi Pekin'de bulunan AAYB, Avrasya'daki post-hegemonik çok kutupluluğun bir parçası olarak ekonomik işbirliğinin bir başka lokomotifidir (Gürçan, 2020). Bugün, 2015 yılında 57 olan AAYB üye sayısı, Doğu Akdeniz'deki hemen hemen tüm ülkeleri kapsayacak şekilde 105'e yükselmiştir (The Economic Times, 2022).

Halklar Arası Daha Yakın Bağlar

Son yıllarda, Kuşak ve Yol ülkeleri geniş alanlarda diplomatik faaliyetler ve kültürel alışverişler yürüterek karşılıklı anlayış ve tanımayı geliştirmiş ve girişimi ilerletmek için sağlam bir kültürel temel oluşturmuştur.

Birincisi, Çin ile güzergâh üzerindeki ülkeler arasındaki kültürel alışverişler çeşitli biçimler almaktadır. Çin, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri, Türkiye, Yunanistan, Mısır ve Güney Afrika, farklı yıllarda Kuşak ve

KYG Ekonomik Koridorlarının Haritası. (Geopolitical Intelligence Services, 2019)

Yol ülkelerinin kültürlerini kutlamak için etkinliklere ev sahipliği yapmış, “İpek Yolu Turu” ve “Çin/Afrika Kültürleri” gibi yaklaşık bir düzine kültürel değişim markası geliştirmiştir. Çin ayrıca Konfüçyüs Enstitüsü programı aracılığıyla dünyanın her yerinden insanların Çin dili ve kültürünü idrakini teşvik etmektedir.

İkinci olarak Çin, COVID-19 salgınıyla savaşmak için yol üzerindeki ülkelerle de el ele verdi. 2021 sonu itibarıyla Çin, Doğu Akdeniz bölgesindeki tüm ülkelere çok sayıda salgın önleme malzemesi ve aşı sağladı. Çin ayrıca yardım malzemeleri aracılığıyla Suriye ve Libya’ya savaş sonrası

yeniden yapılanmayı desteklemek için aktif olarak yardım ediyor (Global Times, 2022).

Çin ve Doğu Akdeniz Ülkeleri İçin İşbirliği Fırsatları

Özellikle, Çin’in Akdeniz ülkeleriyle ilişkileri, tarihsel Batılı ortaklarının siyasetlerinin aksine, devletin içişlere karışmama siyaseti tarafından çerçevelenmektedir (Abdel & Jacobs, 2020). Bu, Çin’in KYG’nin Akdeniz ülkeleriyle ortak inşasını teşvik etmesi için istikrarlı bir temel oluşturdu. Bilhassa, Çin, bu bölgedeki tüm büyük ülkelerle, esas olarak aşağıdaki yönlerden görülebilen iyi ilişkiler sürdürmektedir.

Çin-İsrail İlişkileri

Görkemli bir kültüre, uzun bir tarihe ve uğramış olduğu birçok felakete sahip bir ulus olarak Yahudi halkı, İsrail'in geçen yüzyılda kurulmasından bu yana çok güçlü bir acı bilincine sahip oldu. Filistin-İsrail çatışmasına doğrudan katılan ve Orta Doğu'da çok sayıda savaş yaşayan İsrail, ulusal gücünü geliştirmek için her fırsatı değerlendirdi. İsrail, yüz ölçümü, nüfus büyüklüğü ve doğal kaynakları bakımından güçlü değildir, ancak kendisini yüksek teknoloji geliştirmede bir dünya liderine dönüştürmüş bir "teknolojik güç" ve "yenilikçi güç"tür. Çin'in İsrail ile diğer ülkeler ve Çin arasında türünün tek örneği olan "Yenilikçi Kapsamlı Ortaklık" kurması şaşırtıcı değildir (Knowledge at Wharton Staff, 2015).

Çin ile İsrail arasındaki diplomatik ilişkiler uzun, dolambaçlı ve karmaşık bir süreçten geçmiştir. İsrail, Orta Doğu'da Çin Halk Cumhuriyeti'ni tanıyan ilk ülke olmasına rağmen, 24 Ocak 1992'ye kadar Çin ile diplomatik ilişki

kuran son ülke oldu (Xiao, 2016). Ardından Çin ve İsrail, altyapı inşaatı, mühendislik, müteahhitlik ve yüksek teknoloji endüstrilerinde verimli bir işbirliği gerçekleştirdi (Bi, 2018). Ancak 2011'de Orta Doğu'da yaşanan dramatik değişikliklerden bu yana, İsrail'in "Doğu'ya Dönme" politikası ve Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi kol kola ilerledi ve iki ülke arasındaki ilişkilerde bir atılım ve dönüşüm sağlanmış oldu.

İlk olarak, Çin ve İsrail yüksek derecede karşılıklı siyasi güvene ve sık üst düzey diplomatik etkileşime sahiptir. 2017'de dönemin İsrail Ulaştırma Bakanı Katz, Çinli gazetecilerle yaptığı bir röportajda, "İsrail, Kuşak ve Yol planında aktif rol almaya ve onun kavşaklarından biri olmaya istekli" (GLOBES, 2018) demiştir. İsrail Başbakanı Bünyamin Netanyahu, 2013 ve 2017 yıllarında Çin'i iki kez ziyaret etti ve Çin ile iş birliği anlaşmaları imzaladı. Veriler, İsrail'in Kuşak ve Yol'u takip eden iki yıl içinde Çin ile ilgili personel bütçesini artırdığını gösteriyor. 2022 yılı, Çin ile İsrail arasında diplomatik ilişkilerin

kurulmasının 30. yıldönümüydü. Başkan Xi Jinping, İsrail Cumhurbaşkanı Isaac Herzog ile karşılıklı mektup alışverişinde bulunarak, Herzog ile çalışmayı ve yıldönümünü siyasi karşılıklı güveni güçlendirmek, karşılıklı yarar sağlayan ortaklığı derinleştirmek, halklar arası etkileşimi genişletmek ve iki ülkenin yenilikçi kapsamlı ortaklığının istikrarlı gelişimini teşvik etmek için bir fırsat olarak kutlamayı umduğunu söyledi (Xinhua Haber Ajansı, 2022).

Çin istatistiklerine göre, 1992’de yaklaşık 50 milyon dolar olan ikili ticaret hacmi, 2021’de 22.8 milyar dolara yükseldi.

İkincisi, Çin-İsrail ekonomik ve ticari değiş tokuşları geniş ölçüde çeşitlendirilmiştir ve bilim ve teknolojiye inovasyon işbirliği yeni gelişmeler yaratmaya devam etmektedir. Çin istatistiklerine göre, 1992’de diplomatik ilişkiler kurulduğunda yaklaşık 50 milyon dolar olan ikili ticaret, 2021’de 22.8 milyar dolara yükseldi. Bilim ve teknoloji işbirliği açısından, Çin ve İsrail 2017’de resmi olarak “Kapsamlı İnovasyon Ortaklığı”nı kurdular. Çin çok büyük bir pazara ve güçlü endüstriyel kapasiteye sahip. İsrail teknolojisi Çin’de kolayca sanayileşebilir. Ayrıca, bir Doğu Akdeniz kıyı ülkesi olarak İsrail’in liman inşaatı, Kuşak ve Yol’un altyapı projelerinin gelişimi ile örtüşmektedir. 2015 yılında Şanghay Uluslararası Liman Grubu (SIPG), “Deniz İpek Yolu’nun inşası için büyük önem taşıyan Hayfa Bayport Terminali’nin inşası ve işletmesi ihalesini kazandı” (Asia Times, 2022).

Son olarak, Çin ve İsrail, zengin ve çeşitli içeriğe sahip uzun bir kültürel alışveriş geçmişine sahiptir. İkinci Dünya Savaşı sırasında, Çin’de Şanghay ve diğer bölgeler on binlerce Yahudi mülteciyi bağrına basmıştır. Bu değerli tarihi

dostluk, Çin ile İsrail arasında bir dostluk ve alışveriş bağına dönüştü. 1993’teki uluslararası öğrenci değişiminden İsrail üniversitelerinde Konfüçyüs Enstitüleri’nin ve 2007’de Çin üniversitelerinde İbranice dil programlarının kurulmasına kadar, iki taraf eğitim alanında derin işbirliğini geliştirmeye devam etti. Ayrıca Çin ve İsrail, 24 çift dostluk şehri ve eyaleti oluşturmuş ve birçok büyük ölçekli kültürel değişim etkinliği düzenlemiştir.

Genel olarak, iki ülkenin karşılıklı tamamlayıcı doğaları açıktır. Çin için Tel Aviv’in ABD ve AB ile derin bağları, Çin’in Doğu Akdeniz ve Orta Doğu’daki bağlarını genişletmesine yardımcı olabilir. İsrail için ise Çin-İsrail bağları, İsrail’in Asya ile Avrupa arasındaki ticaretteki rolünü artırabilir (Harutyunyan, 2020). Daha da önemlisi İsrail, Kuşak ve Yolu Arap ülkeleriyle ilişkilerini ilerletmek için kullanmayı ve böylece Ortadoğu’daki kalkınmasını ve güvenliğini daha da değiştirmeyi umuyor.

Çin-Türkiye İlişkileri

Asya kıtasının doğu ve batı uçlarında yer alan Çin ve Türkiye coğrafi olarak uzak olmalarına rağmen tarih boyunca yakın ilişkiler sürdürmüşlerdir (Xiao, 2011). Her iki ülkenin de şanlı bir tarihi ve muhteşem bir medeniyeti vardır ve 1971 yılında Çin ile Türkiye arasında diplomatik ilişkilerin kurulması, iki ülke arasındaki ilişkilerde yeni bir aşamaya yol açmıştır. Yeni yüzyıldan itibaren her iki ülkenin kapsayıcı gücü artarken, Çin ve Türkiye ilişkilerin geliştirilmesine giderek daha fazla önem vermektedir. Çin için Türkiye, Avrupa, Asya ve Afrika’yı birbirine bağlayan ve İstanbul Boğazı ile Çanakkale Boğazı’nı da elinde tutan önemli bir bölgesel güçtür. Ünlü stratejist Zbigniew Brzezinski, burayı Avrasya jeostratejisinde çok önemli bir ülke olarak tanımlamıştır (Brzezinski, 1997).

Xi Jinping, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Semerkand'da bir araya geldi (16 Eylül 2022).
(Xinhua, 2022)

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AK Parti) 2002'de iktidara gelmesinden bu yana Türkiye, önemli ekonomik ve sosyal kalkınma başarıları elde etti. 2016'daki askeri darbe girişimi, Türkiye'deki siyasi durumu önemli ölçüde etkiledi (Yang, 2020). Aynı zamanda, değişen uluslararası durum ve Çin ile Asya-Pasifik bölgesinin yükselişi vesilesiyle Erdoğan hükümeti de aktif olarak dış siyasetini şekillendirdi ve Çin'in önermiş olduğu KYG'ye büyük ilgi gösterdi. Semerkant'ta düzenlenen son Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) zirvesinde, Cumhurbaşkanı Erdoğan özel konuk olarak katıldığı Zirve'de, Girişim'in inşasında iki taraf açısından da stratejik bir avantaj sağlayacak

olan, Türkiye'nin ŞİÖ'ye katılma isteğini açıkladı (Reuters, 2022).

Gelişmekte olan iki bölgesel güç olarak Çin ve Türkiye geleceğe bakmaktadır. İki ülke de, siyasi, ekonomik ve askeri güçleriyle orantılı olarak uluslararası arenada rol oynamak istiyor. Çin'in Kuşak ve Yol'u önerdiği 2013 yılından bu yana Girişim Türkiye'deki tüm sektörleri ilgilendiriyor. Ekim 2010'da Çin ve Türkiye, çeşitli alanlarda dostluk ve işbirliğini geliştirmek için stratejik ortaklığın kurulduğunu ve geliştirildiğini duyurdu. 2015 yılına gelindiğinde Cumhurbaşkanı Erdoğan, G20 Zirvesi oturum aralarında Xi Jinping ile bir araya geldiğinde, Türkiye'nin Girişim çerçevesinde

işbirliğine aktif olarak katılma isteğini dile getirdi. Görüşmenin ardından iki taraf, KYG'nin inşasını teşvik etmek için bir de mutabakat zaptı imzaladı (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Sitesi, 2015).

Çin ile Türkiye arasındaki ikili ticaret hacmi, bir önceki yıla göre %42.2 artarak 2021'de 34.2 milyar dolara ulaştı ve Çin, 2011'den bu yana on yıl üst üste Türkiye'nin en büyük ticaret ortağı oldu.

Hem Çin hem de Türkiye, ikili stratejik ve ekonomik çıkarların desteklenmesini ilk sıraya koyuyor, bu da mevcut durumda iki ülke arasındaki ikili ilişkilerin gelişmesi için gerçekçi bir motivasyondur. Ekonomik ve ticari işbirliği açısından Çin ile Türkiye arasındaki ikili ticaret, bir önceki yıla göre %42.2 artarak 2021'de 34.2 milyar dolara ulaştı ve Çin, 2011'den bu yana on yıl üst üste Türkiye'nin en büyük ticaret ortağı oldu ve olmaya devam etmektedir. İki taraf da, Kuşak ve Yol çerçevesinde demiryolları ve limanlar gibi büyük ölçekli projelerin inşasını istikrarlı bir şekilde teşvik ediyor. Türkiye'nin "Orta Koridor" planı, Kuşak ve Yol'un inşası ile yüksek stratejik uyuma sahip olan Asya ve Avrupa arasındaki ekonomik işbirliğini güçlendirmeyi hedefliyor.

Kara İpek Yolu açısından bakıldığında, Ankara-İstanbul hızlı tren projesinin 2014 yılında Çinli bir şirket tarafından açılması, altyapı bağlanabilirliği açısından her iki taraf için de bir milattır. Şu anda, Çin'in Xi'an şehriden kalkan en hızlı Çin-Avrupa Demiryolu Ekspresi, yaklaşık iki hafta içinde İstanbul'a ulaşabiliyor ve Çin ile Türkiye arasındaki kara ticaretini daha rahat hale getiriyor. "Deniz İpek Yolu" perspektifinden bakıldığında Türkiye, üç tarafı denizlerle çevrili olması, çok

sayıda limana sahip olması ve Avrupa ile Asya'yı birbirine bağlaması gibi avantajları sayesinde KYG'nin inşasında daha belirgin bir konuma sahip olmak istemektedir (Zou, 2018). Çin-Türkiye liman işbirliğini temsil eden bir proje, 2015 yılında China Merchants International Technology Co., Ltd. (CMIT) tarafından Türkiye'nin 3. büyük konteyner terminali olan Kumport'un %65 hissesinin satın alınmasıdır. Yüksek hızlı demiryolları ve limanların inşası, Erdoğan'ın tarihi projeler olarak çok övdüğü Türkiye'nin "önemli devlet" konumunu güçlendirecektir (Li, 2017).

Buna ek olarak, Kuşak ve Yol inşası, Çin ile Türkiye arasında güvenlik düzeyinde derinlemesine ortaklığı da geliştiriyor. Uzun yıllardır hem Çin hem de Türkiye terör nedeniyle ciddi şekilde tehlike altında ve Türkiye de Orta Doğu kargaşasının ön saflarında yer alıyor. Bu nedenle, terörle mücadelede işbirliğinin güçlendirilmesi, bir yandan bölgesel güvenlik ve istikrarın korunmasına yardımcı olurken, diğer yandan iki taraf arasında çeşitli alanlarda ortaklıklar için istikrarlı bir dış ortam sağlayabilir. Ağustos 2017'de Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi, Pekinde dışişleri bakanları düzeyinde yapılan görüşmelerin ardından Türkiye Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu ile terörle mücadele işbirliği anlaşması imzaladı. Erdoğan 2019'da Çin'e yaptığı ziyarette, "Türkiye aşırılığa kesinlikle karşıdır ve Çin ile siyasi karşılıklı güveni artırmaya ve güvenlik işbirliğini güçlendirmeye isteklidir" (CGTN, 2019) demiştir. Çin'in 2011'de Çin vatandaşlarının Libya'dan dönüşü için İstanbul'u geçiş noktası olarak kullandığını belirtmekte fayda vardır.

Çin'in "Çin rüyası" gibi, Türkiye'nin de kendi "Türkiye Rüyası" vardır ve geçmişte olan bazı anlaşmazlıklara rağmen, iyi bir ortaklık için umutları vardır. İletişimi güçlendirerek, anlaşmazlıkları bir kenara bırakarak ve ortak çıkarlar bularak, iki ülke somut işbirliği yaparak risklerden kaçınabilir.

Çin-Yunanistan İlişkileri

Hem Çin hem de Yunanistan, dünya medeniyetlerinin doğum yerleridir ve her ikisinin de gerçekte ilişkilerinin bilgeliliğini şekillendiren uzun tarihleri vardır (Shi & You, 2020). Çin ve Yunanistan ortaklık için iyi bir temele sahiptir. Kuşak ve Yol'un 2013 yılında Çin ve Yunanistan'ın üst kademelerinin stratejik liderliğinde hayata geçirilmesinden bu yana karşılıklı siyasi güven derinleşmiş, ekonomik ve ticari ilişkiler yakınlaşmış ve çeşitli alanlarda işbirliği giderek artmıştır.

Son yıllarda Çin ile Yunanistan arasında ekonomik ve ticari ilişkilerde önemli bir ilerleme kaydedilmiştir.

2.000 yıldan daha uzun bir süre önce, eski İpek Yolu iki kadim uygarlık olan Çin ve Yunanistan'ı birbirine bağladı. Kara ve Deniz İpek Yolu'nun önemli kesişim noktasında yer alan Yunanistan, KYG'nin inşası için doğal bir ortaktır ve bu konuda Çin ile Mutabakat Zaptı imzalayan ilk gelişmiş Avrupa ülkesidir. 2014 yılında Çin Başbakanı Li Keqiang, iki ülke arasındaki ticaret ve yatırım alanında ortaklığı geliştirmek için Yunanistan'ı ziyaret etti. 2019'da Xi Jinping ve Yunanistan Cumhurbaşkanı Pavlopoulos karşılıklı ziyaretlerde bulundular ve Kuşak ve Yol konusunda çeşitli anlaşmalara vardılar. Çin ve Yunanistan'ın üst düzey liderleri arasındaki düzenli etkileşimi sürdürmek, yalnızca dostluklarını derinleştirmekle kalmayacak, aynı zamanda iki ülke arasındaki karşılıklı siyasi güvenin pekişmesine yardımcı olacak ve çeşitli alanlarda pratik ortaklıkları geliştirmek için rehberlik etmede önemli bir

rol oynayacaktır (SHINE, 2022).

Son yıllarda Çin ile Yunanistan arasında ekonomik ve ticari ilişkilerde önemli bir ilerleme kaydedilmiştir. İkili ticaret hacmi, 1990'ların başında 100 milyon doların altındayken 2021'de 12.15 milyar dolara sıçradı. Kuşak ve Yolda Çin-Yunan ekonomik ve ticari işbirliğinin amiral gemisi projesinde başarılı inşası, COSCO Group'un Yunanistan'ın Pire Limanı'na yaptığı yatırımdır (Financial Times, 2015). Limanın satın alınması, Çin'in onu Akdeniz'de önemli bir merkez haline getirmesi için zemin hazırladı. Huawei, ZTE, Samsung, HP ve Sony gibi büyük şirketler zaten Avrupa pazarına girmek için limanı kullanmaktalar. Pire Limanı projesi sadece Yunanistan'ın ekonomik kalkınmasına önemli katkılar sağlamakla kalmamış, aynı zamanda çok sayıda yerel istihdam da yaratmıştır. Daha geniş anlamda, AB ve Euro bölgesinin bir üyesi olarak Yunanistan, Çin'e Kuzey, Doğu ve Batı Avrupa'nın yanı sıra son derece umut verici güneydoğu Avrupa ve Karadeniz pazarına açılan bir kapı sunuyor (Chaziza, 2018).

2022 yılı, Çin ile Yunanistan arasındaki diplomatik ilişkilerin 50. yıl dönümüdür ve Çin ile Yunanistan bunu Kuşak ve Yol çerçevesinde çeşitli alanlarda daha derin işbirliğini teşvik etmek için bir fırsat olarak değerlendirmelidir. Wang Yi'nin Yunanistan Dışişleri Bakanı Nikos Dendias'a telefonda söylediği gibi:

"Çin ile Yunanistan arasında son 50 yılda yaşanan dostane ilişkiler, eski uygarlıklar arasındaki karşılıklı anlayışın ve yakınlığın gerçek bir yansıması ve zamanın gidişatının canlı bir örneğidir. Bu ilişkiler barış, kalkınma ve kazan-kazan iş birliği adına Çin ile Avrupa ülkeleri arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi için iyi bir örnek oluşturmaktadır" (Çin Halk Cumhuriyeti Yunanistan Büyükelçiliği, 2022).

3 Temmuz 2022'de, Mısır Cumhurbaşkanı Çin yapımı hafif raylı ulaşım aracının deneme seferine katıldı. (Mısır Cumhurbaşkanlığı, 2022)

Çin-Mısır ilişkileri

İki eski uygarlık arasındaki dostane ilişkilerin uzun bir tarihi vardır. Çin ve Mısır halkları, 1956'da yeni Çin ile Mısır arasında diplomatik ilişkilerin kurulması için sağlam bir tarihi temel oluşturan 20. yüzyıldaki ulusal kurtuluş mücadelesi sırasında zorlukları paylaştılar (Yu, 2016). Mısır'ın benzersiz tarihi kimliği ve coğrafi konumu, onu Orta Doğu ve Doğu Akdeniz bölgesindeki en etkili ülkelerden biri ve Kuşak ve Yol inşası için önemli bir merkez haline getiriyor. Uzun bir süredir Çin ve Mısır, güçlü bir stratejik ortaklık temeline, yakın ekonomik temaslara ve sıkı kültürel alışverişlere sahiptir.

İlk olarak, iyi siyasi ilişkiler işbirliği için sağlam bir temel oluşturur. Modern zamanlarda

Çin ve Mısır, Batılı sömürgecilerin işgalinden birlikte zarar gördüler. Ulusal bağımsızlıktan sonra, karşılıklı destek ve ortak refah gibi stratejik bir duygunun doğmasına yol açan birçok benzer zorlukla karşılaştılar. Özellikle, 1955'teki Bandung Konferansı'nda, Başbakan Zhou Enlai ve Nasır, "Barış İçinde Bir Arada Yaşamanın Beş İlkesi"ni savundular. Soğuk Savaş sırasında üçüncü dünyanın sesini yükselten ve iki ülkenin uluslararası arenadaki statüsünü ve itibarını artıran Bandung ruhunu ortaklaşa şekillendirdiler. 2000 yılında "Çin-Afrika İşbirliği Forumu"nun kurulmasından 2014 yılında iki taraf arasında kapsamlı bir stratejik ortaklık kurulmasına kadar 21. Yüzyıl boyunca, Çin-Mısır ilişkileri uluslararası durumdaki fırtınalı değişimlere göğüs gerdi ve ilerlemeye devam etti.

İkinci olarak, Çin-Mısır ticaret ve ekonomik mübadeleleri son yıllarda istikrarlı bir şekilde büyümüştür. 2012’de Çin, ABD’yi geride bırakarak Mısır’ın en büyük ticaret ortağı ve en büyük ithalat kaynağı oldu. Mısır’daki Süveyş Kanalı, Çin’in Avrupa ve Afrika ile deniz ticareti için en uygun rota olan “21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu”nun inşası için önemli bir yoldur. Ayrıca, 2008 yılında kurulan Çin-Mısır Süveyş Ekonomik ve Ticari İşbirliği Bölgesi, Çin hükümeti tarafından onaylanan ulusal düzeydeki deniz aşırı ekonomik ve ticari ortaklık bölgelerinin ikinci parçasıdır. Başkan Xi Jinping, Ocak 2016’da Mısır ziyareti sırasında, Cumhurbaşkanı Abdul Fettah al Sisi ile birlikte buradaki ortaklık parkının açılışını yapmıştır (Wang, 2017).

Son olarak, Çin ve Mısır’ın uzun tarihlerinde pek çok medeniyet ortaklığı vardır ve her iki taraf da çeşitli ve zengin kültürel alışveriş biçimlerine sahiptir. Mısır ile medeniyetler diyaloguna büyük önem veren Çin hükümeti, Mısır’da büyükelçilik kültür ofisleri ve kültür merkezleri ile dört Konfüçyüs Enstitüsü açtı. Ayrıca Çin-Arap Forumu ve Çin-Afrika Forumu, Çin ile Mısır ve geniş açıdan Arap dünyasındaki ülkeler arasındaki temas için önemli platformlardır. (Çin Halk Cumhuriyeti Yunanistan Büyükelçiliği, 2022).

Kuşak ve Yol İnşasının Doğu Akdeniz’de Karşılaştığı Tehditler

Kuşak ve Yol, Çin’in yeniden canlanması ve yükselişi için bir dönüm noktası girişimidir. Sadece ticari yolun bir uzantısı değil, aynı zamanda ulusal çıkarların ve güvenliğin sınırlarının da bir uzantısıdır (Chu & Gao, 2015). Çin, 2013 yılında KYG’yi başlattığından bu yana, aşağıdaki nedenlerle birçok yanlış yorumu beraberinde getirdi. İlk olarak, Çin’in uzun süredir devam eden reform ve dışa açılma siyaseti, ABD ve Batı tarafından temsil edilen kapitalist ülkelerdeki

şüpheyi hâlâ değiştirmedir. İkincisi, Çin’in barışçıl yükselişi, Amerika Birleşik Devletleri’nin bu yüzyılın başından beri yüksek alarm durumuna geçmesine neden oldu ve Obama yönetimi ile mevcut Biden yönetimi, Çin’in gelişimini kontrol altına almak için ellerinden geleni yaptı. Üçüncüsü, Çin tarafından önerilen KYG, küreselleşme bağlamında bölgesel kalkınmaya derinden entegre olmuştur ve aynı zamanda bölgesel vaziyetlerden de derinden etkilenmiştir (Gürçan, 2021).

Kuşak ve Yol’un inşasında kilit bir bölge olan Doğu Akdeniz, Avrupa, Asya ve Afrika olmak üzere üç kıtayı birbirine bağlar ve bölgesel ekonomik iş birliğini etkilemede büyük jeoekonomik öneme sahiptir. Bununla birlikte, bölgesel ekonomik kalkınmanın dengesizliği, bölgenin istikrarsızlığı ve bölge dışı güçlerin stratejik oyunu, Girişim’in inşasında yüzleşilmesi gereken gerçek sorunlardır.

Öncelikle, Doğu Akdeniz bölgesinde büyük güçlerin oyunu kızışıyor. ABD, Obama yönetiminden bu yana stratejik odağını Asya-Pasifik bölgesine kaydırmış olsa da, bu bölgedeki taahhütlerinden tamamen vazgeçme niyetinde değil. ABD için Çin’in temsil ettiği gelişmekte olan ülkelerin yükselişi, onun “küresel hegemonyasını” tehdit ediyor. Bu nedenle ABD, bölgesel güçleri kontrol altında tutmak için elinden gelenin en alasını yapıyor ve tek bir yerel aktörün baskın hale gelmesini engellemeye çalışıyor (Yeğin, 2022). ABD ve ittifak sisteminin küresel ve bölgesel ilişkilerde hala bir şekilde baskın bir rol oynayabileceği kabul ediliyor. Örneğin Trump yönetimi döneminde başlatılan ABD-Çin ticaret savaşı Biden yönetimine kadar devam etti ve teknoloji sektöründe yoğunlaştı. Bu, Çin’in güzergah üzerindeki ülkelerle ekonomik işbirliğini ciddi şekilde etkileyecektir.

Tipik bir örnek İsrail’dir. Batılı güçler, Çin’in Doğu Akdeniz’deki liman inşaatının ABD’nin deniz hakimiyetine meydan okuduğunu ve Altıncı Filo’nun güvenli seyrüseferini tehdit ettiği için İsrail’e Çin’in SIPG ile yaptığı liman anlaşmasını

yeniden gözden geçirmesi için baskı yaptığını ileri sürdü. Çin'in Akdeniz'deki liman yatırım projeleri, herhangi bir askeri liman içermeksizin kendine özgü ticari özellikler sergilemektedir. Diğer bir örnek de Yunanistan. Çin'in yalnızca Yunanistan ile yaptığı işbirliği anlaşması, AB'nin Çin'in eylemlerinin AB ekonomik entegrasyonunu baltalamayı amaçladığı algısını derinleştirdi. Örneğin, AB ağır topları, jeoekonomik ve jeopolitik erişimini Akdeniz'e doğru genişletme ve bölgedeki mevcut normları ve düzeni yeniden şekillendirme girişimiyle Çin'i potansiyel bir düzen bozan ve çetin bir rakip olarak algılamaktadır.

Arap Baharı, Orta Doğu bölgesinin manzarasını büyük ölçüde alt üst ederek bölgesel çatışmaların patlak vermesine ve çözülmemiş sorunların devam etmesine yol açtı.

İkincisi, bölgesel istikrarsızlık ve bölgedeki ülkelerin sık yaşanan iç krizleri Kuşak ve Yola birçok güvenlik sorunu getirdi. Tarihsel ve pratik nedenlerden dolayı, eşit olmayan ekonomik gelişme, dini ve etnik çatışmalar, Doğu Akdeniz'in bölgesel gelişimini uzun süredir rahatsız etmektedir. 2011'de Arap Baharı, Orta Doğu bölgesinin manzarasını büyük ölçüde alt üst ederek bölgesel çatışmaların ve sıcak noktaların patlak vermesine ve çözülmemiş sorunların devam etmesine yol açtı (Zou, 2018). Örneğin, 14 Nisan 2018'de, Suriye, Doğu Guta'daki şüpheli kimyasal saldırı hakkında kapsamlı bir soruşturma yapılmadan ABD, İngiltere ve Fransa ile birlikte Suriye tesislerine 100'den fazla füze fırlattı ve bu da Suriye'deki durumu karmaşık hale getirdiği gibi Orta Doğunun ve KYG'nin inşası için gerekli barış ortamına büyük zarar vermiştir (Uluslararası Kurtarma Komitesi, 2018).

2022'nin başlarında patlak veren Rusya-Ukrayna

çatışması, bölgesel durumu yeniden kötüleştirdi ve dünya çapında bir enerji ve gıda krizine yol açtı. Rusya ve Orta Doğu, uzun süredir Çin'in en önemli enerji kaynakları olmuştur ve Çin'in enerji güvenliği sisteminde kilit bir konuma sahiptir. Bu da Çin'i enerji ithalatında, ithalat bölgelerine aşırı yoğunlaşma ve bölgedeki dalgalı durumun daha da artıracığı deniz ulaşım yollarına aşırı bağımlılık gibi sorunlarla karşı karşıya bırakmıştır. Bu nedenle Çin, "Kuşak ve Yol"un inşası yoluyla "güvenlik için kalkınma" kavramını savunmayı ve bağlantısızlık ile tarafsızlık stratejisine bağlı kalarak Orta Doğu'da karşılıklı yarar sağlayan bir enerji çıkarları topluluğunun kurulmasını teşvik etmeyi umuyor.

Üçüncüsü, pandeminin etkisi altında ekonomik toparlanma ve kalkınma, dünyanın karşı karşıya olduğu önemli sorunlar haline geldi. Aniden patlak veren COVID-19 neredeyse tüm dünyayı kasıp kavurdu ve bundan Doğu Akdeniz bölgesindeki ülkeler de mustarip oldular. Çin, 2022'nin ilk yarısında yalnızca %2,5 ile reform ve dışa açılmadan bu yana en küçük altı aylık ekonomik büyüme olan GSYİH ile salgın yüzünden ekonomik gelişimi üzerinde artan bir baskı yaşıyor. Bu, Kuşak ve Yol inşaatının karşı karşıya olduğu uluslararası ekonomik ortamın özellikle, güzergah üzerindeki ülkelerde ikili ticaretteki gerileme, üretim kapasitesi işbirliğindeki yavaş ilerleme ve sınır ötesi turizmdeki durgunluk bakımından iyimser olmayışına neden oldu.

Şu anda aşılama oranlarının artması ve güzergah üzerindeki ülkelerdeki siyaset değişikliği ile Çin ve güzergah üzerindeki ülkeler arasındaki çeşitli iş birlikleri kademeli olarak yeniden başlıyor. COVID-19 salgını, güzergah üzerindeki ülkelerle nitelikli işbirliğine dayalı kalkınmanın birincil görevinin, güzergah üzerindeki ülkelerin sadece gelişimlerini değil, dayanıklılıklarını artırmak ve hayatta kalma yeteneklerini geliştirmek olduğunu göstermektedir (Zhang, 2021).

Sonuç

KYG, Çin'in yeni tarihsel koşullar altında reformu ve dış açılımı derinleştirmesi ve karşılıklı yarar ile kazan-kazan durumunu teşvik etmesi için uluslararası bir platformdur. Bir uçta son derece dinamik Asya ekonomik çemberi, diğer uçta gelişmiş Avrupa ekonomik çemberi var. Avrupa ve Asya'nın kesişme noktası olan Doğu Akdeniz, bunun inşasında çok önemli bir stratejik role sahiptir. Çoklu kimlikleriyle sadece Türkiye değil, Yunanistan, Mısır gibi Avrupa ve Afrika ile sıkı bağları olan ülkeler de var. Pratik bir bakış açısından, Çin'in Kuşak ve Yol çerçevesinde bu ülkelerle ortaklıkları güçlendirmesi, yalnızca Asya ve Avrupa'da bölgesel kalkınmanın teşvik edilmesinde önemli bir etkiye sahip olmayacak, aynı zamanda uluslararası siyasi ve ekonomik düzenin doğru yönde korunmasında da özel bir öneme sahip olacaktır.

Bu makale, Çin'in bu bölgede KYG'nin inşasını geliştirmek için önemli avantajlar olan siyasi, ekonomik ve kültürel yönler de dahil olmak üzere Çin ile Doğu Akdeniz'deki büyük ülkeler arasındaki iyi ilişkileri analiz etmektedir. Ancak öte yandan, Çin ile ABD arasındaki rekabet önümüzdeki birkaç yıl içinde zirveye ulaşabilir ve Doğu Akdeniz bölgesindeki mevcut durum tam olarak istikrarlı değildir. Bunların hepsi Çin'in yüzleşmesi gereken dış zorluklardır.

Kuşak ve Yol Projesinin öneri safhasından inşasına değin dokuz yıl geçti. Bu arada içsel ve dışsal çevresi birçok değişikliğe uğradı ve tanıtım modu da sürekli olarak ayarlandı. Bununla birlikte, nasıl ayarlanırsa ayarlansın, Çin hükümeti her zaman Kuşak ve Yol inşaatını yüksek kalitede teşvik etme, çeşitli çatışmaları

dengeleme, her taraftan kaynakları koordine etme ve kalkınma ile güvenliği entegre etme ihtiyacını vurguladı. Kuşkusuz, zaman geçtikçe Kuşak ve Yol işbirliği daha fazla canlılık ve yaratıcılık gösterecektir. Salgın sonrası dönemde, Çin ve Doğu Akdeniz bölgesindeki ülkeler stratejik ve kalkınma düzeyinde durmalı ve karşılıklı yarar sağlayacak şekilde anlayışlarını derinleştirmelidir.

Kaynakça

- Abdel Ghafar, A. & Jacobs, A. (2020, July). China in the Mediterranean: Implications of Expanding Sino-North Africa Relations. The Brookings Institution. <https://www.brookings.edu/research/china-in-the-mediterranean-implications-of-expanding-sino-north-africa-relations/> sitesinden alındı.
- Asia Times. (2022, September 30). On China, US and Israel should talk tech, not trade. <https://asiatimes.com/2022/09/on-china-us-and-israel-should-talk-tech-not-trade/>
- Belt and Road Portal. (2022). Ninth anniversary report card of "One Belt, One Road". <https://www.yidaiyilu.gov.cn/xwzx/gnxw/281310.htm> sitesinden alındı.
- Brzezinski, Z. (2016). The grand chessboard: American primacy and its geostrategic imperatives. Basic books.
- CGTN. (2019, July 2). Xi praises Erdogan for not allowing anti-China activities in Turkey. <https://news.cgtn.com/news/2019-07-02/China-Turkey-agree-to-deepen-cooperation-on-fighting-terrorism-10hmKo7u12/index.html> sitesinden alındı.
- China Daily. (2022, March 7). China-Israel ties bloom spectacularly. <http://global.chinadaily.com.cn/a/202203/07/WS622560c4a310cdd39bc8ac82.html>
- Chaziza, M. (2018). The Chinese Maritime Silk Road Initiative: The Role of the Mediterranean. *Mediterranean Quarterly*, 29(2), 54-69.
- Chen, Y. (2020). Developments in China-Turkey Relations: A View From China. *Critical Sociology*, 46(4-5), 777-787.
- Chu, Y., & Gao, Y. (2015). China's Belt and Road Initiatives: three questions to be answered. *International Economic Review*, (02), 90-99.

- Chu, Y., & Gao, Y. (储殷; 高远), (2018). 中国“一带一路”战略定位的三个问题(zhōng guó “yī dài yī lù” zhàn lüè dìng wèi de sān gè wèn tí). 新丝路学刊(xīn sī lù xué kǎn), 2期.
- Çin Yunanistan Büyükelçiliği. (2022). Wang Yi Speaks with Greek Foreign Minister Nikos Dendias on the Phone. http://gr.china-embassy.gov.cn/eng/zgyw/202205/t20220514_10686148.htm sitesinden alındı.
- Financial Times. (2016). “Greece Picks China’s COS CO in Port Deal”. www.ft.com/content/d65aa7c4-bfb1-11e5-846f-79b0e3d20eaf sitesinden alındı.
- Gürçan, Efe Can. (2021). A Neo-Mahanian Reading of Turkey and China’s Changing Maritime Geopolitics. *Belt & Road Initiative Quarterly*, 2(1), 23-35.
- Gürçan, Efe Can. (2019/2020). Building a Fair World Order in a Post-American Age. *Belt & Road Initiative Quarterly*, 1(1), 6-16.
- Gürçan, Efe Can. (2020). The Construction of “Post-Hegemonic Multipolarity” in Eurasia: A Comparative Perspective. *The Japanese Political Economy*, 46(2-3), 127-151.
- Global Times. (2022). Syria joins BRI to rebuild amid wars, Western sanctions, pandemic via cooperation with China. <https://www.globaltimes.cn/page/202201/1245834.shtml> sitesinden alındı.
- HANFY Solar. (2020, November 12). CETC and Turkey Kalyon Group signed a 500MW photovoltaic industrial park phase II project contract. <https://hanfysolar.com/cetc-and-turkey-kalyon-group-signed-a-500mw-photovoltaic-industrial-park-phase-ii-project-contract/> sitesinden alındı.
- Hua Xia, (2022) “ICBC Türkiye receives 4 prizes at Global Banking and Finance Awards 2022”. <https://english.news.cn/20220813/a6ff479641044a79ae3bd44ba32ff036/c.html> sitesinden alındı.
- Uluslararası Kurtarma Komitesi. (2018). Behind the headlines: Attacks on Eastern Ghouta. <https://www.rescue.org/article/behind-headlines-attacks-eastern-ghouta> sitesinden alındı.
- Yu, J. (2016). Sixty Years of Sino-Egyptian Relations: Retrospect and Prospect. *Arab World Studies*, (05), 3-16.
- Bi, J. (2018). Readjustment of Israel’s Strategy toward the Middle East and China-Israel Cooperation under the Belt and Road Initiative, *Contemporary World*, 2018(12), 64-67.
- Knowledge at Wharton Staff. (2015). “Why Tech Transfer Is Key to Stronger China-Israel Ties”, Retrieved from <https://knowledge.wharton.upenn.edu/article/why-tech-transfer-is-key-to-stronger-china-israel-ties/> sitesinden alındı.
- Zhang, N. (2021). The Influence of Covid-19 Epidemic on Central Asian Countries’ Participation in the Belt and Road Cooperation. *Academic Journal of Russian Studies*, (01), 84-97.
- Reuters. (2022). Turkey’s Erdogan targets joining Shanghai Cooperation Organisation, media reports say. <https://www.reuters.com/world/middle-east/turkeys-Erdogan-targets-joining-shanghai-cooperation-organisation-media-2022-09-17/> sitesinden alındı.
- The Economic Times. (2022). FM urges AIIB to scale up investment in renewal energy, smart technologies. <https://economictimes.indiatimes.com/industry/renewables/fm-urges-aiib-to-scale-up-investment-in-renewal-energy-smart-technologies/articleshow/95605709.cms> sitesinden alındı.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Sitesi. (2015). President Erdogan Attends Turkey-China Business Forum. <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/34005/president-Erdogan-attends-turkey-china-business-forum.html> sitesinden alındı.
- TEDA SUEZ. (2017). Historical Evolution. <https://www.setc-zone.com/system/2017/04/26/011260619.shtml> sitesinden alındı.
- Xian, X. (2016), “The Belt and Road” and China-Israel Relations, *West Asia and Africa*, (02), 91-108.
- Wang, J. (2022), “5 highlights in 50 years of China-Greece relations”, *SHINE*, <https://www.shine.cn/opinion/2206056424/> sitesinden alındı.
- Xiao, X. (2011). China and Turkey: Forging a New Strategic Partnership, *West Asia and Africa*, (09), 14-28.
- Xinhua Agency. (2022, September 16). Xi meets with President Recep Tayyip Erdogan of Türkiye. <http://en.people.cn/n3/2022/0916/c90000-10148247.html> sitesinden alındı.
- Yegin, M. (2022). United States Policy in the Eastern Mediterranean. *Comparative Southeast European Studies*, 70(3), 439-461.
- Zhang, C., & Xiao, C. (2022). China’s infrastructure diplomacy in the Mediterranean region under the Belt And Road Initiative: Challenges ahead ?. *Mediterranean Politics*, 1-25.
- Shi, Z. & You, N. (2020). Prospects for the development of Sino-Greek relations under the “Belt and Road” initiative. *China National Conditions and Strength*, (01), 70-71.
- Zou, Z. (2018). China’s Participation in Turkey’s Port Development: Opportunities and Risks. *Contemporary World*, (05), 70-74.
- Zou, Z. (2018). New Geopolitical and Economic Patterns in the Middle East and Their Impact on “Belt and Road”. *Contemporary World and Socialism*, (06), 174-180.
- Zou, Z. & Isik, A. F. (2022). China’s Seaport Investment In The Mediterranean Region and EU’s Interrogative Approach. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 1-18.

İtalya ve BRICS Alternatifi

FABRIZIO VERDE*

Gazeteci

**Fabrizio Verde gazeteci ve çevrimiçi gazete l'AntiDiplomatico'nun editörüdür. Verde, United World International düşünce kuruluşu ve uluslararası dergi ve gazetelerde jeopolitik analizci olarak görevler almaktadır. Bolivarcı Venezuela Cumhuriyeti'nin Napoli Başkonsolosluğu tarafından yayınlanan Amerindia dergisi ve çeşitli ulusal gazetelerle işbirliği yapmıştır. Napoli L'Orientale Üniversitesi Siyaset Bilimi mezunudur.*

Geliş Tarihi: 17.11.2022

Kabul Tarihi: 17.01.2023

Atıf: Verde, F. (2023). İtalya ve BRICS alternatifi. *BRIQ Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi*, 4(2), 78-82.

ÖZ

İtalya, Avrupa Birliği'nin koyduğu katı parametreler ile ABD tarafından dayatılan politikalar arasında sıkışmış, sınırlı egemenliğe sahip bir ülkedir. Roma'nın düşüşü pandeminin etkileriyle ve Giorgia Meloni liderliğindeki yeni Atlantikçi hükümetin bağlılık yemini ettiği ABD/AB/NATO üçlüsünün dayattığı Rusya karşıtı politikalara bağlanmasıyla daha da hızlandı. Yine de bir alternatif var: BRICS. Gelişmekte olan ülkelerin bu ortak oluşumuna katılmak veya onlarla yakın işbirliği yapmak, İtalya'nın kafesinden kurtulmasına, Akdeniz'in ağırlık merkezindeki dengeleyici güç olmaktan doğan doğal rolünü ve kaybettiği egemenliğini yeniden kazanmasına olanak sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: ABD, Akdeniz, Avrupa Birliği, BRICS, İtalya.

Giriş

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KATI PARAMETRELERİ, İtalya'yı çok az manevra alanı olan bir kafese hapsedmektedir. İtalya, AB'de ortalama ücretlerin son 30 yılda düştüğü tek ülkedir. 1990'dan bu yana, İtalyadaki ücretler yerinde sayarken, diğer birçok gelişmiş ülkede ücretler önemli ölçüde arttı. 2020'de, Covid-19'un etkisiyle İtalyadaki ortalama ücretler, 30 yıl önceki seviyenin %2,89 altına düşerek yıllık 37.769 dolara geriledi. 1990 ve 2020 yılları arasını kapsayan aynı dönemde OECD bölgesindeki ücretler %33,09 arttı. Bu değişim, ücretlerin aynı dönemde üçe değilse bile ikiye katlandığı eski Sovyet bloğu veya eski SSCB ülkelerinden oldukça farklıdır (IZA Institute of Labor Economics, 2020).

İtalya'ya yakın ekonomiler dikkate alındığında

AB'nin geri kalan ülkeleriyle yapılan karşılaştırma da daha iyi sonuçlar vermiyor. Örneğin, Almanya ve Fransa'da ortalama ücretler başlangıçta da zaten yüksek olmasına rağmen sırasıyla %33,7 ve %31,1 arttı. Ücretlerdeki en düşük artışlar Güney Avrupa'da gerçekleşmiş olsa da buralardaki değişim bile Roma'dakinden daha olumluydu. Örneğin Yunanistan'da artış %30'du. Birçok yönden İtalya'ninkine benzer bir iş gücü piyasası dinamiğine sahip olan İspanya'da ortalama ücret biraz da olsa (+%6,2) arttı (Openpolis, 2021).

1990'ların başında İtalya - ortalama yıllık ücretler açısından - yedinci sıradaki Avrupa ülkesiydi ve Almanya'nın hemen arkasından geliyordu. 2020'de ise on üçüncü sıraya gerileyerek, 1990'da daha düşük ücretlere sahip olan Fransa, İrlanda, İsveç ve İspanya gibi ülkelerin altına düştü (Openpolis, 2021).

Lira yerine ortak Avrupa para birimini benimseyerek sözde Avro Bölgesi'ne katıldığından beri, İtalyan ekonomisi büyük bir acı içindedir. Durum, perişan edici olarak tanımlanabilir. 1985 ve 2001 yılları arasında İtalya'nın gayri safi yurtiçi hasılası 482 milyar avro (%44) büyümüştü. İtalya'nın avroya dahil olduğu 2002 yılı ile 2017 yılı arasında büyüme 31 milyar avro olarak gerçekleşti. Yani on beş yıl içinde zar zor %2'lik büyüme oranına ulaştı (Bloomberg, 2018).

Son otuz yılda, Roma'nın neredeyse tamamen Washington ve Brüksel'in çıkarlarına tabi kılındığına tanık olduk.

Avroya geçişle birlikte, İtalyan ekonomisinin her zaman güçlü noktası olan ihracat aniden düştü. 1985 ile 2001 yılları arasındaki verileri tekrar incelediğimizde İtalya'nın ihracatının %136,3 büyüdüğünü görüyoruz. Bunun yanında, avroya geçişten sonra bu büyüme %40,9 gibi mütevazı bir seviyede durdu (Panorama, 2018).

Bugün kişi başına düşen GSYİH 1999'dakiyle aynı seviyededir, işsizlik hala çok yüksektir ve sanayi üretimi zayıflamaktadır. (Eurostat, 2022)

Yukarıdakilerin tümü, güçlü bir itibari paraya sabitleme yapmış olmanın etkileridir. Uygulamada, İtalya için avroya geçmek, büyük ölçüde Lirayı Alman Markına bağlamakla eş değerdi.

Belli ki, Antonio Gramsci'nin dediği gibi, "tarih öğretir ama hiç öğrencisi yoktur". Nitekim İtalya, 1926 gibi erken bir tarihte,

Faşist rejim sırasında, Benito Mussolini, Liranın -o sırada dünyanın referans para birimi olan- Sterlin karşısında değerinin yükseltilmesi (revalüasyon) politikasının izleneceğini açıkladığında da aynı hatayı yapmıştı.

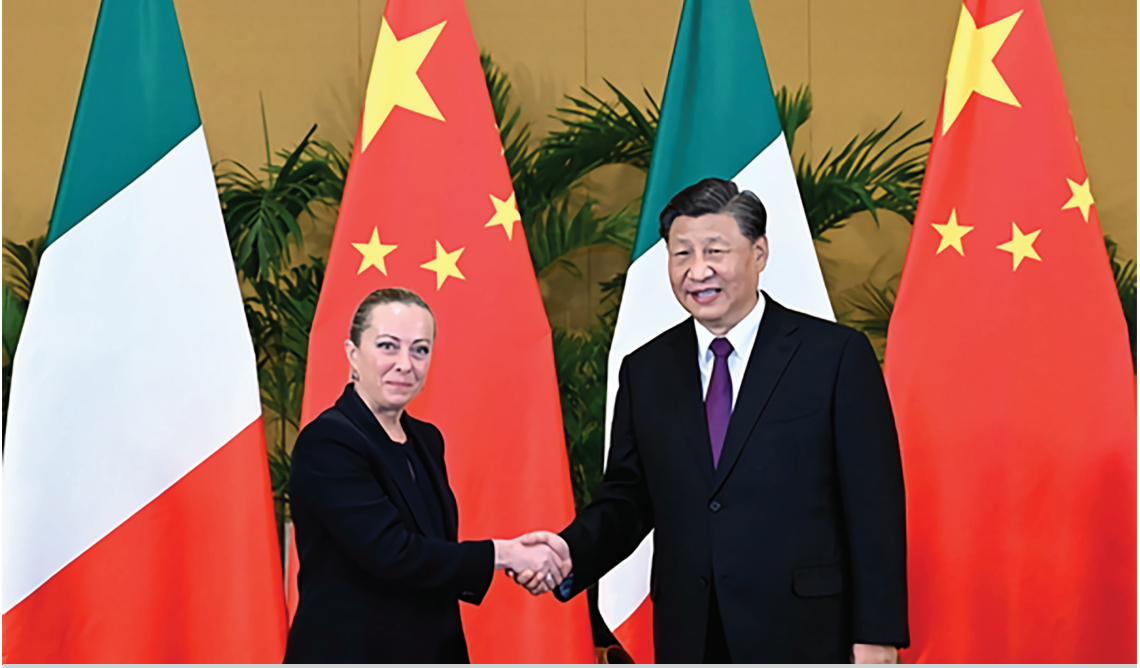
Sonuçlar bugünlere benzerdi: Üretimin çökmesi, artan işsizlik, büyük ticaret açığı ve ücretlerde düşüş.

ABD'nin Akdeniz Politikası ve İtalya'nın Yeni Hükümeti

İtalyan politikasının önünde engel olan bir başka faktör daha var: Amerika Birleşik Devletleri. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden bu yana, Washington'un İtalyan dış politikasının gerçek yöneticisi olduğu bir gerçektir. Sözde 'Prima Repubblica' yıllarında bile İtalya, temelde sınırlı egemenliğe sahip bir ülke olarak kalmasına rağmen, kendisi için önemli özerklik alanları oluşturmayı başarmıştı. Son otuz yıldaysa Roma'nın neredeyse tamamen Washington ve Brüksel'in çıkarlarına tabi kılındığına tanık olduk.

Obama'nın ikinci dönemi ve Donald Trump'ın dört yılı boyunca, Akdeniz'de (Mare Nostrum) -özellikle Doğu Akdeniz'de- açıkça ABD kademeli olarak geri çekilmekteydi. Demokrat Joe Biden'ın iktidara gelişiyle ABD, Rimland'ın bir bölümünü ve bununla birlikte Rusya ve Çin gibi Avrasya güçlerinin yükselişini kontrol altına almak için bir kez daha Akdeniz ağını örmeye başladı. Bir diğer amaç da deniz ve kara jeopolitik paradigmalarını bütünleştirmeye çalışan Çin'in Yeni İpek Yolu'nun başarısını önlemektir.

Bu jeopolitik senaryoda, Giorgia Meloni liderliğindeki Atlantikçi bir hükümete sahip olan İtalya, güney kanada yönelik yeni NATO

Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, İtalya Başbakanı Giorgia Meloni ile 16 Kasım 2022'de Bali'de bir araya geldi.
(Çin Halk Cumhuriyeti Hindistan Elçiliği, 2022)

stratejisinde önemli bir rol oynayabilir. Biden'ın eski dış politika danışmanı olan Michael Carpenter'ın 2020'de 'La Stampa' gazetesine verdiği röportajda söylediği gibi: "Bunu İtalyanlarla birlikte koordine etmemiz gerekmektedir. Bence NATO'nun güçlendirilmesi gereken Kuzey Afrika ve Akdeniz ile ilgili güney stratejisi için son derece önemli bir rol oynayacaksınız. Bu bölgelerde liderlik rolü üstlenebileceğinizi düşünüyoruz." (La Stampa, 2020). Aynı zamanda, Doğu Akdeniz havzası söz konusu olduğunda ABD, NATO'nun merkezi askeri noktası olarak, özellikle Türk karşıtı bir işlevle, Yunanistan'ı seçmiştir. Bunda, giderek Doğu'yla yakınlaşan Türkiye'yi kuşatmak amacıyla Yunanistan ve Kıbrıs'ı piyon olarak kullanmayı öngören askeri ve jeopolitik bir strateji inşa etmiş olmasının da payı bulunmaktadır.

BRICS Alternatifi

Bahsedilen koşullar, İtalya'yı gittikçe kritik hale gelmekte olan bu boğucu atmosferden kendini nasıl çıkaracağını düşünmeye zorlamaktadır. Dahası, Avrupa Birliği'nin Moskova'nın sağladığı ucuz gazı bağımlı olduğu koşullarda, Rusya'ya uygulanan yaptırımlar nedeniyle enerji krizinin kendini iyice hissettirme riski vardır.

Bu bağlamda İtalya, rotasını yeni çok kutuplu dünyayı temsil eden BRICS'e (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika) çevirebilir.

BRICS grubu, Rusya'nın çok kutuplu bir uluslararası sistem için çalışan ülkeler arasında işbirliğini geliştirme isteği üzerine kuruldu. Bu kuruluşla rekabet yerine işbirliği, daha dengeli bir kalkınma ve reel ekonominin finansal ekonomi üzerindeki birincil rolüne geri dönüş hedeflendi.

BRICS, düşüşte olan Avrupa Birliği'nden farklı olarak üye devletlerin kendi özgün benliklerini destekleyen, koruyan ve geliştiren bir projedir. Ulus devletlerin egemenliğine, toprak bütünlüğüne, bağımsızlığına, birliğine ve egemen eşitliğine değer vermektedir. BRICS'e katılan İtalya, Rusya ve Çin'in katkısıyla, geçmişte olduğu gibi Akdeniz'in ağırlık merkezi, birleştirici ve istikrarı sağlayan gücü olma rolünü yeniden kazanabilir. Bu proje aynı zamanda enerji sektöründe Eni, savunma sektöründe Leonardo gibi 'şampiyonları', tarım-gıda pazarını ve turizm sektörünü daha da geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Dahası, resmi olarak halen Atlantik sistemi içinde bulunmasına rağmen, bugün Avrasya'yla yakın ilişkiler kurmaya başlayan ve BRICS adayı başka bir Akdeniz ülkesi daha vardır: Türkiye. Türkiye'nin Akdeniz'deki jeopolitik öncelikleri İtalya ile uyusmaktadır ve o da aynı İtalya gibi bir deniz gücüdür. Roma ve Ankara, birlikte çalıştıklarında Akdeniz'i istikrara kavuşturarak ve emperyalistleri kovarak onu bir fırsatlar denizi haline getirme yeteneğine sahip olacaklardır. Bu BRICS'in de arzu ettiği bir durumdur.

BRICS alternatifi, İtalya'nın kendisini Avrodan ve Avrupa Merkez Bankası'ndan kurtarmasına ve böylece kaybettiği para politikası egemenliğini geri kazanmasına izin verecektir. Böylece Roma, ülkeyi iflasa sürükleyen bu kafesten kurtulmayı başarabilecektir. Nihayetinde İtalya, Soğuk Savaş sırasında oynadığına benzer bir diplomatik rolü yeniden kazanabilecektir.

ABD'nin gerilemesi ve Avrupa'nın kendi kendini sabote etmesi, eşi benzeri görülmemiş

senaryoların ortaya çıkmasının koşullarını oluşturmaktadır. Ancak bu hükümetin böyle bir yola girebilecek siyasi iradesi ve hatta muhtemelen buna yetecek gücü bile yoktur. Gramsci'yle bitirecek olursak: "Eski dünya ölüyor. Yeni dünya yavaş yavaş ortaya çıkıyor. Ve ikisinin şafağında, canavarlar doğuyor." 🌸

Kaynakça

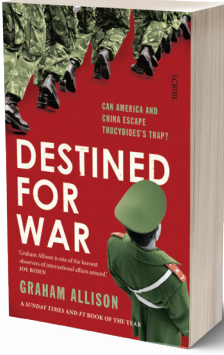
- Bloomberg (2018), Is the Euro to Blame for Italy's Economic Woes? Retrieved from <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-12-18/is-the-euro-to-blame-for-italy-s-economic-woes#xj4y7vzkg>
- Eurostat (2022), Main GDP aggregates per capita. <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/> adresinden alındı.
- Çin Halk Cumhuriyeti Hindistan Elçiliği. (2022) http://in.china-embassy.gov.cn/eng/zgxw/202211/t20221117_10976697.htm adresinden alındı.
- IZA Institute of Labor Economics (2020), Covid-19 and the labor market. Retrieved from <https://covid-19.iza.org/crisis-monitor/italy/>
- La Stampa (November 2020), Carpenter: "Per Biden l'Italia è strategica ma attenti a Russia e Cina". Retrieved from <https://www.lastampa.it/topnews/primopiano/2020/11/11/news/carpenter-per-bidenl-italia-e-strategica-ma-attenti-a-russia-e-cina-1.39524269/>
- Openpolis (2021), L'Italia è l'unico paese europeo in cui i salari sono diminuiti rispetto al 1990. Retrieved from <https://www.openpolis.it/numeri/litalia-e-lunico-paese-europeo-in-cui-i-salari-sono-diminuiti-rispetto-al-1990/>
- Panorama (2018), L'euro ha rovinato l'Italia, lo dice Bloomberg. Retrieved from <https://www.panorama.it/economia/euro-rovinato-italia>
- Telos Press (1975), Reference from History, Philosophy and Culture in the Young Gramsci

BİLİM VE ÜTOPYA E-MAĞAZADA!

Güncel sayı, eski sayılar, e-arşiv ve
çok daha fazlasına online erişin!

magaza.bilimveutopya.com.tr

Kayıp Küresel Denge*

Jeopolitik değişim üzerine son yayınlar

DOMINIK PIETZCKER**

Macromedia Uygulamalı Bilimler Üniversitesi

JEOPOLİTİK ÜZERİNE YAZILAN EN SON kitaplar, biraz farklı bakış açılarıyla yazılmış olsalar da, ortak bir fikre sahipler. Başlangıç noktaları, Atlantik'ten Asya yarımküresine doğru olan bariz jeostratejik kaymadır. Batı'dan Doğu'ya yönelen bu çarpıcı güç kayması Avrupa devletleri için ne ifade etmekte? Çin'in dünya siyasetinde baskın bir güç olarak yükselişi şüphesiz çağımızın en büyük siyasi ve ekonomik meydan

okumasıdır. Batı (yani Amerika ve Avrupa)'nın çıkarlarının, gücünün ve sınırlarının yeniden tanımlanması da dahil olmak üzere tamamen yeni bir küresel düzen anlamına gelmektedir. Batı Avrupa ve Kuzey Amerika, küresel ölçekte en etkili sosyo-ekonomik ve kültürel oluşum olma iddialarını yitirdiler. Bugün Asya, dünya çapındaki insan nüfusunun kabaca yüzde 75'ini temsil ediyor. Çin'in ulusal yükselişi ve küresel

* Çeviri: Ertuğrul Gazi Kızılak

** Dominik Pietzcker, 2012'den beri Macromedia Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Hamburg ve Berlin Kampüslerinde tam zamanlı profesör ve Medya Fakültesi üyesidir. Freiburg/Br. Üniversitesi, Dublin Trinity College ve Viyana'da felsefe, tarih ve edebiyat okudu. 1996'dan 2010'a kadar siyasi kamu kurumlarında (Federal Başkanlık Ofisi, AB Komisyonu, Alman hükümetinin Federal Basın Departmanı) kreatif direktör olarak çalıştı ve Universität der Künste (UdK) Berlin ve Technische Universität (TU) Dresden'de ders verdi. 2014'ten beri Alman Girişimciler Vakfı'nda (Stiftung der Deutschen Wirtschaft, SDW) fahri jüri üyesidir. Cambridge Üniversitesi Darwin Koleji'nde ders vermektedir ve İstanbul İktisadi Üniversitesi'nde araştırma görevlisidir. 2017'den beri Çin'deki üniversitelerde, Zhejiang Üniversitesi Şehir Koleji'nde (Hangzhou) ve Tongji Üniversitesi'nde (Şanghay) dersler verdi. Kültürlerarası, Çin-Almanca ve sosyo-ekonomik konularda düzenli olarak yayınlar yapmaktadır.

ekonomik genişlemesi, tarihsel Batı hakimiyetine saldırganlık değilse de bir meydan okuma olarak algılanıyor. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan Batı üstünlüğü geçmişe aittir veya en hafif tabirle yok olup gitmektedir.

Son yayınlar, küreselleşmenin bu yeni aşaması ve rekabet halindeki iki güç olan ABD ve Çin arasındaki doğrudan ve dolaylı çatışma riskleri üzerine kafa yoruyor.

Çin lideri Xi Jinping, Çin Komünist Partisi 20. Genel Kongresi'ndeki son konuşmasında yurtdışındaki temsilcilere, siyasi analistlere ve karar vericilere yönelik bir hitapta bulunmuştu: “Dünya yeni bir döneme girdi; çalkantı ve değişim dönemine. Çin'i bastırmaya ve kontrol altına almaya yönelik dış girişimler her an artabilir. Bu nedenle olası tehlikelere karşı daha dikkatli; en kötü senaryolarla başa çıkmaya hazırlıklı ve şiddetli rüzgarlara, dalgalı sulara ve hatta tehlikeli fırtınalara dayanmaya hazır olmalıyız” (Yiu, 2022; Böge, 2022). Rusya'nın Ukrayna'ya girmesinden bu yana, "tehlikeli fırtına" şimdiden uğursuz bir gerçek haline geldi ve yalnızca Batılı devletlerin Rusya ile değil, aynı zamanda Çin Halk Cumhuriyeti ile ilişkilerini de yeniden şekillendirdi (Gujer, 2022). Hem entelektüeller hem de siyasetçiler tarafından yapılan son yayınlar, küreselleşmenin bu yeni aşaması ve rekabet halindeki iki güç olan ABD ve Çin arasındaki doğrudan ve dolaylı çatışma riskleri üzerine kafa yoruyor.

Harvard profesörü Graham Allison, etkileyici çalışması “Destined for War”ı 2017'de yayınlamıştı. Allison'ın ana fikri, ilk kez Yunan tarihçi Thucydides tarafından açıklanan, “yükselen ve alçalan iki güç” arasındaki olası çatışmadır. Bu çatışma bir

şart olmasa da – Allison'ın gözünde – oldukça muhtemeldir (Allison, 2022, s. 47): “Yükselen ve hakim bir güç arasındaki çekişme, genellikle kıt kaynaklar üzerindeki rekabeti yoğunlaştırır. (...) Hayatta kalmak için çok önemli olduğuna karar verdiği bir devletin ithalatını reddetme girişimi, savaşı kışkırtabilir.” Tarihsel bir model olarak, yükselen ve gerileyen güçlerin istikrarsız takımyıldızı, Almanya ve Fransa arasındaki kanlı çatışmalarda (1870/1871), iki Dünya Savaşında (1914–1918; 1939–1945) ve Amerika ile Japonya arasındaki (1941–1945) Asya-Pasifik çatışması üzerinden algılanabilir. (Allison, 2017, s. 244). Her hegemonyacı çekişmenin kaçınılmaz olarak savaşa sonuçlanıp sonuçlanmadığı açık bir soru olarak kalmaktadır. Tarih, sonunu bilmez. Ancak Allison, Amerika Birleşik Devletleri ile Çin arasındaki gerilimlerin ve muhtemel çatışma alanlarının altını çizerek kendi fikrini ortaya koyuyor: “devasa bir ABD ticaret açığı, ithalat vergileri, çözülmemiş hukuki sorular, her iki tarafın Asya-Pasifik'teki jeostratejik emelleri, Hongkong ve Tayvan'ın konumlarındaki farklı anlayışlar“. Hegemonyayı kaybetmek, kazanmak kadar zordur. Bu çatışma hatlarının yalnızca ABD ile Çin arasında olduğu açık gibi görünse de, Avrupa buna mesafeli duramaz.

Günümüz küresel gerilimlerinin siyasi analizcileri için özellikle ilginç olan, Batı Avrupa'nın jeopolitik bir oyuncu olarak yeniden tanımlanmasıdır. Rusya'nın müdahalesi, Kremlin'in Avrupa devletleri arasındaki çelişkili ve rekabet eden çıkarların sonucu olarak Batı Avrupa'nın çöküşü ve zayıflığı varsayımına dayanıyordu. Avrupa kendisiyle ve kendine özgü sorunlarıyla meşgul görünüyor: azınlık hakları, eğitim sektörünün ihmal edilmesi, azalan askeri harcamalar, devlet otoritesinin sorgulanması, cinsel özgürlük vb. Ve elbette, devlet ve sivil toplum arasındaki bu gerilimleri çarpıtmak ve abartmakta her zaman siyasi bir çıkar vardır.

Ukrayna'daki savaşın nihai sonucu, Putin'in Batı'nın zayıflığına dair varsayımının doğru olup olmadığını kanıtlayacak. Avrupa'nın tam kalbinde uzun, acımasız ve yıkıcı bir çatışma - bunun 21. yüzyılda olabileceğini kim düşünebilirdi? Ukrayna krizinin bir sürpriz olarak ortaya çıkması, Avrupa hükümetlerinde ve siyasi kurumlarında, özellikle Almanya'da boğucu bir analitik yeterlilik eksikliğini ifade ediyor. Bununla birlikte, Avrupa'nın bu savaşta Ukrayna'yı destekleme isteği, Rusya Cumhurbaşkanı ve yönetimdeki çevresi tarafından beklenenden daha güçlü. Bu gerilimler, çatışma üzerine yazılan yayınlara nasıl yansımakta?

Alman parlamentosunun etkili Dış İlişkiler Komitesi başkanı Norbert Röttgen, süslü kitabı "Savaş Zamanlarında Manifesto - Bir Daha Asla Çaresiz Olmaz!" (Röttgen, 2022)'da Alman ve Avrupa dış politikasının siyasi bağımsızlık ile ekonomik uyum arasındaki ikilemini anlatıyor (Röttgen, 2022, s. 122): "Çin ile sistemik çatışma, yalnızca Batı ile Çin arasındaki ilişkileri belirlemeyecek, aynı zamanda öngörülebilir gelecekte tüm uluslararası ilişkileri etkileyecektir. Çin ile yeni bir Soğuk Savaş, Almanya'nın ve Avrupa'nın çıkarına değil. Çin ile her alanda işbirliği imkanları aranmalıdır." Yine de Röttgen, hem ekonomide hem de savunmada Transatlantik ilişkilerinin yeniden canlanmasından yana. Amerika, sık sık Avrupa'nın dış politika anlayışıyla çelişerek kendi ulusal çıkarlarını sıkı sıkıya takip etse de, yine de Batı Avrupa devletlerinin en güçlü ve en olası müttefikidir. Röttgen, jeopolitik ve ekonomide bir rönesans ve Transatlantik ilişkilerin "canlandırılması" olasılığını tanımlar (Röttgen, 2022, s. 110). Ancak Amerika'nın zamanla değiştiğini de kabul ediyor. Popülist

slogan "Önce Amerika!" yalnızca Amerikan dış siyasetinin gerçek önceliklerini açığa vurur.

Biden yönetimi altında, ABD için en büyük jeostratejik zorluk, şaşırtıcı bir şekilde hala Çin. İki güç arasındaki jeopolitik güç mücadelesi, Batı Avrupa'yı tarafsız bir konumda bırakmıyor. Başkan Trump'ın değişken kararları, milliyetçi retorik ve Avrupa'nın tuhafliklarına yönelik açık küçümsemesi, Transatlantik ilişkilerinin altın çağının geçmişte kaldığını kanıtladı. İttifak oybirliği gösteriyor, ancak yalnızca Avrupa çıkarları Amerika'nın siyasi ve ekonomik hakimiyet algısıyla aynı çizgide olduğu sürece - ve bunun tersi de geçerli. Batı'da rakipsiz bir hegemon olmasına rağmen, Amerika'nın da müttefiklere ihtiyacı var. ABD, şüphesiz Avrupa'daki Transatlantik çıkarlarının en ateşli destekçisidir. Polonya Cumhurbaşkanı Andrzej Duda'nın Varşova'da Joe Biden'a en güçlü askeri gücün temsilcisi olarak hitap etmesine şaşmamalı (Duda, 2022): "Eşsiz liderliğiniz, bu noktada güçlü liderliğiniz için teşekkür ediyoruz (...) ABD'nin Kuzey Atlantik İttifakı'nda ve ayrıca Avrupa-Atlantik bağlarının güçlendirilmesi için sağlam liderliğini ümit ediyoruz."

Norbert Röttgen, kitabını Ukrayna'da savaşın patlak vermesinden sonra yazdı. Rusya'nın Doğu Avrupa'daki müdahalesi, bir an için de olsa Avrupa Birliği, NATO ülkeleri ve ABD arasındaki ilişkileri sıkılaştırıyor. Soğuk Savaş zamanlarında olduğu gibi, Batı'nın ortak bir düşmanı var. Bununla birlikte, Röttgen, bu ortak çıkarlar yüzeyinin ötesinde bir yabancılaşmanın belirtilerini açıkça görmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nin kendi jeostratejik gündemi var - ne yazık ki Avrupa'nın yok. Röttgen, savunma, jeostrateji ve ekonomide daha fazla Avrupa bağımsızlığını kesinlikle tavsiye ediyor.

Ancak çok kutuplu bir dünyada Avrupa'nın konumunun oldukça zayıf olduğu da açıktır.

ABD hala Batı Avrupa'daki jeostratejik itici güç. Ancak Braml'in iddiası, ABD'nin siyasi güvenilirliğini kaybettiği.

Batı Avrupa, büyük dünya hegemonyası oyununda ABD ve Çin dışında üçüncü küresel güç olmaktan çok uzak. Avrupa'nın Çin ile ABD arasında eşit mesafede olması tamamen ütopyiktir. Röttgen bir noktada ısrarcıdır: ekonomi ve jeostrateji doğası gereği iç içe geçmiş durumda. Ekonomik bağımlılık - Rusya'nın Almanya'ya yaptığı doğal gaz ihracatının kanıtladığı gibi - stratejik zayıflığın fiyat etiketiyle birlikte geliyor. Röttgen, söz konusu Çin-Avrupa ilişkileri olduğunda bu belirleyici hatadan kesinlikle kaçınılması gerektiğini yazıyor. Norbert Röttgen, Transatlantik bağlarının güçlendirilmesini ve aynı zamanda askeri güç, ekonomik güç ve bir özgürlük ve yenilikçilik kültürü üzerine inşa edilmiş kendi başına bir Avrupa'nın konumunun yeniden şekillendirilmesini tavsiye ediyor. Bu fikirler Almanya'daki muhafazakar ana akımı temsil ediyor. Etkili Bavyalı politikacı Alexander Dobrindt de "Transatlantik ticari ilişkilerinin güçlendirilmesini" tavsiye ediyor (Dobrindt, 2022). Bu arada siyasi gerçeklik çok daha karmaşık ve kendi kendisiyle çelişkilidir. Röttgen'in ve muhafazakarların jeopolitik konseptinin ikilem ve sınırlamalarının en son örneği, devlete ait Çinli nakliye şirketi COSCO'nun Hamburg limanının altyapısının bir bölümünü satın alıp almaması konusunda Alman hükümeti içindeki gerilimdir.

ABD dış politikası konusunda Alman uzman olan Josef Braml, Transatlantik ilişkilerini Norbert Röttgen'den (Braml, 2022) biraz farklı bir perspektifte ve daha eleştirel bir bakış açısıyla görüyor. Braml, "Transatlantik Yanılsaması - Yeni Dünya Düzeni ve Yerimizi Nasıl Tutabiliriz" adlı son kitabında, Amerikan ulusal çıkarlarının Avrupa'nın kendine has özelliklerine üstün geldiği bir durumu analiz ediyor. Braml'in yorumuna göre, Avrupa'nın 2. Dünya Savaşı'ndan sonraki jeopolitik zayıflığı henüz sona ermiş değil. ABD hala Batı Avrupa'daki jeostratejik itici güç. Ancak Braml'in iddiası, ABD'nin siyasi güvenilirliğini kaybettiği. Amerika'nın Çin'e karşı yürüttüğü ticaret savaşı, Avrupa'daki ekonomik çıkarlarla, özellikle de ihracata yönelik sanayisi olan Almanya'yla uyumlu değil. Braml, Avrupa'nın kendi jeopolitik stratejisini geliştirmesi, kendi ekonomik çıkarlarını tanımlaması ve talep etmesi gerektiğini tavsiye ediyor. Amerika hala bir dost, ancak yabancılaşma ve farklılaşan çıkarlar, Trump yönetiminin günlerinden beri kendini gösteriyor. Başka bir deyişle, Braml's entelektüel, ekonomik, siyasi ve aynı zamanda tüm savunma ve güvenlik meselelerinde daha fazla Avrupa bağımsızlığını tercih ediyor (Braml, s. 154). Bu Avrupa'nın "çay partisi" mi olur? Endişeye gerek yok, Braml'in fikirleri tamamen varsayımsal kalıyor. "Avrupa'nın tüm ekonomik ve mali konulardaki birliği, küresel ekonomik rekabetteki konumunu güçlendirecektir" (Braml, s. 155). Ancak Braml, bu fikrin kelimesi kelimesine ele alınması konusunda uyarıyor: "Avrupa'nın Amerika ile Çin arasında eşit uzaklıkta olması" (Braml, s. 108) onun için bir seçenek değil. Avrupa, Batı yarım küreye aittir ve Transatlantik ilişkiler temel olmaya devam etmektedir.

Avrupa'nın askeri kuvvetleri hem teknik üstünlükten hem de caydırıcılıktan yoksun olduğu sürece, Avrupa kendisini ABD ile Çin arasındaki üçüncü güç bloğu olarak inandırıcı bir şekilde sunamaz. Bu nedenle Braml, güçlü bir Fransız-Alman dostluğunun rönesansını seçiyor. Braml, Fransa ve Almanya'nın her zaman Avrupa Birliği'nin ekonomik itici güçleri ve demokratikleşme ile çoğulculuğun hızlandırıcısı olduğunu savunuyor. Ne yazık ki, Fransız-Alman ilişkilerine ilişkin bu görüş yalnızca kısmidir. Şimdilik, Fransa Cumhurbaşkanı Emanuel Macron ve Almanya Başbakanı Olaf Scholz, Ukrayna'daki savaş ve bunun Avrupa üzerindeki sonuçları hakkındaki ikili gerilimleri, yanlış anlamaları ve farklı bakış açılarını aşmak için ellerinden gelenin en iyisini yapıyor. Fransa, konu Almanya'nın kendi ekonomisini korumaya geldiğinde Alman tekerciliğini eleştiriyor; Almanya, Macron'un dış politikadaki çekingen tavrından rahatsız. Braml'in güçlü bir Avrupa vizyonu, tüm AB üye devletlerinin çıkarlarını yansıtan gerçekten birleştirici ve gerçekçi bir vizyondan yoksundur. Doğu Avrupa'daki savaş bile Avrupa devletlerini ortak bir siyasi strateji üzerinde anlaşmak üzere bir araya getiremedi. Almanya'nın Ukrayna'ya silah ihraç etme konusundaki isteksizliği, Polonya ve Baltık ülkeleri gibi Doğu Avrupalı müttefikleri tarafından açıkça eleştirildi. Son olarak, Braml'in kitabı bize Avrupa ile ABD arasındaki güvensizliğin arkasında ulusal özelliklerden daha derin bir gerçeğin yattığını hatırlatıyor. Avrupa kendi çıkarlarını savunamayacak kadar zayıf. ABD üstünlüğüne olan bu bağımlılığın üstesinden gelmek onlarca yıl alacaktır.

Her jeopolitik denge hassastır ve dinamik bir güç dengesini yansıtır. Avrupa'nın doğu eteklerindeki tek bir coğrafi bölgeyle sınırlı olan Ukrayna'daki savaş, hem ABD'de hem de

Çin'de jeostratejiler üzerinde muazzam bir etkisi olduğunu şimdiden kanıtıyor. Avrupa, Çin ile ekonomik ilişkilerini yeniden değerlendiriyor ve muhtemelen yeniden şekillendirecek; özellikle Alman ekonomisi, Çinli şirketlerle ortak girişimlere yoğun bir şekilde yatırım yapıyor. Christian Geinitz, "China's Grasp for the West – How Beijing Invests in Our Economy" (Geinitz, 2022) başlıklı kitabında, Çin'in sosyo-ekonomik sisteminin marjinalleştirilmiş bir sözde üçüncü dünya ülkesinden inovasyon, teknoloji, altyapı, lojistik, dijitalleşme ve savunma alanlarında Batı üstünlüğünün rakibi konumuna yükselişini anlatıyor. Batılıların gözünde Çin'in yeni konumu, demokratik, rekabetçi ve kapitalist toplumlar için bir tehdit olarak karşımıza çıkıyor. Geinitz, Çin'in ekonomik yayılcılığını birçok örnekle anlatıyor. Geinitz'e göre Çin'in hegemonya iddiasının en önemli göstergesi Kuşak ve Yol Girişimi, BRI (Geinitz, s. 330): "Alman siyasetçiler ve girişimciler anladılar ki, Çin ejderhasına ne binebilirler ne de evcilleştirebilirler." Bu nedenle, Almanya ve Avrupa Birliği "yenilik, altyapı, sosyal ortaklık ve serbest ticaretin ekonomik bir bölgesi olarak Avrupa'yı güçlendirmek için iddialı bir sanayi politikasına ihtiyaç duyuyor" (Geinitz, s. 331). Norbert Röttgen gibi, Christian Geinitz de Çin'in etkisine, Çin'e bağımlılığına ve muhtemelen egemenliğine karşı koymak için "İngiltere dahil transatlantik bağların" yeniden canlandırılmasından yana. Röttgen, Braml ve Geinitz, Avrupa'nın zayıflığı algısında hemfikir; ancak çareler konusunda görüş ayrılığına düşerler.

Röttgen, Transatlantik dostluğunun yeniden canlanmasını destekliyor. Braml ise, uyumlu Fransız-Alman ilişkilerinin Avrupa'daki olasılığını tartışıyor. Geinitz, Çin'in yayılcılığını hafife alma konusunda uyarıyor. "Realpolitik" ise farklı bir tablo çizdi. Gerçek siyasi arenada

ABD yönetimi, Avrupa'nın tuhaflıklarından çok ABD hegemonyasına bir meydan okuma olarak Asya'daki değişen durumla daha fazla meşgul. Çin ise Avrupa hükümetleri tarafından açıkça bir tehdit olarak görülüyor. Dışişleri Birliği Yüksek Temsilcisi Joseph Borell'den alıntıyla, "zorlu bir rakip", yani "rakip" olarak görülüyor (Reuters, 2022). Bununla birlikte, Avrupa ekonomisi iki ana nedenden dolayı büyük ölçüde Çin'e bağımlıdır. İlk olarak, Çin dünyadaki en büyük ulusal pazardır ve "Avrupa'da üretilen" ürünler için muazzam olanaklar sunmaktadır. İkincisi, Çin, ucuz tüketim mallarının önde gelen ihracatçı ülkesidir ve materyalist Batılı tüketici toplumları esas olarak Çin'deki düşük üretim maliyetleri üzerine inşa edilmiştir. Almanya Başbakanı Olaf Scholz, Pekin'e yaptığı son geziden dönerken Çin-Alman ilişkileri üzerine şunları ifade etti (Scholz, 2022): "Değişen koşullarda bile Çin, Almanya ve Avrupa için önemli bir iş ve ticaret ortağı olmaya devam ediyor. Ondan kopmak istemiyoruz. (...) Akıllıca çeşitlendirme şeklinde (...) tek taraflı bağımlılıkları ortadan kaldıracaktır. Bu sağduyu ve pragmatizm gerektirir. Almanya ve Çin arasındaki ticaretin önemli bir kısmı, ne alternatif tedarikçilerin bulunmadığı ne de tehlikeli tekeller riskinin olmadığı ürünlerle ilgilidir. Aksine Çin, Almanya ve Avrupa eşit derecede yararlanmaktadır." Alman hükümeti 2023 için yeni Çin stratejisini açıklayacak. İstikrarı tamamen kaybolmuş bir dünya düzeninde, ekonomik ve stratejik yönler ile ortaklık ve rekabet arasında akılcı bir denge her iki taraf için de uygulanabilir görünmektedir (Chazan, 2022). Hiç kimse Avrupa devletlerinin stratejik ve askeri çıkarlarını kendi başlarına koruyabileceklerini ve hatta buna istekli olacaklarını varsaymıyor. "Önce Avrupa" sloganı eski kıta için fazla Amerikalı. 🌸

Referanslar

- Allison, Graham (2017). *Destined for War. Can America and China escape Thucydides's trap?* Melbourne & London, Scribe Publishers
- Böge, Friederike (2022). *Chinas neuer Kaiser*. In: *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, October 23, 2022. <https://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/china-hu-jintaos-unfreiwilliger-abgang-sorgt-fuer-spekulationen-18408598.html>
- Braml, Josef (2022). *Die transatlantische Illusion. Die neue Weltordnung und wie wir uns darin behaupten können*. München, C.H. Beck Verlag
- Chazan, Guy (2022). *Scholz and Xi discuss nuclear dangers*. In: *Financial Times Weekend*, Europe Edition, November 5/6, 2022, p. 2
- Dobrindt, Alexander (2022). *Wie Europa wirklich souverän werden kann*. In: *Die Welt*, November 2, 2022, p. 7
- Duda, Andrzej (2022). *Remarks by Andrzej Duda during the meeting with Joe Biden*. March 22, 2022. <https://www.president.pl/news/remarks-by-andrzej-duda-during-the-meeting-with-joe-biden,51289>
- Geinitz, Christian (2022). *Chinas Griff nach dem Westen. Wie sich Peking in unsere Wirtschaft einkauft*. München, C.H. Beck Verlag
- Gujer, Eric (2022). *Das China-Syndrom – warum es nicht klug ist, Peking als Feind zu behandeln*. In: *Neue Zürcher Zeitung*, November 5, 2022, p. 1. <https://www.nzz.ch/meinung/der-andere-blick/scholz-in-pekings-es-ist-unklug-china-als-feind-zu-behandeln-ld.1710184>
- Reuters (2022). *EU should treat China as competitor*. <https://www.reuters.com/world/eu-should-treat-china-more-competitor-says-diplomat-chief-2022-10-17/>
- Röttgen, Norbert (2022). *Nie wieder hilflos! Ein Manifest in Zeiten des Krieges*. München, dtv Verlag
- Scholz, Olaf (2022). *We don't want to decouple from China, but can't be overreliant*. <https://www.bundesregierung.de/breg-en/search/chancellor-guest-article-politico-china-2139576>
- Yiu, Karson (2022). *How China's Xi Jinping flipped the script on the world during his 10 years in power*. <https://abcnews.go.com/International/chinas-xi-jinping-flipped-script-world-10-years/story?id=91858424>

Milli Pullarla İpek Yolu: Tıpkı İpek Yolu'nun Üzerinde Beliren Gökkuşakları Gibi, Pullar da Dostluğun Simgelerindendir*

ZHANG LILI **

General Publishing House Co.ltd., Shaanxi Normal Üniversitesi, Xi'an, Shaanxi 710062, Çin

İNSAN UYGARLIĞININ UZUN TARİHİNDE, 2.000 yılı aşkın bir geçmişe sahip olan İpek Yolu, uçsuz bucaksız Gobi Çölü'nde rüzgarla ettiği dansla beraber seyahat yönünü değiştiren, develerin boyunlarına asılı zillerin sesleriyle uzun ve gizemli yankılar yayan bir kurdele gibidir. İpek Yolu, büyük doğu ülkesi Çin'in bin yıllık imparatorluk başkenti Chang'an'da (Xi'an) başladı. 19. yüzyılın ikinci yarısında, Richthofen adlı bir Alman kaşif, coğrafi araştırmasında Asya, Av-

rupa ve Afrika arasında gizlenmiş esrarengiz ve eski bir uluslararası ticaret hattı olduğunu ortaya koydu. Yılların geçmesi ve zamanın değişmesine bağlı olarak bu ticaret hattı kâh canlandı çıktı kâh ortadan kayboldu. Bütün bunların Doğu'daki kadim bir uygarlıkla ilgisi var gibi görünüyordu. Bu nedenle tek başına Çin'e gelerek bu kadim topraklar üzerinde dört yıllık bir araştırma yaptı. En sonunda bu ticaret yolunu "İpek Yolu" olarak adlandırdı.

* Çeviri: Ertuğrul Gazi Kızılök

** Zhang Lili, yüksek lisans mezunu, Shaanxi Normal Üniversitesinin yayınevinde Genel Yayın Yönetmen Yardımcısıdır. Zhang, Xi'an'daki Şiir, Kaligrafi ve Resim Araştırma Derneği'nin konsey üyesidir. E-posta: 771821235@qq.com

2013 yılında Çin Devlet Başkanı Xi Jinping dört Orta Asya ülkesini ziyaret ettiğinde samimiyetle şunları söyledi: “Memleketim Shaanxi, kadim İpek Yolu’nun başlangıç noktasında bulunuyor...” “Yeni İpek Yolu Ekonomik Kuşağını” inşa etme fikri uluslararası toplumdan büyük ilgi gördü ve “Kuşak ve Yol” girişimi ortaya çıktı. Kadim İpek Yolu’nun tarihi simgelerini ödünç alarak, insanlık için ortak çıkar, kader ve sorumluluk birliği için büyük bir çağrı yaptı. General Publishing House Co.ltd., Shaanxi Normal University, birkaç yıllık dikkatli bir planlamadan sonra, “Kuşak ve Yol Girişimi”ne bir armağan olarak “Milli Pullarla İpek Yolu’nu (Cilt I ve Cilt II)” yayınladı.

İpek Yolu, gözleri Dunhuang olan ve Batı gökyüzünde uçan altın bir ejderha gibidir.

Bu zarifçe ciltlenmiş ve iyi tasarlanmış bir kitap. Yazıların içeriğinden, pullarından, kağıt seçiminden, el yazılarının hatlarından, levhaların tasarımından ve resimlerin dizgisinden kitabın büyük bir emekle ve özen gösterilerek hazırlanmış olduğu anlaşılmaktadır. Kitap, 600.000 kelimelik toplam on dizi ile iki cilde ayrılmıştır. Kitabın tamamı bilgi, tarih ve bilimin bir harmanıdır ve İpek Yolu kültürünün özünü ve İpek Yolu boyunca geleneksel kültür ile modern uygarlığın bütünleşmesini sergilemek için “İpek Yolu Kültürü”nün özelliklerini yakından inceler.

Cilt I, İpek Yolu’nun başlangıç noktası olan

Chang’an’ın insanlık tarihine ve geleneklerine odaklanıyor. Shaanxi hakkında toplamda 1. Ciltte 5 dizi vardır: 1. Dizi: “Çin Uygarlığı ve Güzel Manzaraları”: Nüwa’nın İnsanoğlu’nu yaratması, Sarı İmparatorun Mezarı ve Xuanyuan Selvi Ağacı, Xi’an Şehir Duvarı, Keşiş Xuanzang ve Büyük Yabankazı Pagodası, Xi’an Çan Kulesi vb. 2. Dizi: “Çin Hazine ve Güzel Manzaraları”: Sarı Nehrin Hukou Şelalesi, Qin Hanedanlığının İlk İmparatorunun Toprak Askerleri. 3. Dizi: “Üç Qin Topraklarında Buluşan Büyük Şahsiyetler ve Gerçek Yetenekler”: Laozi ve Taocu Louguan Tapınağı, Zhang Qian: Batı Bölgelerine Giden Diplomat vb. 4. Dizi: “Resimler ve Kaligrafi ile Shaanxi Hazine ve Güzel Manzaraları”: Cao Quan’ın Taş Tablet, Ressam Yan Liben ve onun Bu Nian Tablosu, Chang’an Narı: Dünyanın En İyisi, ünlü Tang Hattatları, Yan Zhenqing ve Liu Gongquan’ın eserleri vb. 5. Dizi: “Yeni İpek Yolu ve Büyük Başarılar”: İpek Yolu Başlangıç Noktasından Doğuyor vb. Gibi kültür, doğal manzara, kültürel miraslar, kentsel görünüm ve ekonomik yapı gibi temalardan oluşuyor.

2. Cilt; Henan, Gansu, Ningxia, Qinghai ve Xinjiang’daki İpek Yolu boyunca uzanan dağların ve nehirlerin tarihi ve kültürel kalıntılarını ve manzarasını tanıtıyor. Dunhuang Dünya Kültür Mirası özel bir ilgiyi hak etmektedir. Ünlü bir entelektüel olan Xiao Yunru’ya göre, “İpek Yolu, gözleri Dunhuang olan ve Batı gökyüzünde uçan altın bir ejderha gibidir; ya da İpek Yolu’nun bir teraziye benzer; başlangıç noktası olan Chang’an bunun bir kefe ve Dunhuang da ağırlık olarak çalışır.

Çin kültürünün ve İpek Yolu Kültürünün değeri ancak ikisi birlikte olduğu zaman anlaşılabilir. Nadiren Dunhuang gibi İpek Yolu kültürünün özünü, yani dışa açılım ve bütünleşmeyi böylesi mükemmel biçimde yorumlayan bir yer vardır ve bu insanların kültürel harmanlanışının canlı bir örneğidir.

Bu kitap, pulların sihirli “penceresinden” okuyucuları İpek Yolu’nun tarihine ve geleceğine geri götürecektir. İpek Yolu tarihinin burada devam ettiği de söylenebilir. İpek Yolu’nun ruhu burada miras kaldı. İpek Yolu kültürü burada ileriye taşınıyor. Ve İpek Yolu’nun heybeti burada kabarıyor. İpek Yolu rüyası, geçmiş devralan ve bugüne öncülük eden Çin hayaliyle bağlantılıdır. İpek Yolu hayali ise kendine güvenen ve dünyaya açılan bir Çin köprüsünü inşa etmektir. Çin hayali, İpek Yolu hayalini içerir. Kuşak ve Yol Girişimi geleceği tasarlıyor, Çin ulusunun büyük dirilişini gerçekleştiriyor ve yüzyılın daha muhteşem bir bölümünü “yazıyor”. Milli Pullarla İpek Yolu (Cilt I ve Cilt II)’nin önemi işte budur.

Kitap, onu canlı, iyi resimlenmiş ve okunabilir kılan pullar şeklinde büyük bir tarih senaryosu içermekte. Göz kamaştırıcı pul dizisi, güçlü bir tarih ve kültür mesajı vermektedir. Kadim İpek Yolu’nun öncüsü Zhang Qian İpek Yolu boyunca bulunan kardeş ulusların ve ülkelerin iyi niyetini ve dostluğunu kazanmasını sağlayan hoşgörü ahlakın ve büyük erdemi ile “Bowang Beyi (Büyük Erdem’in Beyi 博望侯 (取“广博瞻望”之意))” olarak onurlandırılmıştı ki bu aynı zamanda dostluk ve işbirliği

arayışına da işaret etmektedir. Batı Bölgelerini dolaşan ve İpek Yolu’nu açan öncü Zhang Qian’i, ne onun hamisi Han İmparatoru Wu’yu, ne sonraki nesillerden Budist Kutsal Yazıları için batıya doğru yolculuk yapan Keşiş Xuanzang’ı, ne de İpek Yolu’nun başlangıç noktası olan Chang’an Şehri’ni asla unutmamalıyız. Ünlü bir Tang Hanedanı şairi, kadim kenti “birbiri ardına açılan sayısız saray kapısı ve İmparator’un huzuruna gelen sayısız elçi” şeklinde tanımlamıştır. İpek Yolu, yalnızca doğu ile batı arasındaki kültürel alışveriş ile ekonomik ve ticari refahı teşvik etmekle kalmadı, aynı zamanda doğrudan müreffeh Han ve Tang Hanedanlarının ihtişamına ve görkemine olanak sağladığı gibi Chang’an’ın Çin tarihinin dört başkentinden biri olmasını sağladı.

Pullar bir ülkenin nüfus cüzdanı gibidir. Çin kültürünü birleştiren ve ulusun gelişimine tanıklık eden küçük pullar Çin hikayeleriyle doludur. İpek Yolu’nun hikayesini anlatmak için pulların kullanılması, onun uzun ömürlülüğünü ve derinliğini ortaya koyuyor. Milli Pullarla İpek Yolu kitabının örnek bir eser olduğunu ve pulların İpek Yolu üzerindeki şehirlerin ve eyaletlerin seçkin ve başlıca cazibelerini sergilediğini söyleyebiliriz. Ancak sayfaların sınırlı olması nedeniyle ve pul basımının uzun süre devam etmesinden ötürü tüm bu mekanlara ait manzaraları ve kapsamlı görüntüleri tam olarak gösterme iddiasında bulunamıyoruz. Bazı eksikler olması mümkündür ve ileriki baskılarda bunların telafi edilebileceğini ümit etmekteyiz. 🌸

YEVGENIY HALDEY

Futbol Taraftarları (Bakü, 1959)*

Reichstag'ın çatısına zafer sancağının dikildiği meşhur fotoğrafı çeken Yevgeniy Haldey, Sovyet Kızıl Ordu deniz subayı ve fotoğrafçısıydı. Bunun yanı sıra, Nürnberg duruşmalarında Yevgeniy Haldey'in fotoğrafları maddi kanıtlar arasında yer aldı. Novorossiysk, Kerç, Sevastopol'un kurtuluşu ve Romanya, Bulgaristan, Yugoslavya, Avusturya, Macaristan'ın kurtuluşuna yapılan harekâtlara katıldı. Potsdam Konferansı, Paris Konferansı ve Nürnberg Duruşmaları'nın da çekimlerinde yer aldı.

* 3 Şubat 2023'te Moskova Manej sergi alanında açılan 'SSCB Kültür Evleri' sergisinden.

SEMYON PAVLOV

Donbass Tuz Madeni (1926)*

Petrograd (Leningrad) doğumlu olan sanatçı çalışmalarında; manzara, portre, natürmort, nü ve tematik kompozisyonlara odaklandı. Sosyalist şantiyelerde ve endüstriyel üretim yerlerinde, özellikle de Donbass'ta çok kez bulunan Pavlov, çoğunlukla, kara kalem, füzen, sulu boya teknikleriyle çalıştı ve renkli litografiler yaptı. Ulusal ve uluslararası pek çok sergide çalışmaları yer alan Semyon Pavlov, 1941 yılında kuşatma altındaki Leningrad'da yaşamını yitirdi.

* 3 Şubat 2023'te Moskova Manej sergi alanında açılan 'SSCB Kültür Evleri' sergisinden.

ABRAR SABBAAH

Yeniden Ayağa Kalkacağız

Filistinli Sabbah, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümünden 2021 yılında, bölüm 1'inci ve fakülte 3'üncüsü olarak mezun oldu. Filistinli Animasyon ve Grafik Sanatçısı Sabbah, Fransız Charlie Hebdo dergisinin depremin ardından yayımladığı Türkiye'yi hedef alan karikatürü yeniden çizdi. Sabbah, sosyal medya hesabından yayımladığı videoda Fransa'da yayımlanan haftalık mizah dergisi Charlie Hebdo'nun Türkiye'nin yaşadığı deprem felaketine ilişkin yayımladığı karikatürü yeniden düzenleyerek, "Hey Ahlaksız Charlie Hebdo. Öyle çizmeyecektiniz. Böyle çecektiniz! Yeniden ayağa kalkacağız. Bu güçlü millet yeniden ayağa kalkacak!" diye yazdı.

